

Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové

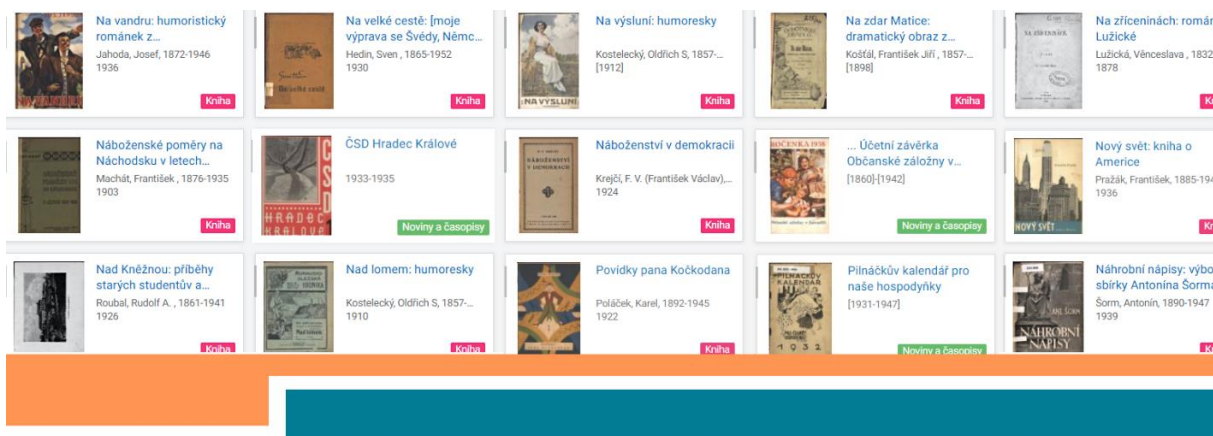

**XXXIV.
KOLOKVIUM**

**ČESKÝCH,
MORAVSKÝCH
A
SLOVENSKÝCH
BIBLIOGRAFŮ**

Sestavila Zdeňka Mikulecká

DIGITÁLNÍ KNIHOVNA SVK HK

- Publikace vztahující se k osobnostem a území **Královéhradeckého kraje** převážně z 19. a 20. století na jednom místě.
- Noviny, časopisy, zpravodaje, výroční zprávy škol, romány, povídky, pohádky, kuchařky... **nejen z fondu SVK HK**, ale také dalších **knihoven kraje...**
- Knihovna města Hradce Králové
- Muzeum východních Čech v HK
- Knihovna Václava Čtvrtka v Jičíně
- Regionální muzeum a galerie v Jičíně
- Krkonošské muzeum Vrchlabí
- Muzeum Podkrkonoší v Trutnově
- Městská knihovna Náchod
- Muzeum a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou

DÍLA NEDOSTUPNÁ NA TRHU - DNNT

- Jsme jednou ze čtyř digitálních knihoven v ČR, které svůj obsah zpřístupňují v režimu DNNT. Z pohodlí domova tak můžete vedle veřejně přístupných dokumentů prohlížet i velkou část autorsky chráněného obsahu.
- Jedná se o **monografie vydané do roku 2002 a periodika vydaná do roku 2012**, které v DK najdete pod licencí "Díla nedostupná na trhu - online". Po přihlášení se k nim dostanete odkudkoli.

[HTTPS://KRAMERIUS.SVKHK.CZ](https://kramerus.svkhk.cz)

**XXIV. KOLOKVIUM ČESKÝCH, MORAVSKÝCH A SLOVENSKÝCH
BIBLIOGRAFŮ**

16. – 18. 10. 2022

Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové

Sdružení knihoven ČR – Sekce SDRUK ČR pro bibliografii

Slovenská asociácia knižníc

e-kniha • Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové • 2023

Sestavila Mgr. Zdeňka Mikulecká

§

Texty přednášek publikované Studijní a vědeckou knihovnou v Hradci Králové jsou vázány autorskými právy a jejich využití je definováno zákonem č. 121/2000 Sb., autorský zákon.

Vydání (obálka, upoutávka a grafická úprava), jehož autorem je Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, podléhá licenci Creative Commons.

V SVK HK 1. vydání

Verze 1. z 2023-06-12

ISBN 978-80-7052-161-8 (pdf)

Obsah

Úvod..... 5

I. tematický blok: Jubilejní bibliografie měst

Zlín 700 6

Mgr. Eva Filípková

Čo majú spoločné monografie obcí Terchová a Blatnica?..... 14

Ing. Ivana Poláková, PhD.

II. tematický blok: Významní nakladatelé a tiskaři v Čechách a na Slovensku do roku 1948

Karel Beníško – typograf, operní pěvec a nakladatel..... 26

Mgr. Pavlína Doležalová

„... skutečnost byla jiná, než jsem si ji za mřížemi představoval...“ Životní příběh a odkaz Františka Radouška, přerovského nakladatele vzdělávací literatury.....46

Mgr. Dagmar Petišková, Ph.D.

Počátky novodobého nakladatelského podnikání v Kladně od 70. let 19. století do roku 1948..... 53

Bc. Kamil Bouška, Libuše Šimová, Dis. a Bc. Jitka Slavíková

III. tematický blok: Odras regionu v krásné literatuře

Orava v Mňáčkových reportážach..... 64

Mgr. Katarína Kožáková, PhD.

Vojtěch Martínek, autor Ostravska (internetový portál spisovatele) 70

PhDr. Věra Svozilová

IV. tematický blok: Vizualizace bibliografických dat

Vizualizace záznamů v Bibliografii dějin Českých zemí. Od tištěných ročenek po moderní databázi..... 77

Mgr. Věra Hanelová

ISO normy vo vzťahu k formátu MARC 21 v praxi Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach .. 82

PhDr. Eva Mičietová

V. tematický blok: Knihovny osobností, spolků a institucí

Tlačiarské bohemiká do roku 1918 v historickom fonde bývalej Právnickej akadémie v Košiciach.....	92
Mgr. Angela Kurucová	
Knihovna Josefa Floriana ve fondu Moravské zemské knihovny.....	111
Mgr. Lenka Pokorná Korytarová	
Osobní knihovna Josefa Václava Sládka	121
Mgr. Veronika Ježková	

ÚVOD

V říjnu 2022 se ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové uskutečnilo 24. kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografů, které navázalo na dlouholetou tradici spolupráce mezi odborníky z oblasti bibliografie a knihovnictví z Čech, Moravy a Slovenska. Kolokvium bylo pořádáno pod záštitou Sdružení knihoven ČR – Sekce SDRUK pro bibliografii a Slovenské asociace knihoven.

Na kolokviu zazněly příspěvky v pěti tematických blocích, které reflektovaly aktuální otázky související s bibliografickou činností a regionálním kulturním dědictvím. První blok byl věnován jubilejním bibliografiím měst, které představují cenný zdroj informací o historii, kultuře a osobnostech daných lokalit. Druhý blok se zaměřil na významné nakladatele a tiskaře v Čechách a na Slovensku do roku 1948, kteří ovlivnili vývoj knižní kultury a literatury. Třetí blok se zabýval odrazem regionů v krásné literatuře, zejména v souvislosti s tvorbou regionálních spisovatelů. Čtvrtý blok představil možnosti vizualizace bibliografických dat pomocí různých nástrojů a metod, které usnadňují jejich analýzu a prezentaci. Pátý blok se věnoval knihovnám osobností, spolků a institucí, které dokumentují jejich kulturní a společenskou činnost.

V tomto sborníku jsou publikovány vybrané příspěvky z kolokvia, které přinášejí nové poznatky a podněty pro další rozvoj bibliografie jako vědy i praxe. Sborník je určen nejen odborné veřejnosti, ale i všem zájemcům o knihy, literaturu a kulturu.

Vaše AI (s nepatrným přispěním Z. Mikulecké)

I. TEMATICKÝ BLOK
JUBILEJNÍ BIBLIOGRAFIE MĚST

ZLÍN 700

Mgr. Eva Filípková

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně

V roce 2022 slaví Zlín 700 let od první písemné zmínky o městě. Krajská knihovna se do oslav výročí zapojuje také, a to vydáním publikací, výstavami a dalšími akcemi. Jednou z publikací, které knihovna v rámci výročí vydává, jsou *Lidé Zlína*. Ta čtenáře seznamuje s osobnostmi Zlína vybranými z knihovni databáze. Druhou publikací je *Zlínská čítanka*, která se zaměřuje na knihy věnující se Zlínu, ale také na ty beletristické, jejichž děj se alespoň částečně ve Zlíně odehrává.

In 2022, Zlín celebrates 700 years since the first written mention of the city. The regional library also participates in anniversary celebrations by issuing publications, preparing an exhibition, or by other events. One of these publications is the *People of Zlín*. It introduces famous people from Zlín selected from the library database. The second publication is the *Zlínská čítanka*, which focuses on non-fiction books dedicated to Zlín but also fiction books, where the plot takes place at least partially in Zlín.

Město Zlín v roce 2022 slaví 700. výročí od první písemné zmínky. V roce 1322 královna vdova Eliška Rejčka Zlín koupila od Fritze z Egerbergu a právě v kupní smlouvě byl poprvé zmíněn. Eliška Rejčka Zlín měla ve vlastnictví až do roku 1358, kdy ho získal biskup Albrecht ze Šternberka. Poté ho krátce vlastnil markrabě Jošt Lucemburský, který ho vrátil zpět do rukou Šternberků, Zdeňku Šternberkovi. Šternberkové ho však museli po husitských válkách prodat.

V roce 1509 udělil král Vladislav Zlínu právo konání výročních trhů a Zlínu se začalo na dalších sto let dařit. Na počátku 17. století byl poměrně velkým městem a hospodářským centrem blízkého okolí. V roce 1605 byl vypleněn při vpádu Bočkajovců za protihabsburského povstání uherské šlechty. Během třicetileté války pak Zlínem několikrát táhly armády Habsburků, Poláků i Uhrů, což zanechalo následky na městě i na obyvatelích.

Protože se část obyvatel přidala na stranu rebelů, bylo při potlačení valašské rebelie popraveno i pět zlínských občanů.

Úspěšné století, kdy se Zlín rozvíjel, tak vystřídal sto let, kdy se pokoušel vzpamatovat. Hrabě Gabriel Serényi, který panství vlastnil v letech 1655–1664, se snažil řemeslníky podporovat, ostatní majitelé se však o potřeby obyvatel a města nestarali, a tak k opětovnému oživení došlo až v 18. století.

Prvním pokusem o velkovýrobu bylo založení plátenické manufaktury v roce 1779, její činnost však byla ukončena už o rok později. V roce 1819 postihl Zlín velký požár, který zničil kostel a 60 domů. O třicet let později, roku 1849, byl požár ještě ničivější, shořelo 138 domů, kostel, fara, škola a část panských hospodářských objektů. V roce 1850 majitel panství Klaudius Bretton založil továrnu na zápalky, která však během pěti let zanikla. V roce 1866 byl Zlín obsazen pruskou armádou. Kolem roku 1870 zde založil R. Florimont první továrnu na boty. Ačkoliv neměla dlouhého trvání, protože se nedokázala vyrovnat s hospodářskou krizí v roce 1873, zaměstnávala pravděpodobně až 200 lidí a výrobky byly vyváženy až do Egypta. V roce 1894 pak založili svou živnost sourozenci Antonín, Anna a Tomáš Baťovi a započali tak nový rozvoj Zlína.

Oslavy 700 let od první zmínky o Zlíně probíhaly po celý rok a kromě města se do oslav výročí zapojily i další instituce. Ve městě se konala řada kulturních i sportovních akcí. Kromě série přednášek, které veřejnost seznámily s historií Zlína, se uskutečnily i výstavy Taťany Havlíčkové, žáků výtvarného oboru ZUŠ, Ondřeje Kotrče, Susanne Schär a Petera Spillmanna či trienále Prostor Zlín ad. Zlínem zněla i hudba, konal se jazzový koncert Tomáše Lišky, dua Musica Angelica, Marty Töpferové, kapely Joe Cocker Forever, několik benefičních koncertů elektronické hudby, zazněly také melodie skupiny Beatles v netradičním provedení komorního orchestru Beatles go for baroque a v létě se v neděli střídaly koncerty s tanečními odpoledny.

K oslavám se nepřipojily jen kulturní instituce, ale zapojily se i ty sportovní. Extraligoví hokejisté a prvoligoví fotbalisté odehráli zápas ve speciálních dresech, které odkazovaly právě k výročí a neměly jakákoliv reklamní loga, konal se i první zápasnický večer MMA a zážitkový happening na počest Emila Zátopka, nebo vůbec první závod v mushingu ve Zlíně za posledních 700 let.

Uskutečnily se i další akce jako slavnostní odhalení sochy J. A. Bati v Otrokovicích, dny otevřených sportovišť, videomapping Zlín uprostřed světa, lampionový průvod nebo projekt umělkyně Kateřiny Šedé Z nohy na nohu, kdy boty s kamerou, které na nohách obyvatel prošly různá místa, dokumentovaly, jak Zlín vypadá z jiného úhlu pohledu.

Do oslav Zlína se zapojily i festivaly, které se ve městě konají, např. Zlínské literární jaro, cestovatelský festival Neznámá země, hudební festival Talentinum, Zlín Design Week, dětský folklorní festival Májíček, třídní festival Zlín žije, ale také festival filmů pro děti a mládež.

Ačkoliv je knihovna krajskou institucí, plní i funkce městské, a tak jsme se i my zapojili do oslav výročí řadou akcí a programů. Jedním z nich byl tradiční festival Literární jaro. Všichni letošní hosté jsou spojeni právě se Zlínem – Josef Holcman, Benjamin Kuras, Karel Machálek Zlín, Miroslav Černý, Jaroslav Kovanda, Marek Jan Vilímek, Josef Kvasnička, Marie Vojtěchová, Gustav Řezníček, Nikola Hauerlandová, Milan Libiger, Vladimír Cetkovský, Jiří Pejla a Vít Kolmačka. Dětské oddělení dějinám Zlína věnovalo i prázdninový program pro děti, Večer s Andersenem a také výtvarnou soutěž ke Dni pro dětskou knihu.

Obr. č. 1: Benjamin Kuras na Literárním jaru Zlín

Obr. č. 2: Večer s Andersenem na pobočce krajské knihovny

Bibliografické oddělení, které se tématem regionu zabývá, vytvořilo k výročí hned čtyři projekty. Dvě publikace, výstavu a únikovou hru pro veřejnost.

Lidé Zlína

První z publikací jsou *Lidé Zlína*. Kniha se pokouší čtenáři přiblížit osobnosti se vztahem ke Zlínu, takové, které se tu narodily, zemřely nebo zde působily. Nesnaží se o encyklopedickou formu, a tedy výčet všech osobností Zlína, ale jde o výběr osobností z databáze autorit, kterou knihovna systematicky buduje. Tím vzniká omezení výčtu, protože autority jsou v databázi tvořeny poté, co daná osobnost publikuje, nebo naopak je předmětem knih a zejména článků. Z těchto osobností každoročně knihovna zveřejňuje kalendárium, v němž jsou vybrané osobnosti se vztahem ke Zlínu, které mají v daném roce kulaté nebo půlkulaté výročí. Osobnosti, které se v publikaci objevují, jsou právě z tohoto výběru.

Pracovníci Baťových závodů

Albertová Marie

* 28. 2. 1902
† 12. 6. 2004 Praha
Machtlova prvního ředitele Baťovy nemocnice
Bohuslava Alberta. Ve Zlíně žila v letech
1927–1945. Psala se na vydání knihy Baťova
nemocnice 1927–2002.

Bařoň Jan

* 6. 3. 1914 Lichov
† 1985 Nový Zámek
Pracovník Baťových závodů. Písařil v Baťových
závodech jako tiskař a přispívatel do novin. V roce
1938 byl firmou vyláčen do Indie, kde vydával
baťovské noviny *Bataganagar News*. Pro firmu Baťa
pracoval do roku 1945. Po roce 1948 podnikal na
Novém Zámku jako výrobce elektrovaného hliníku.

Baťa Antonín

* 7. 8. 1908 Zlín
Zakladatel Baťových závodů. Zároveň založil
spolu se svými sourozenci Antonín a Tomášem
121. 9. 1946. Živnost byla zaregistrována na
Antonínovo jméno. Zemřel na tuberkulózu. Vedení
podniku pak zcela převzal bratr Tomáš.

Baťa Hynek

* 1. 6. 1898
† 1. 4. 1988
Ředitel Baťových závodů. V Baťových závodech na-
čínal jako pracovník ve společnosti dříve (1912–1946).
Činil jako pracovník ve společnosti dříve (1912–1946).

Baťa Jan Antonín

* 7. 3. 1899 Uherské Hradiště
† 22. 5. 1985 Špa (Paříž, Brazílie)
Podnikatel. Nevlastní bratr Tomáše Baťi.
Po jeho tragické smrti v roce 1932 se ujal řízení
celého závodu. V červnu 1939 odešel do exilu
do USA a v roce 1941 do Brazílie. V Brazílii vybu-
dova několik měst a podniků. V Československu
byl po válce obviněn z kolaborace s nacistickým
Německem a Národním soudem odsouzen
2. 5. 1947 v nepřítomnosti k patnácti letům žaláře
a propadnutí jmění ve prosazích sazi. V 90. letech
byl zčásti rehabilitován. Zcela obětován soudem
byl v listopadu 2007. Obdržel medaili z rukou
papeže Bě. 28. (1961). Byl navržen na Nobelovu
 cenu míru a byl oceněn Řádem Bileho lva I. Třdy
in memoriam z rukou prezidenta Miloše Zemana
(2019).

Baťa Leopold

* 15. 8. 1887 Uherské Hradiště
† 1. 7. 1920 Praha
Pracovník Baťových závodů. Bratr Jana Antonína
Baťi, nevlastní bratr Tomáše Baťi. Písařil
v Baťových závodech jako vedoucí nové vzniklé
centrální účtárny (1903–1910) jako vedoucí sekce
pro Moravu v konečném oddělení (1910–1920).

Baťa Tomáš

* s. d. 1876 Zlín
† 12. 7. 1982 Opatovice
Průmyslník, politik. Spolu se svými sourozenci
založil roku 1894 ve Zlíně obuvnický závod,
po bratrově smrti v roce 1908 se stal jeho jediným
vlastníkem. V roce 1931 přeměnil podnik na akciovou
společnost budující další podniky doma i v zá-
hraních. Podnikal v 36 oborech výroby, obchodu
a služeb. Založil se mimo jiné i rozvoj města
Zlína, kde byl v letech 1923–1932 starostou. Spolu
s F. L. Gaurou byl autorem projektu Zlína jako za-
hraničního města. Zahynul při letecké havárii.

Baťa Tomáš

* 17. 9. 1814 Zlín
† 1. 9. 2008 Toronto (Kanada)

Obr. č. 3 a 4: Publikace *Lidé Zlína*

Obr. č. 5: Do publikace se
zažraly i děti na čtenářském
klubu *Knihozrouti*

V publikaci je na 124 stranách 951 osobností, které jsou rozděleny do 17 okruhů podle jejich působení – Přírodovědné obory, Humanitní a společenskovední obory, Politika a veřejný život, Majitelé zlínského panství, Odboj, Církev, Lékařství, Hospodářství, Pracovníci Baťových závodů, Pedagogika, Literatura, Žurnalistika, Architektura a stavitelství, Výtvarné umění, Film a divadlo, Hudba a tanec a Sport. Velkou část z nich by bylo možné zařadit i do jiných skupin, protože škála jejich zájmů je pestrá; takové osobnosti jsme se snažili zařadit do skupiny, která je pro ně nejvýznačnější. Pořadí skupin bylo seřazeno podle regionálního třídění a jednotlivé osobnosti v něm jsou seřazeny abecedně.

Jednotlivá hesla jsou řazena ve dvou sloupcích a mají jednotnou strukturu: tvoří je jméno osobnosti, datum a místo narození (případně i úmrtí) a krátký medailonek, který obsahuje základní údaje o studiu, práci, zaměření a případných oceněních, aby si čtenář dokázal udělat o dané osobnosti představu. Informace, které se v publikaci objevují, jsou z veřejně dostupných zdrojů nebo je poskytly přímo osobnosti. Zdroje informací nejsou v publikaci uvedeny, ale v databázi autorit zpracovány jsou a jsou v případě potřeby dohledatelné.

Zlínská čítanka

Druhou publikací je *Zlínská čítanka*, která čtenářům přiblíží texty o Zlíně. Skládá se ze dvou částí: první z nich obsahuje úryvky prózy i poezie, druhou částí je výběrová bibliografie.

První – úryvková – část navazuje na článek D. Zbránkové Napsáno na téma Zlín, který vyšel v roce 2000 ve sborníku zlínského archivu *Zlínsko od minulosti k současnosti*. V něm autorka zpracovala úryvky, které o Zlíně vyšly do roku 2000. Zachovali jsme řazení

D. Zbránkové a jednotlivé úryvky jsou chronologicky seřazeny, což čtenáři dá ucelenější obrázek o vývoji Zlína, a zejména života jeho obyvatel.

Bařovy literární ceny

Konečně úkol rozdělen je přec,
kdo měl by zpívat, obrací jen noty:
hle, literární ceny uděluje švec,
v Akademii dělají zas boty.

ECHENOZ Jean (1947 Orange)

Spisovatel, sociolog. Vystudoval sociologii v Aix-en-Provence. Jde o jednoho z nejvýznamnějších francouzsky píšících prozaiků. Za své romány získal řadu literárních cen – cena Médicis za román *Cherokee* (1983), Goncourtova cena za román *Jdu* (1999) ad. V roce 2009 byla do češtiny přeložena jeho kniha *Běhat* (2008), věnující se českému atletovi Emilu Zátopkovi.

Ve Zlíně je hodina zlá, zima byla tuhá. Listopadové bombardování města způsobilo velké škody. Nikde se netopí, jen se mrzne a čeká na konec války, který prý má přijít brzo. Od začátku jara totiž komíny obsazené radnice nepřetržitě chrlí hnědý usmolený kouř, smrad se šíří po celém městě a nepřidá ani kvalitě vzduchu na stadionu: Němci se nejspíš dali do pálení archivů. To, že takhle nechávají zmizet své tajné dokumenty, svědčí o míře jejich znepokojení, což je dobré znamení, rysuje se určitá naděje. Žádný jiný krb, žádný další zdroj tepla ve Zlíně černém popelem a ledově bílém, jen v pokoji na internátu si Emil s kamarády vyspravili stará kamna, co našli na smetišti. Přes hrozbu trestu smrti oběšením za podobné přečiny si nasbírali v rozvalinách dříví, a takhle přečkávají zimu.

Na jaře, protože fronta se pořád přibližuje, je zakázáno trénovat, a ostatně dělat cokoli jiného. Když se ale vrátí sluníčko, co vám přinese takovou tu chuť vyjít si na vzduch, Emil neodolá a vyrazí dát si pár koleček. Stadion najde zamčený, přežele ohradu a nedovřeným okénkem se přes šatny dostane na škváru. Dráha je v bídném stavu, struskou prorůstá býlí, drolí se, ale aspoň že je.

Emil vybíhá, hledá si dýchání, a vtom se rozezná sířeny. Od začátku války už se naučil přesně znát jejich kód, ví, že dlouhé tóny tentokrát znamenají poplach a že tanky budou na dohled. Možná je to znamení, že se blíží tak očekávané osvobozené jednotky. Vzduchem se skutečně v nárazech nese dunění střelby: ve svahu nad stadionem zaujala postavení německá protivzdušná obrana a zahájila palbu. Emil opatrně opustí dráhu, a když už tu je, ještě honem projde šatnami a posbírá teplákové soupravy svých kamarádů, vezme je pod paži a odchází s nimi do města. Plíží se kolem zdí, ulicemi kvůli poplachu vylidněným, musí se i zastavit, na Kostelním náměstí se skrčit do vchodu činžáku, když kolem plnou rychlostí projíždí kolona aut směrem na západ. Okupanti nelenili a snaží se uniknout,

Obr. č. 6: Báseň J. Seiferta

Obr. č. 7: Ukázka z úryvku knihy Běhat

Klasickou rešerši pro výběr nových knih doplnily i tipy od kolegů, kteří Zlín objevili v knihách, v nichž tato informace není postihnuta ani v anotaci, ani při zpracování knihy. K 65 původním úryvkům jsme tak dostali tipy na 81 dalších knih, z nichž do užšího výběru bylo vybráno 46. Nové úryvky jsou vřazeny mezi původní, aby byla zachována přehlednost.

Úryvky z knih i časopiseckých článků jsou od známých spisovatelů a básníků přes ty regionální až po neznámé. Každý úryvek obsahuje jméno autora, jeho medailonek a krátkou citaci, která ho čtenáři pomůže dohledat. Medailonky představí základní informace o autorovi, např. kde studoval, působil, a také krátký výběr jeho dalších děl.

Druhou částí je výběrová bibliografie města, která obsahuje knihy a články o Zlíně i jeho čtvrtích. Snaží se postihnout co nejširší záběr od dějin Zlína přes jeho architekturu, sport, kulturu, přírodu, dopravu, záchranný systém, náboženství, vzdělávání až po zlínské osobnosti.

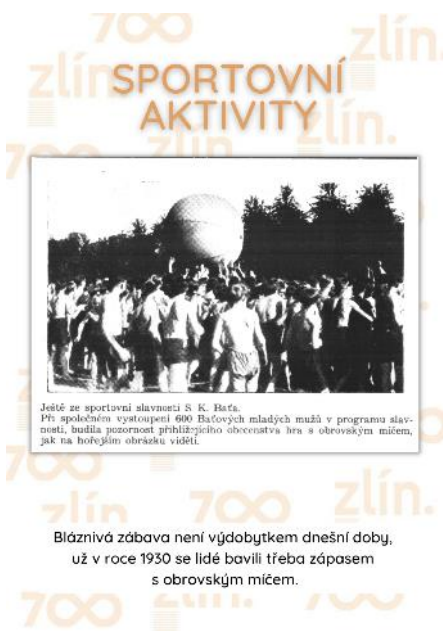
Život ve Zlíně prostřednictvím dobového tisku

Výstava *Život ve Zlíně prostřednictvím dobového tisku* přibližuje návštěvníkům, jak se žilo Zlíňanům, co je trápilo i těšilo a jaké události zpestřovaly jejich život v průběhu více než jednoho století. Výstava se rozprostírá na bocích regálů v obou výpůjčních patrech knihovny. Články se nacházejí na 71 plakátech a jsou doplněny 9 plakáty se stručnou historií Zlína.

Články byly vyhledávány ve zlínských periodických *Sdělení zaměstnancům firmy T. a A. Baťa, Zlín, Tep nového Zlína, Svět, Týdeník Zlínska, Velehrad, Věstník sokolské župy hanácké, Nový Zlín, Naše pravda a Zlínské noviny*. Nejstarší je článek z časopisu *Velehrad*, upozorňující na národopisnou slavnost, která se konala 20. srpna 1893. Nejnovější pak článek o otevření jednoho z nákupních center z roku 2005, který vyšel v *Týdeníku Zlínska*.

Na informace bohatá byla periodika, která vycházela zejména v TISKu Zlín, tedy pod hlavičkou Baťových závodů, a poté až v 90. letech. V době komunismu byly články, které by podávaly informace o „obyčejném“ životě, výjimkou a najít je bylo mnohem těžší.

Návštěvníci se tak mohou dočíst o tom, kdy byly budovány nové domy, obytné čtvrti, nové cesty, postaveny školy nebo obchodní dům. Také o strastech, které obyvatelé trápily, jako tyfus, který zapříčinil několik úmrtí, vzteklna, nedostatek vody, řádění žvlů, nebo následky bombardování. Ale také se mohou dočíst o událostech, které obyvatelům život zpříjemnily, jako nové parky, společná hra s obřím balonem během sportovního dne, nová sportoviště nebo stálá divadelní scéna.

Pod svícnem bývá tma. Kterýsi státní úřad v Praze ukončil dopis zasláný do Zlína následující žádostí: ... rovněž žádáme o laskavou zprávu, zda Zlín je na Moravě.

Obr. č. 8: Zlín 700 – plakát

Obr. č. 9: *Sdělení zaměstnancům firmy T. a A. Baťa*, 2. 2. 1924, s. 6

Kromě záležitostí běžného života se podařilo dohledat i zajímavosti, které výstavku zpestřují a návštěvníky mohou i pobavit. Jedním takovým je článek o červotoči v parketách, se kterým se museli potýkat obyvatelé domu ihned po nastěhování. Dalším je zákaz společného bydlení mužů a žen v nájemných bytech, takže pokoje v jednotlivých bytech si směli pronajmout buď muži, nebo jen ženy. Nebo článek z roku 1930, díky kterému zjistíme, že ani o devadesát let později se některé věci nemění, třeba rychlost pošty.

Protože výstava kromě dějin Zlína propaguje i digitální knihovnu, ve které mohou návštěvníci všechny články najít, je na každém z plakátů umístěn i QR kód. Majitelé chytrých telefonů tak mají výhodu a článek, který je zaujal, si mohou jednoduše vyhledat.

Obr. č. 10 a 11:
Výstava Život
ve Zlíně
prostřednictvím
dobového tisku

Únikovka – Šéfova kancelář

Posledním projektem k oslavám zlínského výročí, které oddělení bibliografie připravilo, byla úniková hra. Hra je v provozu již druhým rokem a nová místnost otevřená v letošním roce byla připravena s přihlédnutím k výročí. Asi nejznámější zlínskou osobností je Tomáš Baťa, proto se zápletka hry vztahuje k němu a odehrává se v jeho kanceláři. Inspirací byla opravdová situace, do které se Tomáš Baťa dostal několik let po založení firmy. Bratr Antonín, spoluzakladatel firmy, na jehož jméno byla živnost založena, podepsal několik směnek a firma se tak kvůli dluhu 8 000 zlatých ocitla před bankrotem.

Krátká anotace, která má hráče navnadit, tak zní: „*Tomáš Baťa má problém. Spolumajitel firmy udělal dluhy. Jedinou šanci, jak se zachránit, je poskytnout věřiteli návrhy na nové výrobky. Nákrasy bot jsou ukryty v šéfově kanceláři, ale on sám pro ně nemůže. Jako jeho asistent jste ten nejpovolanější. Dokážete návrhy najít a firmu zachránit?*“

Hra byla spuštěna v červenci a do října ji absolvovalo 16 týmů a v nich 65 hráčů. Tým může mít 2–5 hráčů a má hodinu na splnění úkolů, rozluštění šifer a nalezení ukrytých návrhů. Do místnosti si nesmí nic vzít a k luštění smí použít jen svůj důvtip a pozorovací talent. Mohou si však říct o nápovědy, ty jim ale přičítají k celkovému času minuty navíc. Při přihlašování mají týmy možnost výběru hry, přičemž za stejné období si první hru *Krádež za bílého dne* zahrála polovina těch, co *Šéfovu kancelář*.

Hru hrají nejčastěji rodiny s dětmi nebo skupiny přátel. První skupina pak častěji hraje v období prázdnin, ať už letních, podzimních, nebo jiných dnů, kdy mají děti volno ve škole,

a druhá si častěji vybírá dny během školního roku. Nejmladšímu účastníkovi, který se nechal v místnosti zavřít, tak ještě nebyl ani rok, nejstaršímu bylo přes šedesát.

Na webu knihovny je umístěna stránka Únikovka s knihovnou, kde kromě základních informací a nabízených her mohou lidé najít i tabulku se jmény a časy nejlepších týmů. Nejlepší z týmů hru dosud vyřešil v čase 22:45,34 minut.

*Obr. č. 12 a 13: Úniková hra Šéfova kancelář
Obr. č. 14: Šifra ve hře Šéfova kancelář*

*Obr. č. 15 a 16:
Úspěšné týmy*

ČO MAJÚ SPOLOČNÉ MONOGRAFIE OBCÍ TERCHOVÁ A BLATNICA?

Ing. Ivana Poláková, PhD.

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici

Autorka príspevku predstaví monografie obcí Terchová a Blatnica, ktoré vyšli v r. 2018 a 2021. Keďže pri obidvoch určitým spôsobom spolupracovala, pozná všetky úskalia vydania. Poukáže na fakt, aké sú dôležité pri zostavovaní monografií obcí bibliografie, či už regionálne či personálne a nielen tie.

The author of this article will present the monographs of the municipalities of Terchová and Blatnica which were published in 2018 and 2021. Since the author collaborated with both in a certain way, she knows all the pitfalls of publishing. She will be pointing out the fact of how essential bibliographies are when compiling municipal monographs, whether regional or personal, as well as others.

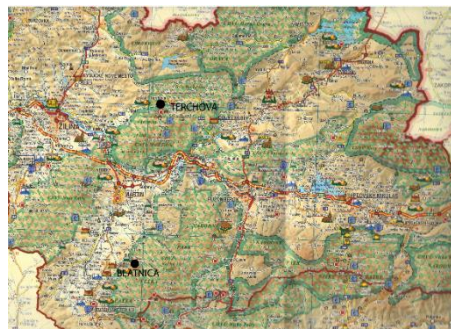
Terchová bola po novembrových udalostiach roku 1989 prvým miestom vo vtedajšej Českej a Slovenskej federatívnej republike, kde sa konali Cyrilometodské dni. Slávnostnú svätú omšu, ktorú v preplnenom kostole celebroidal kardinál Ján Chryzostom Korec, snímali v priamom prenose kamery federálnej televízie. Jedine Terchová si dokázala do dnešných dní (už po 33 krát) udržať pravidelnosť, koncepčnosť a atraktívnu programovú skladbu svojho cyrilo-metodského podujatia. Organizátori pripravili zaujímavý program, v ktorom okrem duchovnej časti dostali široký priestor vážna, sakrálna, dychová i etnická hudba, folklór, divadelné predstavenie, výtvarné umenie (vernissáž výstavy Vincent Hložník) a prezentácia monografie o Terchovej. Podujatie bolo venované 10. výročiu vzniku Žilinskej diecézy, ktorej patrónmi sú svätí Cyril a Metod, ľudské a zároveň duchovné dominanty aj Cyrilometodských dní.

Kde sa obec Terchová nachádza?

Kataster obce Terchová na makroregionálnej úrovni Slovenska patrí do Žilinského kraja a okresu Žilina. Územným spádovým centrom vyššieho rádu je mesto Žilina. Od tohto územného centra je obec vzdialená 25 km. Od hlavného mesta SR – Bratislavy je obec

Čo majú spoločné monografie obcí Terchová a Blatnica?

vzdialená vzdušnou čiarou 191 km. Poloha obce vzhľadom na dopravné koridory a hlavné dopravné trasy je dôležitá pre dostupnosť obce z iných miest, resp. dostupnosť z obce do iných obcí. Z regionálneho pohľadu cez obec Terchová prechádza štátna cesta druhej triedy č. 583, ktorá zabezpečuje spojenie obce s regionálnymi centrami – Žilinou a Dolným Kubínom.¹

Obr. č. 1: Terchová a Blatnica, mapa (foto: Iva Poláková)

Slávnostné uvítanie do života monografie obce Terchová

Tento sviatok knihy, ktorý sa konal dňa 5. 7. 2018 v priestoroch Obecného úradu (OÚ) v Terchovej, moderoval Peter Cabada, autor publikácie *Terchová: monografia obce*². Zdôraznil, že pred 15 rokmi (v r. 2003) vyšla prvá kniha o Terchovej monografického charakteru³. Uviedol, že snahou autorského kolektívu bolo odpovedať na otázky, prečo má Terchová také výnimočné postavenie v slovenskom svete a prečo má silné medzinárodné presahy. Úvod napísal starosta obce Terchová – Jozef Dávidík. Spoluautorom je Marián Zajac, zástupca starostu OÚ. Ako naznačuje obsah publikácie (obr. 2) je bohatý na rôzne informácie, udalosti a súvislosti domáceho aj medzinárodného presahu.

Obsah

TERCHOVÁ	6
Koloman Kolomi Geraldini	
PRÍHOVOR STAROSTU OBCE	7
Jozef Dávidík	
HISTÓRIA OBCE DO ROKU 1945	9
Marián Klapáta – Vladimír Križo – Peter Cabada	
DUKÁTY POD SKALAMI ROZSLUTCA (povesť)	21
Karol Jánošík	
RÍMSKOKATOLÍCKY KOSTOL SVÄTÉHO MARTINA	23
Peter Cabada	
OBEC V ROKOCH 1945 – 1989	29
Peter Cabada	
RÍMSKOKATOLÍCKY KOSTOL SVÄTÝCH CYRILA A METODA	37
Peter Cabada – Marián Zajac	
OBEC PO ROKU 1989	51
Marián Zajac – Peter Cabada	
ĽUDOVÁ HUDBNÁ KULTÚRA	57
Katarína Biľanová – Peter Cabada	
CESTOVNÝ RUCH	77
Vladimír Križo – Peter Cabada – Marián Zajac	
TERCHOVÁ V UMELECKEJ REFLEXII	91
Peter Cabada	
ŽIVOT V OBCI VČERA A DNES	113
Peter Cabada – Marián Zajac	
TERCHOVSKÉ RECEPTY	125
Olga Chudovská	
ROZPOMIENKY	131
Jozef Miloslav Hurban, Koloman Kolomi Geraldini, Milan Rúfus, Ján Smrek, Martin Berka, Bohumil Hrabal, Lubomír Feldek	
TERCHOVSKÉ NAJ	143
Peter Cabada	
OSOBNOSTI	147
Peter Cabada	
RESUMÉ	168
STRESZCZENIE	171
MIESTNY REGISTER	174
MENNÝ REGISTER	175

Obr. č. 2: Obsah monografie Terchová (foto: Iva Poláková)

Obr. č. 3: Uvítanie do života publikácie Terchová, dňa 5. 7. 2018 OÚ (foto: Milan Kosec)

¹ Základné informácie o obci [online] © 2022 JARLU dizajn. Terchová. [cit. 2022-10-07]. Dostupné z: <https://www.terchova.sk/navstevnik/obec/informacie-o-obci>

² CABADAJ, Peter a kol., 2018. *Terchová: monografia obce*. Martin: Matica slovenská. 242 s. ISBN 978-80-8128-218-8.

³ CABADAJ, Peter a Vladimír KRIŽO, 2003. *Terchová*. Terchová: Obecný úrad. 135 s. ISBN 80-88864-29-1.

Čo majú spoločné monografie obcí Terchová a Blatnica?

Nájdete v nej mená ako: J. M. Hurban, Martin Benka, Ján Smrek, Milan Rúfus, Bohumil Hrabal, Ľubomír Feldek. Títo všetci umelci, či už literárneho alebo výtvarného umenia, majú v určitých kapitolách monografie svoje zastúpenie. Všetci venovali vlastný autorský text, práve Terchovej, ktorá je mimoriadne úspešná v rôznych oblastiach, ale hlavne folklórnom, ale aj v slovenskom umení. Nečudo, že v decembri 2013 bol prvok Terchovská muzika zapísaný do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO. Terchová je bezpochyby jedinou obcou na svete, kde aktívne pôsobia až tri orchestre – Terchovský symfonický orchester, Obývačkový orchester Ruda Patrničiaka, Komorný orchester Akadémia muzika z Terchovej. Viacerí odborníci pripúšťajú, že v Terchovej pôsobí najviac muzikantov na svete v prepočte na meter štvorcový. Ak neveríte, stačí sa tam vybrať (obr. 3)!

V roku 2006 pri príležitosti štyridsiatky Petra Cabadaja sme vydali autorovu personálnu bibliografiu⁴ (PB). PB obsahovala 852 bibliografických záznamov v nasledujúcom zložení: knižná tvorba 126 bibl. záznamov, články 653 bibl. záznamov, recenzie 58 bibl. záznamov, filmografia (výber) 8 bibl. záznamov a výstavy (výber) 3 bibl. záznamy.

V roku 2016 pri príležitosti päťdesiatky Petra Cabadaja sme vydali autorovu personálnu bibliografiu⁵. PB obsahovala 820 bibliografických záznamov v nasledujúcom zložení: knižná tvorba (slovníky, antológie, pamätnice, katalógy výstav, projekty) 33 bibl. záznamov, špeciálne dokumenty (katalógy výstav do 30 strán, bulletiny, programy podujatí, spravodaje informačné, fotosúbory) 89 bibl. záznamov, články 605 bibl. záznamov, recenzie 84 bibl. záznamov, rozhlas a televízia (výber) 3 bibl. záznamov a rozhovory a ankety s P. Cabadajom 43 bibl. záznamov.

To znamená, že k 1. 1. 2021 sme mali k dispozícii spolu 1 672 bibliografických záznamov a z tejto matérie bolo možné zostaviť monografiu obci Terchovej.

Obr. č. 4: Náhľad webovej stránky Terchovská sieň slávy

⁴ POLÁKOVÁ, Ivana, 2006. *Peter Cabadaj: personálna bibliografia vydaná pri príležitosti autorovej štyridsiatky*. Martin: Slovenská národná knižnica. ISBN 80-89023-79-7.

⁵ POLÁKOVÁ, Ivana, 2016. *Peter Cabadaj: personálna bibliografia vydaná pri príležitosti autorovej päťdesiatky*. Martin. 227 s. ISBN 978-80-972286-8-2.

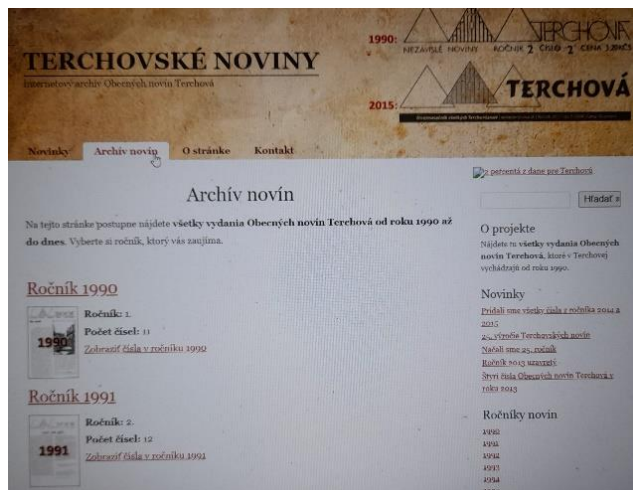
Čo majú spoločné monografie obcí Terchová a Blatnica?

Okrem iného na svojej webovej stránke obce zverejňuje Terchovskú sieň slávy⁶. Ide o nekomerčnú stránku, na ktorej nájdete informácie o ľuďoch, udalostiach, pamiatkach, ktoré preslávili Terchovú. Terchovská sieň slávy je hlavným zdrojom informácií o terchovských osobnostiach, ktorí využili svoj talent a dosiahli niečo, čo môžeme obdivovať (obr. 4).

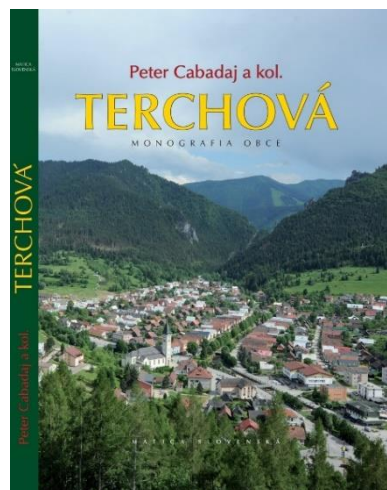
Terchovské noviny⁷

Webová stránka Terchovské noviny je internetovým archívom *Obecných novín Terchová*. Tie v Terchovej vychádzajú nepretržite od roku 1990. Na tejto stránke nájdete všetky ročníky *Obecných novín*. Jednotlivé čísla novín sú umiestnené na tejto stránke v časti Archív novín. Sú rozdelené podľa roku vydania, jednotlivé čísla novín sú chránené, takže si ich nemôžete stiahnuť alebo vytlačiť. Na úvodnej stránke sú zobrazené rôzne novinky týkajúce sa tohto projektu (obr. 5).

Ešte uvedieme, že obec Terchová má v rámci Slovenska výnimočné postavenie. Je rodiskom národného hrdinu Juraja Jánošíka, radcu a knihovníka cisárovnej Márie Terézie Adama Františka Kollára, či Kolomana Kolomiho Geraldiniho. Terchovský Kostol sv. Cyrila a Metoda a hlavne drevený betlehem si chodia obzerať ľudia zo širokého okolia. Terchová je vďaka nádhernej prírodnej scenérii a širokej ponuke služieb renomovaným strediskom cestovného ruchu, turistiky a zimných športov. Monografia obce pútavo zrkadlí z rôznych uhlov pohľadu nielen bohatú minulosť a tradície obce, ale i dynamicky pulzujúcu súčasnosť.

Obr. č. 5: Náhľad webovej stránky Terchovských novín

Obr. č. 6: Obálka publikácie Terchová (1. vydanie)

⁶ Terchovská sieň slávy [online] © 2008 Terchova-info.sk [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <http://slavni.terchova-info.sk/>

⁷ Terchovské noviny [online] © 2022 Terchová pre všetkých, n.o. [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <http://noviny.terchova-info.sk/archiv/>

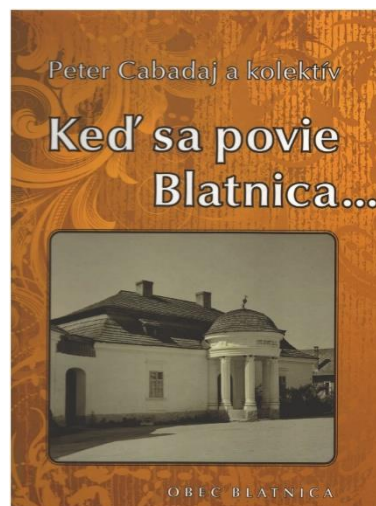
Čo majú spoločné monografie obcí Terchová a Blatnica?

Monografia obce Terchová obsahuje aj resumé anglické a poľské i menný a miestopisný register. O kvalitnú grafickú úpravu tejto reprezentatívnej publikácie sa postaral dvorný grafik obce Terchová, Ján Novosedliak. Monografia bola vydaná vo vydavateľstve Matice slovenskej, kde je možné ešte si ju zakúpiť⁸ (obr. 6).

Pavol Parenička, kultúrny a literárny historik, lexikograf a biograf, Turčan, napísal v recenzii o monografii z pera Petra Cabadaja nasledovné slová⁹: „*Jednou z posledných veľkých aktivít Petra Cabadaja v oblasti knižnej kultúry a odbornej spisby je nateraz vydanie monografie jeho rodnej obce Terchová. Jej erudovaný zostavovateľ, rázovitý a hlavne dobroprajný a slobodu milujúci Terchovec Peter Cabadaj, ako sme ho predstavili a poznáme, je v týchto intenciách súčasnej aj autorom a spoluautorom viacerých kapitol. Vlastne Peter Cabadaj v monografii nenapísal iba dve kapitoly. V prvom prípade ide o Terchovské recepty a to zjednoduchej príčiny, lebo variť proste nevie a v druhom neprispel do state Rozpomienky... Dúfajme, že monografia o Terchovej vydaná vo Vydavateľstve Matice slovenskej nebolo v nej Cabadajovým déja vu...*“

Môžeme potvrdiť, že Peter Cabadaj ako sa vraví, nezaspal na vavrínoch a pokračuje ešte intenzívnejšie vo svojej publikačnej a edičnej činnosti ako predtým...

Poslednou jeho publikáciou, ktorá je monografiou obce je *Ked' sa povie Blatnica...*¹⁰ (obr. 7). Vyдалa ju obec Blatnica v r. 2021 pri príležitosti: 791. výročia prvej písomnej zmienky o obci, 100. výročia nakrútenia prvého slovenského hraného filmu Jánošík, 135. výročia narodenia a 75. výročia úmrtia Daniela Siakeľa, 155. výročia narodenia Izabely Textorisovej a 175. výročia narodenia Matúša Dulu.

Obr. č. 7: Obálka monografie obce Blatnica – *Ked' sa povie Blatnica* (1. vydanie)

Blatnica

Blatnica je starobylá obec v Turčianskej kotline 17 km južne od Martina. Blatnica v Turci patrí medzi tie obce, ktorých počiatky siahajú hlboko do praveku. Prvé stopy pravekého osídlenia sa viažu na 3. tisícročie pred Kristom. Prví ľudia na území dnešnej Blatnice patrili k ľudu tzv. kanelovanej kultúry. Významnou archeologickou lokalitou je jaskyňa Mažarná,

⁸ Terchová [online] © 2022 [cit. 2022-10-07]. Dostupné z: <https://www.vydavatel.sk/kniha/monografia-obce>

⁹ PARENÍČKA, Pavol, 2019. Peter Cabadaj a kol.: Terchová. In: *Slovenské pohľady*, IV. + 135, č. 7–8, s. 272. ISSN 1335-7786.

¹⁰ CABADAJ, Peter a kol., 2021: *Ked' sa povie Blatnica ...* 1. vyd. Obec Blatnica. 140 s. ISBN 978-80-5703-282-3.

Čo majú spoločné monografie obcí Terchová a Blatnica?

kde sa našli doklady pravekého a starovekého osídlenia. Prvé správy o obci pochádzajú z roku 1230. V diplome z roku 1377 sa obec nazýva „villa regalis“ a hrad „castrum regalis“, teda kráľovská dedina a kráľovský hrad – pôvodne bola Blatnica podhradím Blatnického hradu. (Pôsobilo tu aj viacero významných osobností, ktoré oslávili v r. 2021 rôzne výročia, ale i poetka Maša Haľamová, Ján Kožehuba a iní...). Blatnica má najväčší kataster v Turci, prevažnú väčšinu tvoria lesy. Leží po oboch stranách Blatnického potoka. V obci nájdeme mnoho murovaných domov s veľkými bránami (typ olejkársky) a typické turčianske drevené domy s kožovkou len medzi trámami stien.¹¹

Aká spojitosť je medzi Terchovou a Blatnicou? Vo všetkom hľadá Jánošíka...

Znie to možno neveriteľne i paradoxne, ale na príklade Blatnice – dediny s tisíckou obyvateľov – možno zovšeobecňujúco ilustrovať celé dejiny slovenskej kinematografie. Všetko sa to začalo pred 101 rokmi priekopníckym nemým Jánošíkom so zjavnou národnobuditeľskou tendenciou, pokračovalo glorifikovaním vojnovnej histórie (štyridsiate roky), temnou a propagandistickou érou (päťdesiate roky), experimentujúcim obdobím („zlaté šesťdesiate“), normalizačnou šedou (sedemdesiate a osemdesiate roky), oduševneným ponovembrovým časom a skončilo chudobnými rokmi na prelome milénia. Isteže, k tomu Blatnici dopomohli nádherné exteriéry horského masívu Veľkej Fatry, Gaderskej a Blatnickej doliny. Magická, tajomstvom zahalená atmosféra krajiny, pôvabný kolorit a fascinujúce prírodné útvary vytvárajú optimálne milieum k nakrúcaniu rozprávok. Silným impulzom bol nesporne aj fakt, že práve v tejto turčianskej obci vznikol prvý slovenský celovečerný hraný film. Nemý Jánošík (1921) odštartoval interes režisérov o Blatnicu. Bratia Jaroslav a Daniel Siakel'ovci, ktorí odtiaľto pochádzali, a zachovalá jedinečná ľudová architektúra v kombinácii s uvedenými faktormi a Slovenského národného povstania, ktoré sa tu odohrávalo, predstavujú kľúčový iniciačný moment ohľadne bohatej filmovej histórie obce.

Keď sme začali zhromažďovať potrebný materiál k publikácii *Keď sa povie Blatnica*, zdalo sa nám, že všetko pôjde ľahko, svižne. Ale mýlili sme sa! Slovenská národná bibliografia nám na chvíľku „poodkryla vrátka“, www.kis3g.sk (Slovenská knižnica), kde sme našli síce 231 bibliografických záznamov. Z toho však 82 % tvorili bibliografické záznamy popisujúce špeciálne dokumenty (zväčša pohľadnice Hradu Blatnice a Gaderskej doliny, informačné spravodaje, katalógy, pamätnice a bulletiny).

---

¹¹ Obec [online] ©2022 ModerneObce.sk | Blatnica. [cit. 2022-10-07]. Dostupné z: <https://www.blatnica.sk/13564/obec>

Čo majú spoločné monografie obcí Terchová a Blatnica?

Museli sme osloviť nasledovné pamäťové inštitúcie:

Knižnice: Turčianska knižnica, Mestská knižnica T. Teplice, Obecná knižnica v Blatnici

Archívy: Štátny archív v Bytči, pobočka Bystrička

Galérie: Turčianska galéria, Galéria M. Galandu v T. Tepliciach

Ústavy: Slovenský filmový ústav v Bratislave

Múzea: Slovenské národné múzeum Martin (Múzeum Karola Plicku sa nachádzalo v Prónayovskej kúrii v Blatnici. Od r. 2019 je zatvorené pre nevyhovujúci technický stav, expozícia presťahovaná do hlavnej budovy SNM v Martine.)

Ale aj bádateľov: Dr. Blažej Belák, Dr. Daša Ferklová, Mgr. Richard Lacko, Dr. Jozef Tatár, Dr. Zora Mintálová-Zubercová

Ale aj súkromných zberateľov – osobný archív rodiny Ilavských, Štrbákovcov a Kubíkovcov
Využili sme aj veľakrát osobný archív zostavovateľa, ktorý ho má veľmi precízne a s láskou spracovaný. Výsledkom bol nakoniec nasledovný obsah... (obr. 8).

Okrem iného...

Podujatie s názvom Turiec – 100 rokov na filmovej mape, sa uskutočnilo v Národnom dome v Martine dňa 4. novembra 2021. Bolo venované storočnici vzniku slovenskej kinematografie. V priestoroch Národného domu sa premietol filmový dokument *Keď sa povie Blatnica*, mohli sme si prezrieť výstavu *Blatnica vo filme* a získať i perfektný katalóg (obr. 9).

V katalógu ste sa mohli dočítať aj o Theodorovi Pištěkovi (1895 – 1960), ktorý ako herec, divadelný režisér, scenárista a organizačný pracovník bol neprehliadnuteľnou postavou medzivojnovnej československej kultúry a umenia. A hral Jánošíka v prvom filme *Jánošík*. Na tento svet prešiel 13. júna 1895 v Prahe do hereckej rodiny. Dovedna hral v 325 filmoch, medzi ktorými nechýbajú ani mnohé kinohity strieborného plátna. Protagonista titulnej role v prvom slovenskom celovečernom hranom filme *Theodor Pištěk* zomrel 5. augusta 1960 v Mukařove v Čechách (obr. 10).

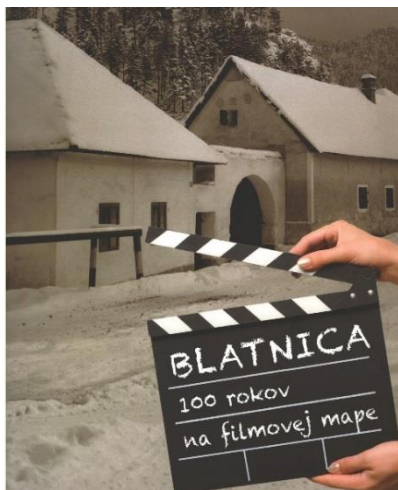

OBSAH

Vyznanie (báseň Maše Haľamovej)	4
Slovo na úvod (príhovor starostu obce)	7
V Gaderskej doline (báseň Vincenta Šikulu)	9
Perla Veľkej Fatry	10
Slovenská Trója	12
Blatnický meč	18
O blatnickom meči (povešť)	20
Blatnický hrad	24
Kráľova studňa (povešť)	30
Révaiovcí	32
Marková skala (povešť)	36
Meruôsme roky a ich dôsledky	40
Olejkári a safraníci	44
Čajová dedina (povešť)	50
Prvá slovenská botanická	58
Svitanie nového veku	60
Muž Martinskej deklarácie	66
Medzi vojnami	68
O prvom slovenskom hranom filme	72
Výnimočná bratská symbióza	82
Slovenské národné povstanie	86
Éra socializmu	90
Slovenská Sapfó	94
Oblúbená filmárska destinácia	96
Tradičná kultúra, remeslá, folklór	104
Ponovembrový vývin a súčasnosť	122
Summary/Resume	130
Použitá literatúra	134
Blatnica (báseň Vincenta Šikulu)	136
Menný a miestny register	138
Kruhy na vode (báseň Maše Haľamovej)	140

Obr. č. 8: Obsah monografie *Keď sa povie Blatnica*

Čo majú spoločné monografie obcí Terchová a Blatnica?

Obr. č. 9: Obálka katalógu Blatnica

Obr. č. 10: Herec Theodor Pištěk

Ocenenie

Turčianska knižnica v Martine, v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja, organizovala od januára 2022 už 14. ročník čitateľskej ankety Kniha Turca 2021. Informácie o priebehu ankety boli zverejňované prostredníctvom web stránky knižnice a FB. Slávnostné vyhodnotenie ankety sa konalo dňa 26. 4. 2022 v priestoroch knižnice. Celkovo bolo nominovaných 25 knižných titulov, ktoré boli rozdelené do dvoch kategórií. V kategórii Beletria 13 titulov a v kategórii Odborná literatúra 12 kníh. Podmienkou bola spätosť s regiónom Turiec témou, alebo osobou autora, ilustrátora alebo fotografa. Čitateľská verejnosť mohla hlasovať dvomi spôsobmi. Celkovo bolo odovzdaných 746 hlasovacích lístkov.

Ocenení autori v kategórii odborná literatúra boli:

1. miesto: Milan HORŇÁK, Martin KLESKEŇ, Mária FÚČELOVÁ: *S batôžkom po Turci* – knižka obsahuje všetky základné informácie, podrobný popis trasy, kde túra začína, ako dlho trvá, aké sú koordinácie, východiská či možné nástrahy. Pri každej túre je napísaná nejaká zaujímavosť. Súčasťou knižky je turistický denníček, do ktorého si rodiny môžu zapisovať zážitky z výletov, kresliť obrázky alebo lepiť fotografie.

2. miesto

Peter CABADAJ a kolektív: *Keď sa povie Blatnica...* – monografia, popri pestrej histórii, približuje aj súčasnú podobu prejavov tradičnej ľudovej kultúry v Blatnici. Textové kapitoly sú doplnené vzácnymi historickými fotografiami (obr. 11).

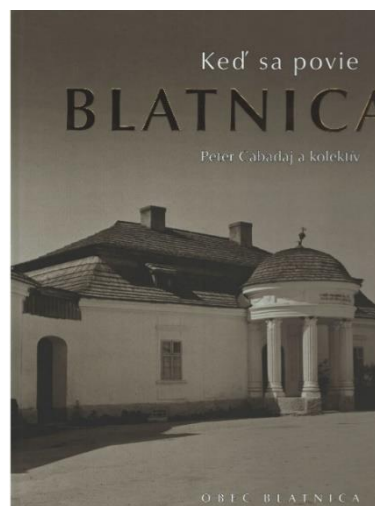
Čo majú spoločné monografie obcí Terchová a Blatnica?

3. miesto

Zora MINTALOVÁ ZUBERCOVÁ: *Ako sme kedysi žili: obrazový sprievodca životom našich predkov* – kniha o živote našich predkov úspešnej spisovateľky a etnografky Zory Mintalovej Zubercovej približuje život v minulých storočiach prostredníctvom približne 300 farebných fotografií, ktoré vznikli vo viacerých slovenských skanzenoch.¹²

Obr. č. 11: Vyhodnotenie čitateľskej ankety Kniha Turca 2021 ktoré sa konalo dňa 26. 4. 2022 v priestoroch Turčianskej knižnice v Martine (foto: Alexandra Kršková)

Obr. č. 12: Obálka monografie obce Blatnica Keď sa povie Blatnica (2. vydanie)

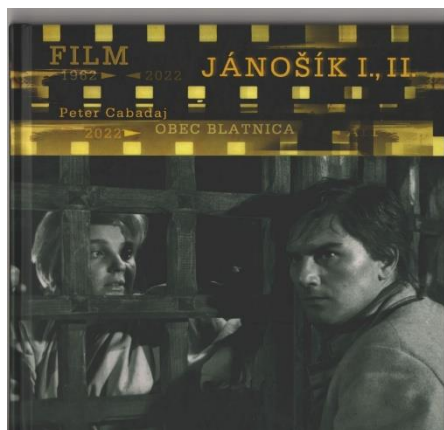
Publikácia *Keď sa povie Blatnica* bola rozpredaná a Obecný úrad v Blatnici musel zrealizovať jej dotlač dokonca s inou obálkou (obr. 12).

O rok neskôr sa uvádzala do života už nová publikácia s názvom *Jánošík I., II.* (obr. 13). Sviatok knihy sa uskutočnil 24. júna 2022 v areáli Prónayovského kaštieľa. Súčasťou programu bolo okrem premietnutia snímky *Jánošík I., II.* (60. jubileum nakrútenia dvojdielného kinohitu scenáristu a režiséra Paľa Bielika), aj beseda s dvoma hercami, ktorí vo filme účinkovali (Vojtech Brázdovič, Juraj Sarvaš), vernisáž výstavy a atraktívny hudobný koncert. Osobitne treba spomenúť svetovú premiéru filmového dokumentu *Turčianski olejkári a šafraníci*. Snímka reflektuje unikátny historický fenomén so silným medzinárodným rozmerom, ktorý je neodmysliteľne spojený s Blatnicou i ďalšími turčianskymi obcami. Primátor Vrútok, Branislav Zacharides, po pozretí dokumentu uviedol: „*Je spracovaný*

¹² Populárna anketa má za sebou úspešný 14.ročník. [online] ©2021 TV Turiec | All rights reserved .[cit. 2022-10-07]. Dostupné z: <https://tvturiec.eu/popularna-anketa-ma-za-sebou-uspesny-14-rocnik-autorita-najkrajších-a-najzaujímavejších-knih-uz-majú-zaslúžene-ocenenia-v-rukach/>

*prístupnou formou, je použiteľný pri výučbe tejto témy na základných a stredných školách.*¹³ Dodávame, že dokumentárny film o olejkároch a šafraníkoch, ktorý už odvysielala RTVS, bol už premietnutý v Daňovej, v Martine i na školách v Turci.¹⁴

Augustín Maťovčík, literárny historik, autor literatúry faktu, vedecký a odborný pracovník v oblasti biografistiky napísal v rubrike recenzie v *Literárnom týždenníku* o publikácii:

Obr. č. 13: Obálka publikácie *Jánošík I., II*

„V rámci jubilejných ‚filmových‘ podujatí obec Blatnica vydala obrazovo-textovú knižku Petra Cabadaja pod názvom Film Jánošík I., II 1962 – 2022, pri príležitosti 60. výročia nakrútenia dvojdielného farebného celo-večerného hraného filmu Jánošík. Jeden z najsledovanejších filmových titulov v dejinách československej kinematografie videlo na striebornom plátne viac ako 5 miliónov divákov! Útla, obrazovo-textová knižka obsahuje kapitoly: O Blatnici, Dobrá filmová adresa, Tretí filmový Jánošík, Blatnica vo filme, doplnené o resumé a zoznam literatúry. Je dokumentárne

*pútavým čítaním o dejinách obce Blatnica a jednotlivých verziách filmu o Jánošíkovi. Vďaka prvému filmu o Jánošíkovi z roku 1921 ‚patrí Slovensko medzi desať krajín sveta, kde v nemej ére svetovej kinematografie vznikol dlhometrážny hraný film.‘ Na druhej filmovej verzii o Jánošíkovi od českého režiséra Milana Friča z roku 1935 spolupracoval známy etnograf Karol Plicka, ktorý sám mal v zámere nakrútiť vlastný film o legendárnom kapitánovi pod názvom Dvanásť bielych sokolov, ale tento zámer z finančných dôvodov sa nepodarilo realizovať“.*¹⁵

Pavol Parenička, kultúrny a literárny historik, lexikograf a biograf, Turčan, napísal v recenzii o Petrovi Cabadajovi nasledovné slová: *„Medzi najvýznamnejších súčasných kultúrnych manažérov, zároveň literárnych a kultúrnych historikov, znalcov literárneho exilu, filmového a ľudového umenia, folkloristiky a všelijakých iných vedných odborov a umení, ako aj znamenitých spisovateľov a publicistov na Slovensku jednoznačne patrí Peter Cabadaj. Dennodenne nás o tom presviedčal vo vedúcich funkciách na riadiacich postoch v Matici*

¹³ ZACHARIDES, Branislav, 2022. Príhovor na vernisáži. Zvukový záznam, Blatnica, 22. 6. 2022.

¹⁴ Turčianski olejkári a šafraníci očami filmárov [online]. Televízia Turiec.[cit. 2022-10-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=AhUu9bbWtrQ>

¹⁵ MAŤOVČÍK, Augustín, 2022. Pútavé čítanie o dejinách Blatnice a verziách filmu o Jánošíkovi. In: *Literárny týždenník*. Roč. 35, č. 23–24 (2022), s. 17. ISSN 0862-5999. Rec.: Cabadaj, Peter: Film Jánošík, I., II. 1962–2022. Obec Blatnica. 2022. 1. vyd. 46 s. ISBN 978-80-570-4014-9.

Čo majú spoločné monografie obcí Terchová a Blatnica?

slovenskej či v Slovenskej národnej knižnici. Bola a je s ním radosť spolupracovať, či už išlo o multikultúrne výstavnícke, festivalové, literárne, knižné alebo iné projekty a podujatia, či sa jednalo o medzinárodnú, národnú regionálnu, obecnú až lokálnu vec. Nasadený, perfektný a stopercentne koncentrovaný Peter Cabadaj sa vždy s neobyčajnou dôkladnosťou o všetko do najmenších detailov postaral organizačne, a samozrejme, aj svojim autorským vkladom a osobitým vyspelých štýlom a spisovateľským naturelom. Takto umelecky talentovaná, organizačne schopná, faktograficky až encyklopedicky znalá a esteticky vycibrená kapacita a kultúrny manažér s takmer absolútnym zmyslom pre tímovú spoluprácu bol a je v našich zemepisných šírkach ojedinelým zjavom, často sa nevidiacim, a preto mu tieto kvality okolie závidí, nepraje, nežičí a často ho aj zneužíva...“¹⁶ (obr. 14).

Obr. č. 14: Peter Cabadaj (foto: Milan Kosec)

---

¹⁶ PARENIČKA, Pavol, 2019. Peter Cabadaj a kol.: Terchová. In: *Slovenské pohľady*, IV. + 135, č. 7–8, s. 272. ISSN 1335-7786

II. TEMATICKÝ BLOK

VÝZNAMNÍ NAKLADATELÉ A TISKAŘI V ČECHÁCH A NA SLOVENSKU DO ROKU 1948

KAREL BENÍŠKO – TYPOGRAF, OPERNÍ PĚVEC A NAKLADATEL

Mgr. Pavlína Doležalová

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje

Pražský rodák a vyučený typograf Karel Beníško (1874–1943) během kariéry operního pěvce provozoval od roku 1913 v Plzni tiskárnu, při které po odchodu z divadla zřídil nakladatelství, činné do 30. let 20. století. Vydával dva literární a kulturní měsíčníky *Vzlet* (1917–1919) a *Pramen* (1920–1928), českou původní a světovou překladovou beletrii a poezii, divadelní hry a populárně-naučné tituly. Beníško byl manželem herečky Otýlie Beníškové a otcem herce a dramatika Karla Beníška.

During his career as an opera singer, the Prague-born (1874–1943) and trained typographer Karel Beníško ran a print-shop in Pilsen from 1913. After leaving the theatre, he set up a publishing house which remained active until the 1930s. He published two literary and cultural monthly magazines *Vzlet* (1917–1919) and *Pramen* (1920–1928), Czech original and international translated fiction and poetry, theatre plays and popular educational titles. Beníško was the husband of actress Otýlie Beníšková and a father of an actor and playwright Karel Beníško.

Typograf, operní pěvec, držitel tiskařské, nakladatelské a knihkupecké koncese se narodil v Praze na Vinohradech dne 24. října 1874 (Archiv hlavního města Prahy, 1872–1875) jako nemanželský syn Karolíně Beníško (1854–?),¹ prodavače pečiva, příslušné do Loun (Archiv hlavního města Prahy, 1830–1910). Tiskařské profesi se vyučil v Praze a zájem o hudbu a divadlo ho přivedl do Zpěváckého spolku pražských typografů při spolku Typografická beseda v Praze. Při zaměstnání absolvoval v Praze školu operní pěvkyně Národního divadla Olgy Paršové Zikešové. Jako barytonista působil v Městském divadle v Dortmundu (1899), Zemském Národním divadle v Záhřebu (1901–1903), Národním divadle v Brně (1903–1906),

---

¹ Původ po matce Karolíně Beníško odkazuje na šlechtickou rodinu Beníškové z Dobroslavi (Archiv hlavního města Prahy, 1872–1875; Archiv hlavního města Prahy, 1830–1910). Václav Beníško a jeho syn Jan, spoluvlastníci panství Velemyšleves (okr. Louny, Ústecký kraj) a Korozluky (okr. Most, Ústecký kraj), získali dne 3. září 1816 šlechtický titul s predikátem „von Dobroslav“ a dne 19. dubna 1818 rytířský titul (Meraviglia-Crivelli, 1886; Mysliveček, 1997; Schimon, 1859).

Městském divadle v Plzni (1906–1907 a 1909–1916) a v Městském divadle na Královských Vinohradech v Praze (1907–1909).²

Dne 21. ledna 1905 se v kostele sv. Tomáše v Brně oženil s herečkou Otýlíí Jelínkovou (1882, Rakovník – 1967, Praha) (Moravský zemský archiv v Brně, 1903–1908; Archiv města Plzně, 1905).³ Z tohoto manželství se narodili synové Karel (1908, Praha – 1975, Praha) a Vladimír (1915, Plzeň – ?), kteří oba pracovali v tiskárně svého otce.⁴ Roku 1906 byl Beníško adoptován vdovou Josefou Janovskou (1835–?), rozenou Zillinger, soukromnicí příslušnou do Prahy, bydlící v Plzni (Archiv hlavního města Prahy, 1872–1875; Archiv města Plzně, 1898–1921). Adoptovaný syn měl nadále užívat jméno Karel Beníško-Zillinger.

Obr. č. 1: Manželé Beníškovi v Plzni 1907 (Knap, 1967, příloha s. 18)

² Repertoár z roku 1906 uvedený v dopise, který K. Beníško adresoval řediteli Městského divadla v Plzni Vendelínu Budilovi – opery: Dalibor (Vladislav), Libuše (Radovan), Tajemství (Mistr zednický), Braniboři v Čechách (Tausendmark), Prodaná nevěsta (Krušina, Mícha), Hubička (Tomeš), Starý ženich (Václav), Psohlavci (Jiskra Řehůřek), Kostnice Sedlecká (Primátor), Rusalka (Lovec), Polský žid (Lesní Šmíd), Šárka (Přemysl), Car a tesař (Car Petr Veliký), Troubadour (Hrabě Luna), Figarova svatba (Hrabě Almaviva), Židovka (Ruggiero), Faust (Valentin – německy), Mignon (Lothario), Královna Sábská (Šalamoun), Carmen (Escamillo), Domácí cvrček (John), Sedlák kavalír (Alfio), Perníková chaloupka (Petr košťatář), Hlasatel Evangelia (Schnappauf), Komedianti (Tonio, Sylvio), Tanhäuser (Wolfram – chorvatsky), Lohengrin (Hlasatel, Telramund), Piková dáma (Hrabě Tomský), Bohéma (Schaunard), Hoffmanovy povídky (Spalanzani) a operety: Loutka (Maximius), Don Caesar (Král), Malý vévoda (De Montlandry) (Archiv města Plzně, 1906).

³ Otýlie Beníšková, rozená Jelínková, pocházela ze starého divadelního rodu, otec byl principálem vlastní herecké společnosti a sestry herečky: Terezie Brzková, Marie Spurná a Hana Vojtová (Knap, 1967). V Plzni byla v angažmá v letech 1900, 1905–1907 a 1909–1932 (Anon, 1965), roku 1952 získala titul národní umělkyně (Černý, 2006; Černý, 2019).

⁴ Karel Beníško byl herec a dramatik (pseudonym Karel Tomášek), roku 1971 získal titul zasloužilý umělec (Brabencová, 2006; Brabencová, 2019). Roku 1927 uvedl na ohlašovacím lístku povolání účetní (Státní oblastní archiv v Plzni, 1927), které vykonával v tiskárně svého otce (Archiv města Plzně, 1924–1927). Vladimír Adolf Beníško, narozený 30. srpna 1915, byl vyučený typograf, který pobýval v Plzni zhruba do roku 1940 (Státní oblastní archiv v Plzni, 1912–1916; Státní oblastní archiv v Plzni, 1935b). Také pracoval v tiskárně svého otce (Archiv města Plzně, 1976, s. 14).

V průběhu roku 1913 zřídil Beníško v Plzni za finanční obnos získaný od adoptivní matky tiskárnu (Knap, 1967, s. 160–161, 232), která nadále finančně podporovala jeho podnikání. Zřejmě se jednalo o tiskárnu Ant. Kovářík a spol. ve Skvrňanech⁵ (Anon, 1913; Archiv města Plzně, 1919a; Archiv města Plzně, 1919b; Archiv města Plzně, 1976, s. 10). Úspěšnou kariéru operního pěvce Beníško definitivně uzavřel koncem léta 1916, kdy kvůli nachlazení ztratil hlas (Archiv města Plzně, 1976, s. 9). Od této doby se začal naplno věnovat podnikání v oboru tiskařském a pravděpodobně ještě téhož roku získal koncesi nakladatelskou (Archiv města Plzně, 1916). V září roku 1917 otevřel v Plzni v Saské ulici 2 (dnešní Rooseveltova) Umělecký/Plzeňský salon – prodejní výstavu uměleckých děl našich soudobých malířů, mezi které patřil například Mánes, Němejc, Špillar, Švabinský, Ulmann, Wenig (Horus, 1918; Hruška, 1917).

Na konci roku 1919 se tiskárna poprvé přestěhovala, a to do centra Plzně do Lucemburské ulice 4 (dnešní Škroupova), kde sídlila v zadním traktu objektu (Anon, 1919; Archiv města Plzně, 1976, s. 12). Zároveň se v prosinci 1919 stal Beníško nájemce tiskárny Tiskařského, vydavatelského a nakladatelského družstva „Naše snahy“ v Plzni, sídlící tamtéž (Archiv města Plzně, 1919c). Tiskárna byla moderně vybavena dvěma sázecími stroji Linotyp, dvěma rychlolisy, čtyřmi příklopovými stroji a velkým množstvím písmového materiálu; roku 1927 byla Beníškova tiskárna svou kapacitou třetí největší tiskárnou v Plzni (Archiv města Plzně, 1976, s. 12). V průběhu let se kvůli nepříznivé finanční situaci majitele tiskárna stěhovala po Plzni do menších prostor a omezovala personál; podle pamětníka Jaroslava Štrunce v roce 1936 Beníško pracoval jako tiskař u strojů (Archiv města Plzně, 1976, s. 14). V polovině roku 1932 sídlila tiskárna na Wilsonově třídě 14 (dnešní Americká ulice), od konce roku 1935 fungovala pod sálem kina Sřtelnice ve Sřtelecké ulici 19 v Pecháčkových sadech (dnešní objekt v Pallově 19) a poslední adresou byla Resslerova 14 (Archiv města Plzně, 1921–1939; Archiv města Plzně, 1922; Archiv města Plzně, 1976, s. 12–14; Hrubý, 1938).

Beníško v květnu 1923 obdržel koncesi knihkupeckou včetně antikvariátu, obchodu uměleckými předměty a obchodu hudebninami. V té době vlastnil se společníkem Václavem Jeřábem, knihkupcem činným v Plzni od března 1921, veřejnou obchodní firmu Beníško a Jeřáb (Archiv města Plzně, 1921–1939). Knihkupectví sídlilo na stejných adresách jako tiskárna: Lucemburská 4, Wilsonova třída 14 a Sřtelecká/Pallova 19 (Archiv města Plzně, 1976, s. 12; Hrubý, 1938; Schiebl a Hrubý, 1931). V průběhu let Beníško podnikal pod různými firmami: Ant. Kovářík a spol., Družstevní knihtiskárna (K. Beníško), Karel

---

⁵ Dříve Škvrňany, od roku 1924 je obec připojena k Plzni, dnes je součástí obvodu Plzeň 3.

Beníško,⁶ v období 1921?–1930? Beníško a spol., která byla v letech 1921?–1923 nebo 1924 provozována zřejmě společně s Františkem Kudrnou⁷, v letech 1923–1939 Beníško a Jeřáb, Beníško a Brož⁸ a minimálně v letech 1931–1932 Tiskárna Lidového tiskařského, vydavatelského a nakladatelského družstva (Karel Beníško, pachtýř).

Beníško tiskl publikace nejen svého nakladatelství, ale i jiných vydavatelů nebo autorů či korporací (knihy vydané vlastním nákladem) nejen z Plzně a okolí. Jedná se zhruba o sto osm titulů, jejichž detekce je obtížná vzhledem k tomu, že údaj o tiskárně byl někdy uváděn jen na obálce, která často při převazbách chybí. Také produkoval běžné tiskárenské zboží, mezi které patřily tiskopisy, kalendáře atd. Hlavní činností tiskárny byl tisk novin a časopisů, mezi které patřil *Český směr*, ISSN 1805-1596 (Beníškem tištěn v období listopad 1924 – červen 1932); *Plzeňský kraj*, ISSN 1805-1626 (prosinec 1919 – červen 1931); *Pravda*, ISSN 1803-1625 (červen 1921 – prosinec 1930); *Pravda českého západu*, ISSN 1803-1625 (květen 1921 – červen 1921); *RAR: radio amatérů rádce* (1930–1931); *Stráž*, ISSN 1804-9087 (1919–1920) a *Škodovák* (1929? 1930 – červen 1932).

Velké umělecké a kulturní ambice nakladatele Karla Beníška se odrazily ve vydávání dvou měsíčníků snažících se popularizovat umění a kulturu mezi nejširším čtenářstvem (např. Beníško 1920; Beníško 1921; Beníško a Vrba, 1922–1923; Pořadatel, 1917). Prvním z nich byl *Vzlet*: měsíčník věnovaný uměleckému a osvětovému ruchu západních Čech z let 1917–1919. Po celou dobu jeho existence byl K. Beníško majitelem, nakladatelem a vydavatelem a od č. 7 z 15. července 1918 i tiskařem (Družstevní knihtiskárna (Karel Beníško)), do č. 6 z 15. června 1918 byl *Vzlet* tištěn v knihtiskárně Jos. B. Zápotočného v Rokycanech. Pod redakcí Petra Fingala⁹ přinášel *Vzlet* po tři roky předplatitelům původní tuzemskou literární tvorbu (prózu, poezii, dramata), recenze na divadelní představení, výtvarné umění a literaturu, zprávy a glosy z veřejného života. Fingalovi se podařilo shromáždit více než sto spolupracovníků (Fingal, 1919) a navíc první dva ročníky *Vzletu*

---

⁶ Zhruba do roku 1921? varianty: knihtiskárna/tiskárna Karel Beníško, nakladatelství Karla Beníška, Karel Beníško nakladatel v Plzni atp. Roku 1935? varianta tiskárna Karel Beníško, Plzeň, Na „Střelnici“ (Havelka, [1935]).

⁷ Se společníkem F. Kudrnou došlo k finančnímu vyrovnání roku 1923 nebo 1924, kdy se oba podnikatelé rozešli. Krajský soud v Plzni povolil roku 1924 vyrovnávací řízení na jmění fy K. Beníško a spol., tiskárna v Plzni, aktiva 721 635 Kč, pasiva 1 657 702 Kč (Anon, 1924; Nosovský, 1927).

⁸ Pravděpodobně Robert Antonín Brož, člen opery Městského divadla v Plzni v letech 1905–1911, 1915–1919 a 1926–1930, který se po odchodu do důchodu stal Beníškovým tichým společníkem a zároveň sazečem v jeho tiskárně (Anon, 1965, s. 286; Archiv města Plzně, 1976, s. 14). Zároveň společně s V. Jeřábem zřejmě provozoval ve 30. letech 20. století nakladatelství a knihkupectví Brož a Jeřáb (například Zelinka, [1932]).

⁹ Vlastním jménem František Antonín Fingl (1889, Radnice – 1940, Praha) byl český spisovatel, novinář a dramatik.

obsahovaly vesměs barevné reprodukce děl českých výtvarných umělců (celkem 36 a 27 listů).

Druhým titulem byl navazující *Pramen: plzeňský měsíčník pro literaturu, umění a práci kulturní*, ISSN 0555-0009, z let 1920–1928, který překročil regionální záběr *Vzletu* díky redaktorům Janu Vrbovi (ročníky 1–4), a zejména Emilu Vachkovi, který vedl *Pramen* od září 1924 (ročníky 5–7) ve spolupráci s Bohumilem Polanem jako zodpovědným redaktorem.¹⁰ Do čtvrtého ročníku byl nakladatelem, vydavatelem a zodpovědným redaktorem Karel Beníško a titul byl tištěn v Beníškově knihtiskárně v Lucemburské 4. V průběhu pátého ročníku (září 1924 – srpen 1925) se z důvodu přetrvávajících finančních obtíží K. Beniška změnil vydavatel z Beniško a Jeřáb na Vydavatelské družstvo Pramene v Plzni s redakcí a administrací v Praze-Smíchově, tiskárna zůstala beze změn.¹¹ V závěru šestého ročníku byla finanční situace s vydáváním *Pramene* natolik neúnosná, že se E. Vachek pokusil měsíčník převést pod jiného vydavatele do Prahy (Anon, 1925–1926; Archiv města Plzně, 1924–1927), což se nakonec neuskutečnilo a *Pramen* byl vydáván až do svého zániku 29. února 1928 Vydavatelským družstvem, představovaným K. Beníškem a redaktorem listu (Anon, 1925–1926; Redakce, 1927–1928). *Pramen* tiskl jak původní, tak překladovou prózu a poezii, články, fejetony a další krátkou tvorbu, recenze na literaturu a v prvních ročnících pod redaktorem Vrbou i recenze na divadlo, hudbu a výtvarné umění. První tři ročníky měsíčníku obsahovaly pro zvýšení okruhu odběratelů v každém čísle obrazové přílohy (celkem 10, 12 a 8 listů), představující barevné reprodukce děl českých výtvarných umělců, a v letech 1923–1925 byla realizována románová příloha.

Obr. č. 2: Obálky měsíčníků *Vzlet* a *Pramen*

¹⁰ Jan Vrba (1889, Klenčí pod Čerchovem – 1961, Domažlice) byl český spisovatel, básník, učitel a lesník. Emil Vachek (1889, Hradec Králové – 1964, Praha) byl český prozaik, dramatik a novinář, roku 1964 získal titul zasloužilý umělec. Bohumil Polan, vlastním jménem Bohumil Čuřín (1887, Plzeň – 1971, Plzeň) byl český básník, esejista, divadelní a literární kritik a ředitel Knihovny města Plzně v letech 1927–1947.

¹¹ Peripetie s vydáváním *Pramene* od září 1924 do února 1928 jsou předmětem korespondence z let 1924–1927 mezi Emilem Vachkem a Bohumilem Polanem (Archiv města Plzně, 1924–1927), Vachkovy rukopisy mj. popisují situaci v Beníškově podniku. Další informace lze čerpat z prohlášení vydavatele či redaktorů na stránkách *Pramene*.

Beníškovu nakladatelství se neomezovalo jen na periodika, zájem směřoval také na krásnou literaturu tuzemskou i překladovou, obrazové umělecké publikace, dramatickou tvorbu a populárně-naučné tituly. Při výběru autorů a literárně hodnotných titulů Beníško spoléhal na redaktory *Vzletu* a *Pramene*, bez ohledu na rentabilitu vydával začínající nebo málo známé autory či básnická díla. Knihám dopřával, pokud to finanční situace umožňovala, velké náklady, kvalitní grafické zpracování a umělecky ztvárněné obálky (například B. Krs nebo A. V. Hrska).

V letech 1918–1920 Beníško pokračoval v knižní edici *Život*: sbírka krátkých poučných spisů, jejíž první ročník zahájil čtyřmi tituly v období 1913?–1914 nakladatel Karel Pelant z Plzně. Beníško stihl ve dvou ročnících do roku 1920 vydat sedm svazků autorů: dvakrát A. Černého, I. S. Turgeněva, J. M. Guyaua, L. Brothiera, J. B. Burryho a F. Chudoby. V letech 1919–1923 vydal celkem dvacet dva svazky v edici *Knihy československých spisovatelů*. Mezi její autory patřili například: J. Vrba, jehož *Boží mlýny* dosáhly u Beníška čtyř vydání, A. M. Tilschová, J. Š. Baar, R. Jesenská a další. Edice *Bystřina*, obsahující celkem čtyři svazky z let 1921–1922, se zaměřila na soudobou poezii J. Vrby, K. Pitticha, M. Jirka a J. Wolkeru, jehož prvotina z roku 1921 *Host do domu* byla vyzdobena obálkou a titulním listem od J. Zrzavého.¹² Edice *Raná setba*: knihovna pro mládež stihla do roku 1921 vydat pouhé tři svazky od J. F. Hrušky, E. Krásnohorské a J. Chudáčka. *Raná setba* řízená Janem Františkem Hruškou¹³ pokračovala od roku 1924 v Československé akciové tiskárně v Praze. Knižnice *Vzletu* obsahovala dramatický text *Synové Jakobovi* Petra Fingala z roku 1917. Románová příloha *Pramene* nabízela pro předplatitele díla *Evangelium lásky* E. Gómeze Carrilla, *Nepřítomný* E. Dautrina z roku 1924 a *Galeje* E. Weisse z roku 1925. Edice *Spisy Jana Vrby* zanikla po prvním titulu *Mučenníci*, stejně tak další edice *Romány světových autorů* po titulu *Deník panské* od O. Mirbeaua. Další zhruba třicet tři tituly krásné původní a překladové literatury byly Benískem vydány mimo edice. V této skupině se vyskytly i překlady z češtiny, například *Die Glasmeister* K. Klostermanna a *On the Crossroad* V. Rakouse, oba vydané kolem roku 1922. Posledním vydaným knižním titulem byly *Hlasy milionu* C. Kovandy z firmy Beníško a Jeřáb z roku 1936. Některá z děl zároveň vycházela na pokračování v Českém směru.

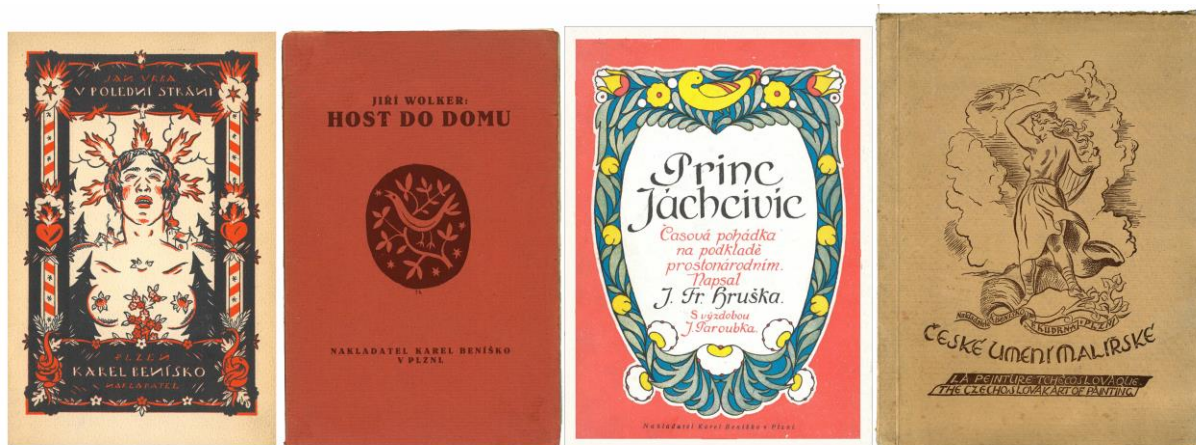
V dobách působení vydavatelství Beníško vydal zhruba sedmnáct dramatických textů, například od L. N. Andrejeva, překlad textu F. V. Krejčího do francouzštiny *Submergés*

¹² K otázce Wolkerova honoráře za sbírku *Host do domu* podává rozbor Jaroslav Štrunc ve svém rukopisu (Archiv města Plzně, 1976, s. 42–43; dále též Nezval, 1964, s. 126; Wolker, 1984, s. 121).

¹³ Jan František Hruška (1865, Pec pod Čerchovem – 1937, Plzeň) byl český dialektolog, národopisec, spisovatel a středoškolský profesor.

z roku 1921, V. Krofty, V. Skocha, E. Sokola (K. Elgarta) nebo od F. Tévera (A. Lauermannové-Mikschové). Mezi odborné a populárně-naučné publikace lze zařadit díla autorů A. Bajarové, J. Čadíka, J. Knapa, A. Miloty, K. Pelanta, J. V. Sedláka, R. Sokola, F. R. Tichého či K. Vokáče. Jednou z prvních publikací z této skupiny je pravděpodobně z roku 1918 *Průvodce po Plzni a okolí s plánem města Plzně*.

Mezi odbornou i širokou veřejností vysoce kladně hodnocené, ale obchodně velmi ztrátové, patřily nákladné obrazové publikace. První, věnovaná regionálnímu malíři Augustinu Němejci¹⁴ obsahuje 51 kartonů s převážně barevnými reprodukcemi děl tohoto autora, k nimž úvodní studie napsali P. Fingal a F. X. Harlas. Publikace byla vydána roku 1917 nákladem K. Beníška ve čtyřech sešitech o rozměrech 495 mm x 340 mm a tištěna v tiskárně Ant. Kovářík a spol. Později byly sešity distribuovány jako soubor. *České umění malířské*, tištěné tříbarevným knihtiskem na chromovém papíře formátu 630 mm x 490 mm (Archiv města Plzně, 1976, s. 44, 51), bylo vydáno v letech 1920–1921 nakladateli K. Benískem a F. Kudrnou. Celkem čtyřicet reprodukcí bylo doplněno stejným počtem doprovodných textů J. Čadíka, R. Kuchynky a A. Matějčka v českém, francouzském a anglickém jazyce, celý soubor uspořádal F. Kudrna. Pohlednicové malé vydání formátu 150 mm x 105 mm od firmy Beníško a Jeřáb následovalo zřejmě již roku 1923. Oproti velké verzi obsahuje pouze české texty a chybí reprodukce obrazu *Čtvrtek v Král. oboře* V. Barvitia.

Obr. č. 3: Obálky knih z Beníškova nakladatelství (Vrba, 1921b; Wolker, 1921; Hruška, [1920]; *České umění malířské*, [1920–1921])

¹⁴ Augustin Němejci (1861, Nepomuk – 1838, Plzeň) byl český malíř, autor žánrových obrazů zachycujících prostý lid na Plzeňsku a autor opony Divadla J. K. Tyla v Plzni.

Po celou dobu podnikání se Beníško potýkal s finančními potížemi, které postupně omezovaly jeho nakladatelské aktivity a zasáhly i do provozu tiskárny. Nejvíce knižních titulů vydal mezi lety 1918–1923, měsíčník *Pramen* skončil v únoru 1928, pak vlastní produkce stagnovala a úplně zanikla roku 1936. Z Plzně odešel do Prahy zřejmě v polovině roku 1938 (Státní oblastní archiv v Plzni, 1935a). Koncese knihkupecká, včetně antikvariátu, obchodu s uměleckými předměty a obchodu hudebninami byla odňata firmě Beníško a Jeřáb v srpnu 1939 (Anon, 1939b; Archiv města Plzně, 1921–1939) a koncese knihtiskařská byla K. Beníškovi odňata pro neprovozování v dubnu 1940 (Anon, 1940). Karel Beníško zemřel dne 8. září 1943 v Praze a je pohřben na Vinohradském hřbitově. Vyjma několika písemností v archivních fondech úřadů a v pozůstalostech osobností, se kterými byl obchodně ve styku, se po nakladateli a tiskaři Karlu Beníškovi zřejmě nedochovala žádná listinná pozůstalost. Jeho pozapomenuté působení na poli literárním tedy dokládá více než dvě stě jím vydaných nebo vytištěných titulů knih, novin a časopisů.

Bibliografie nakladatele Karla Beníška

Periodika

1. *Vzlet: měsíčník věnovaný uměleckému a osvětovému ruchu západních Čech*. Plzeň: 1917–1919.
2. *Pramen: plzeňský měsíčník pro literaturu, umění a práci kulturní*. Plzeň: 1920–1928. ISSN 0555-0009.

Monografie

Život: sbírka krátkých poučných spisů. Řídil Karel Moudrý. První ročník vydával Karel Pelant Plzeň, obsahoval 4 tituly z let 1913?–1914.

3. ČERNÝ, Adolf. *Lužická otázka: úvahy, studie a výzvy v době světového převratu*. Plzeň: 1918. 111 s. Život, 1918, roč. 2, č. 1.
4. ČERNÝ, Adolf. *Slovanstvo za světové války: studie, úvahy a črty z doby válečného převratu*. Plzeň: 1919. 270 s. Život, roč. 2, č. 2.
5. TURGENEV, Ivan Sergejevič. *Literární vzpomínky*. Přeložila Helena Růžičková-Váňová. Plzeň: 1919. 108 s. Život, roč. 2, č. 2 [3].
6. GUYAU, Jean Marie. *Nástin mravnosti bez závaznosti a sankce*. Předmluvu francouzského vydání napsal Alfred Fouillée, přeložil a úvodem opatřil Václav Icha. Plzeň: 1919. 84 s. Život, roč. 2, č. 4.
7. BROTHIER, Léon. *Populární dějiny filosofie*. Přeložil a poznámkami opatřil Ota Dubský. Plzeň: 1919. 184 s. Život, roč. 2, č. 5.
8. BURRY, John Bagnell. *Dějiny svobody myšlení*. Přeložil Bohuslav Lázňovský. Plzeň: 1920. 250 s. Život, roč. 3, č. 1.
9. CHUDOBA, František. *Básníci, věštcí a bojovníci: nová řada*. Plzeň: 1920. 253 s. Život, roč. 3, č. 2.

Knihy československých spisovatelů

10. VRBA, Jan. *Boží mlýny: chodský román*. Plzeň: 1919. 281 s.
VRBA, Jan. *Boží mlýny: chodský román*. II. vydání. Plzeň: 1919. 314 s.
VRBA, Jan. *Boží mlýny: chodský román*. III. vydání. Plzeň: 1922. 250 s.
VRBA, Jan. *Boží mlýny: chodský román: poctěno cenou Hl. města Prahy*. IV. vydání. Plzeň: 1923. 314 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 1.
11. MARIA, Jaroslav [= MAYER, Jaroslav]. *Menší prósy*. Plzeň: 1919. 140 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 2.
12. MEINECKOVÁ, Tylda. *Touhy a zrady: kniha prós*. Plzeň: 1919. 207 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 3.
13. MAŠEK, Karel. *Mír: legendy*. Druhé rozmnožené vydání. Plzeň: 1919. 102 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 4.
14. TILSCHOVÁ, Anna Marie. *Město*. Plzeň: 1919. 223 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 5.
15. ZIEGLOSEROVÁ, Anna. *Trpké poháry*. Plzeň: 1920. 224 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 6.
16. VRBA, Jan. *Jan Martin Šanda: poslušný sluha Páně a věrný kněz lidu českého: román*. Plzeň: 1920. 380 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 7.
17. BAAR, Jindřich Šimon. *Hu nás: (povídky z chodské hyjty)*. Plzeň: 1920. 285 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 8.
18. ŽUPAN, Franta. *Pohádky a povídky*. Díl I: Karkulka v dědouškově pokoji. Plzeň: 1920. 237 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 9.
19. JESENSKÁ, Růžena. *Cizinka: román*. Plzeň: 1920. 203 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 10.
20. JAHODA, Josef. *Střepinky*. Plzeň: 1920. 250 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 11.
21. VRBA, Jan. *Knihy z přírody: prósy*. [Obálka Alexandr Vladimír Hrska.] Plzeň: 1920. 409 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 12.
22. ŽUPAN, Franta. *Pohádky a povídky*. Díl II: Povídky pod jabloní. Plzeň: 1920. 157 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 13.
23. PASOVSKÝ, Jaroslav. *Přeludné lásky: prósy*. Plzeň: 1920. 156 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 14.
24. VACHEK, Emil. *Dech smrti: kniha novel a povídek*. Plzeň: 1920. 275 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 15.
25. SULA, Pavel. *Pokušitelé: povídky*. Plzeň: 1920. 136 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 16.
26. SCHÄFER, Otomar. *Vtělení Pampylasovo*. Plzeň: 1920. 251 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 17.
27. TĚVER, Felix [= LAUERMANNOVÁ-MIKSCHOVÁ, Anna]. *Děti: román*. Plzeň: 1921. 330 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 18.
28. ŠÁRECKÁ, Maryša B. [= ŠÁRECKÁ-RADOŇOVÁ, Maryša]. *Žebrák lásky*. Plzeň: 1921. 189 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 19. Vydáváno též: *Český směr*. 1929, roč. 31, č. 34 (08.02.1929), s. 3–4 až č. 138 (13.06.1929), s. 3–4. ISSN 1805-1596.
29. SOKOL, E. [= ELGART, Karel]. *Zlaté rouno: román*. Plzeň: 1921. 554 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 20.
30. NOHEJL, Miloslav. *Veliká radost: prósy*. Obálku nakreslil Jaroslav Port, [grafická úprava Bohumil Krs]. Plzeň: 1921. 184 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 21.
31. SOKOL, E. [= ELGART, Karel]. *Milostné povídky*. Plzeň: 1923. 231 s. Knihy československých spisovatelů, svazek 22.

Bystřina

32. VRBA, Jan. *V polední stráni*. Výzdoba knihy a typografická úprava Bohumil Krs. Plzeň: 1921. 73 s.
33. WOLKER, Jiří. *Host do domu*. [Obálka a titulní list Jan Zrzavý, grafická úprava Bohumil Krs.] Plzeň: 1921. 51 s.
34. PITTICH, Karel. *Napiatá tetiva*. [Grafická úprava Bohumil Krs.] Plzeň: 1921. 68 s.
35. JIRKO, Miloš. *Znící svět: básně*. Graficky upravil J. R. Marek. Plzeň: 1922. 39 s.

Raná setba: knihovna pro mládež. Řídil Jan František Hruška. Od roku 1924 v edici pokračovala Československá akciová tiskárna v Praze.

36. HRUŠKA, Jan František. *Cyril: životopis sirotka*. Plzeň: 1921. 43 s.
37. PECHOVÁ-KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. *Z poupat do květu*. Plzeň: 1921. 91 s.
38. CHUDÁČEK, Josef. *Koroptvičky*. Plzeň: 1921. 52 s.

Románová příloha „Pramene“

39. GÓMEZ CARRILLO, Enrique. *Evangelium lásky: (román)*. Se svolením spisovatelovým ze španělštiny přeložil Karel Líkař. Plzeň: 1923. 182 s.
40. DAUTRIN, Elie. *Nepřítomný: román*. Přeložila Jaroslava Vobrubová-Koutecká. Plzeň: 1924. 157 s.
41. WEISS, Ernst. *Galeje: román*. Autorisovaný překlad Jana Grmely. Plzeň: 1925. 153 s. Vydáváno též: *Český směr*. 1928, roč. 30, č. 68 (20.03.1928), s. 3–4 až č. 131 (02.06.1928), s. 3–4. ISSN 1805-1596.

Krásná literatura mimo edice (řazeno abecedně)

42. ARCYBAŠEV, Michail Petrovič. *Mstitel*. Přeložila Marie Votrubová-Haunerová. Plzeň: 1922. 162 s.
ARCYBAŠEV, Michail Petrovič. *Mstitel*. Plzeň: Beníško a Jeřáb, [1931]. 159 s. Vydáváno též: *Český směr*. 1931, roč. 33, č. 46 (24.02.1931), s. 3–5 až č. 137 (13.06.1931), s. 3–4. ISSN 1805-1596.
43. BAAR, Jindřich Šimon. *Náše pohádky*. [Grafická úprava Bohumil Krs.] Plzeň: 1921. 136 s.
44. BALZAC, Honoré de. *Děvče se zlatýma očima: román*. Plzeň: [1931]. 95 s. Vydáváno též: *Český směr*. 1931, roč. 33, č. 11 (13.01.1931), s. 3–4 až č. 44 (20.02.1931), s. 3–4. ISSN 1805-1596.
45. BALZAC, Honoré de. *Vendetta: (krevní msta)*. Přeložil Karel Dobroslav, [grafická úprava Bohumil Krs]. Plzeň: [1927]. 86 s. Vydáváno též: *Český směr*. 1927, roč. 29, č. 32 (08.02.1927), s. 3–4 až č. 60 (12.03.1927), s. 3. ISSN 1805-1596.
46. BLASCO IBÁÑEZ, Vicente. *Krev a písek: (sangre y arena)*. Přeložila Marie Votrubová-Haunerová. Plzeň: 1920. 400 s.
47. BÖHNEL, Miroslav Bedřich. *Chlapík: (satirický román)*. Plzeň: 1923. 486 s.
48. BÖHNEL, Miroslav Bedřich. *Nemravníci: román ze středoškolského prostředí*. Plzeň: 1920. 279 s.
49. BÖHNEL, Miroslav Bedřich. *Stud: (novely)*. Plzeň: 1922. 163 s.
50. BÖHNEL, Miroslav Bedřich. *Vinohradští: román*. Plzeň: 1919. 326 s.
51. BUBELOVÁ, Lila. *Jarní vody*. Plzeň: 1923. 153 s.
52. DEKOBRA, Maurice. *Princ či šašek: humoristický román*. Přeložil K. Muncifaj [= ŠKÁBA, Karel], [grafická úprava Bohumil Krs]. Plzeň: [1927]. Vydáváno též: *Český směr*. 1926, roč. 28, č. 282 (01.12.1926), s. 3–4, až 1927, roč. 29, č. 30 (05.02.1927), s. 3–4. ISSN 1805-1596.

53. DU BARRY, Jeanne. *Dopisy paní Du Barry*. Z francouzského originálu z roku 1779 přeložili Adrian Stalio a Josef Müldner, s výzdobou akad. malíře Rudolfa Adámka. Plzeň: 1921. 260 s.
54. FEUILLET, Octave. *Malá Regina: román*. Přeložil Karel Dobroslav. Plzeň: 1926. 153 s. Vydáváno též: *Český směr*. 1926, roč. 28, č. 152 (29.06.1926) s. 3–4 až č. 208 (03.09.1926) s. 3–4. ISSN 1805-1596.
55. HRUŠKA, Jan František. *Náši pod Čerchovem: řada chodských postav a povah*. [Grafická úprava Bohumil Krs.] Plzeň: 1921. 163 s.
56. HRUŠKA, Jan František. *Princ Jáhcivíc: časová pohádka na podkladě prostonárodním*. S výzdobou Jana Paroubka. Plzeň: [1920]. 12 s.
57. JAROŠ, A. V. *Vír: román z války*. [Grafická úprava Bohumil Krs.] Plzeň: [1928]. 440 s. Vydáváno též: *Český směr*. 1927, roč. 29, č. 199 (23.08.1927), s. 3–4 až 1928, roč. 30, č. 64 (15.03.1928), s. 3–4. ISSN 1805-1596.
58. KLÁŠTERSKÝ, Antonín a WELLNER, Karel. *Dojmy a nálady*. [Ilustrace Karel Wellner.] Plzeň: 1920. 99 s.
59. KLOSTERMANN, Karl. *Die Glasmeister: roman aus dem Leben der Böhmerwälder*. Autorisierte Übersetzung aus dem tschechischen von Dr. Otto Stelzer. Pilsen: [1922]. 484 s.
60. KOČANDRLE, Polda [= KOČANDRLE, Leopold]. *Ve znamení „U“: válečné vzpomínky*. Plzeň: [1929]. 341 s. Vydáváno též: *Český směr*. 1929, roč. 31, č. 154 (03.07.1929), s. 3–4 až č. 292 (13.12.1929), s. 3–4. ISSN 1805-1596.
61. KOVANDA, Cyril. *Hlasy milionu: sociální verše*. Dřevorytem vyzdobil Antonín Doležal, grafik v Plzni. Plzeň: 1936. 64 s.
62. KÖNIGSMARK, Josef. *Rokycansko v pověstech*. Obálku nakreslila Olga Runtová. Plzeň: [1920]. 90 s.
63. LERKA, Bohdan. *Athenais: román z válečné doby*. Plzeň: [1926]. 175 s. Vydáváno též: *Český směr*. 1926, roč. 28, č. 209 (04.09.1926), s. 3–4 až č. 281 (30.11.1926), s. 5–6. ISSN 1805-1596.
64. *Matka: (výbor z české poesie)*. [Sestavil] Josef Vendelín Krýsa, [grafická úprava Bohumil Krs]. Plzeň: [1920]. 23 s.
65. MIRBEAU, Octave. *Deník panské: román*. Přeložil Arnošt Procházka. Plzeň: [1924]. 377 s. Romány světových autorů. Vydáváno do III. kapitoly též: *Český směr*. 1929, roč. 31, č. 8 (09.01.1929), s. 3–4, až č. 33 (07.02.1929), s. 3. ISSN 1805-1596.
66. PASOVSKÝ, Jaroslav. *Vábnička života: román*. Plzeň: 1930. 148 s. Vydáváno též: *Český směr*. 1930, roč. 32, č. 156 (08.07.1930), s. 3–4, až č. 220 (20.09.1930), s. 3–4. ISSN 1805-1596.
67. PISINGER, Emil. *Opuštěný*. Plzeň: 1927. 34 s.
68. RAKOUS, Vojtěch. *On the Cross-road*. Translated from the Czech by Václav Alois Jung, [ilustrace Adolf Kašpar]. Plzeň (Pilsen): [1922]. 48 s.
69. REYMONT, Władysław Stanisław. *Za frontou*. Přeložil Jar. Rypáček [= RADIMSKÝ, Jaroslav]. Plzeň: [1921]. 176 s.
70. RICHEPIN, Jan. *Miarka, dcera medvědice*. Přeložili Olga a Karel Škábovi, [grafická úprava Bohumil Krs]. Plzeň: 1922. 320 s.
71. RUTTE, Miroslav. *Ohnivá vlna: (1920–1921)*. Upravil Josef Marek. Plzeň: 1922. 51 s.
72. SIEROSZEWSKI, Waclaw. *Manželství*. Přeložil Dr. J. Rypáček [= RADIMSKÝ, Jaroslav]. Plzeň: 1920. 125 s. Vydáváno též: *Český směr*. 1930, roč. 32, č. 230 (02.10.1930), s. 3–4, až č. 302 (31.12.1930), s. 3–4. ISSN 1805-1596.
73. SIEROSZEWSKI, Waclaw. *Osud a jiné povídky z Japonska*. Přel. Jiří Tichý, [obálka Alexandr Vladimír Hrska]. Plzeň: 1920. 128 s.
74. VRBA, Jan. *Mučenníci: novelly*. Plzeň: 1920. 268 s. Spisy Jana Vrby, svazek 1.

Krásná literatura na pokračování

75. FLAUBERT, Gustav. *Madame Bovaryová*: román v překladu J. M. Dlouhána. Vydali Beníško a Jeřáb v Plzni. *Český směr*. 1927, roč. 29, č. 62 (15.03.1927), s. 3–4 až č. 197 (20.08.1927), s. 3–4. ISSN 1805-1596.

Obrazové umělecké publikace

76. NĚMEJC, Augustin. *Aug. Němejč*. [Úvodní studie] Petr Fingal [= FINGL, František Antonín] a František Xaver Harlas. Plzeň: [1917]. 7, 13, [51] listů obrazových příloh, (495 x 340) mm.
77. *České umění malířské=La peinture tchécoslovaque=The czechoslovak Art of Painting*. [Texty] Jindřich Čadík, Rudolf Kuchynka a Antonín Matějček, [desky Alexandr Vladimír Hrska, grafická úprava Bohumil Krs]. Plzeň: [1920–1921]. 40 listů obrazových příloh; 40 listů textů, (630 x 490) mm.
78. *České umění malířské=La peinture tchécoslovaque=The czechoslovak Art of Painting: čtyřicet barevných kartonů českých mistrů*. Úvodní slovo a doprovody napsali: Jindřich Čadík, Rudolf Kuchynka a Antonín Matějček, uspořádal František Kudrna, [obálka Alexandr Vladimír Hrska, grafická úprava Bohumil Krs]. Plzeň: [1920–1921]. 57 s.
79. *České umění malířské: čtyřicet barevných pohlednic českých mistrů: (malé vydání)*. Doprovody napsali: Jindřich Čadík, Rudolf Kuchynka, Antonín Matějček, [grafická úprava Bohumil Krs]. Plzeň: [1923]. 79 s., 40 listů, (150 x 105) mm.

Divadelní hry (řazeno abecedně)

80. ANDREJEV, Leonid Nikolajevič. *Ten, který dostává políčky: тотъ, кто получаетъ пощечины: drama o čtyřech jednáních*. Z ruštiny přeložil Václav Alois Jung, režijními poznámkami opatřil Rudolf Kautský. Plzeň: 1919. 110 s.
81. FINGAL, Petr [= FINGL, František Antonín]. *Synové Jakubovi: dramatická báseň o pěti dějstvích*. Plzeň: 1917. 126 s. [Knihnice „Vzletu“.]
82. KREJČÍ, František Václav. *Submergés: (povodeň): drame en trois actes et deux tableaux*. Traduction par G. Estéve avec autorisation de l'auteur. Plzeň: 1921. 103 s.
83. KROFTA, Václav. *Vějíř: komedie o dvou dějstvích*. Plzeň: [1919]. 55 s.
84. MARIA, Jaroslav [= MAYER, Jaroslav]. *My a vy: truchlohra ze současného života o třech dějstvích; Mrtví vládnou: akt*. Plzeň: [1920]. 81 s.
85. MORSELLI, Ercole Luigi. *Glaukos: tragedie*. Přeložil Rudolf Procházka. Plzeň: [1920]. 75 s.
86. PRŮCHA, Jaroslav. *Blaničtí rytíři: pohádková divadelní hra pro děti o třech jednáních a dohře*. Hudbu složil Jaroslav Mácha. Plzeň: [1921]. 73 s.
87. SKOCH, Vilém. *Libellula: komedie o třech dějstvích*. Plzeň: 1918. 103 s.
88. SKOCH, Vilém. *Na terase: fantastická hra o předeře, osmi obrazech a dohře*. Plzeň: 1923. 86 s.
89. SKOCH, Vilém. *Slavnostní scéna s apotheosou: (pohádka o štěstí)*. Plzeň: [1920]. 14 s.
90. SKOCH, Vilém. *Šimon a Polyxena: drama o třech dějstvích*. Plzeň: 1920. 63 s.
91. SOKOL, E. [= ELGART, Karel]. *Námhlyvy: tříaktová komedie*. Plzeň: [1919]. 106 s.
92. SUCHÝ, Lothar. *Červánky svobody: dramatická báseň*. Plzeň: 1918. 126 s.
93. TĚVER, Felix [= LAUERMANNOVÁ-MIKSCHOVÁ, Anna]. *Pět aktovek*. Plzeň: 1920. 116 s.
94. TĚVER, Felix [= LAUERMANNOVÁ-MIKSCHOVÁ, Anna]. *Rudé karafiáty, Duha: (dvě aktovky)*. Plzeň: 1920. 36 s.
95. TĚVER, Felix [= LAUERMANNOVÁ-MIKSCHOVÁ, Anna]. *U nás v Nerušíně, Odvážný: (dvě aktovky pro malé jeviště)*. Plzeň: 1920. 11 s.

96. TÉVER, Felix [= LAUERMANNOVÁ-MIKSCHOVÁ, Anna]. *V podruží síly: (aktovka)*. Plzeň: 1920. 36 s.

Odborné a populárně-naučné publikace (řazeno abecedně)

97. BAJEROVÁ, Anna. *Svatodušní bouře v Praze r. 1848: ve světle soudního vyšetřování*. Plzeň: 1920. 413 s., 1 mapa, 4 strany příloh (plány).
98. ČADÍK, Jindřich. *O čarovné moci mrtvé hlavy: poznámky na okraj uměleckého díla*. Plzeň: [1920]. 133 s.
99. *Hospodářské družstvo v Plzni zapsané společenstvo s ručením obmezeným: 1894–1921*. Plzeň: [1921]. 10 listů.
100. KNAP, Josef. *Alej srdcí: o novou českou poesii*. Obálku a titulní list nakreslil Alexandr Vladimír Hrska. Plzeň: 1920. 65 s.
101. MILOTA, Albert. *Podmíněné odsouzení a propuštění: (výklad zákona)*. Plzeň: [1919]. 116 s.
102. PELANT, Karel. *Anglicky radostně*. Plzeň: 1919. 177 s.
103. *Průvodce po Plzni a okolí: (plzeňský sborník)*. Sestavil Felix Vondruška. Plzeň: [1918]. 131 s., 1 mapa, 21 listů příloh.
104. SEDLÁK, Jan Vojtěch. *O básníku Rudolfo Mayerovi*. Plzeň: 1922. 47 s.
105. *Slavnostní list všeochotnické slavnosti: pořádané západočeskou župou československého ochotnictva (II. Tylův okrsek v Plzni) v sadech Pecháčkových a na „Střelnici“ v neděli 14. a v pondělí 15. srpna 1921*. Plzeň: [1921]. 8 s.
106. SOKOL, Rudolf. *Kompas v hornictví a v geologii*. Plzeň: 1920. 60 s.
107. TICHÝ, František Rut. *Knižka o Slovensku: (stati z let 1909–1919)*. Plzeň: 1919. 62 s.
108. VOKÁČ, Karlo. *Prasklý zvon: úvod k románu*. [Grafická úprava Bohumil Krs.] Plzeň: 1927. 70 s.

Seznam bibliografických odkazů

ANON, 1913. Nová tiskárna. *Český západ*. Roč. 6, č. 20 (15. 5. 1913), s. 5. ISSN 1805-1669.

ANON, 1917. Na sklonku roku. *Vzlet*. Roč. 1, č. 12 (20. 12. 1917), s. 339.

ANON, 1919. Tiskárna Ant. Kovářík a spol. Škvrňany přesídlila do Plzně, Lucemburská 4. *Český směr*. Roč. 21, č. 1 (178) (28. 10. 1919), s. 12. ISSN 1805-1596.

ANON, 1922–1923. *Stručný seznam knih vydaných nákladem Karla Beníška v Plzni*. Přiloženo k: *Pramen*. Roč. 3, č. 3. ISSN 0555-0009.

ANON, 1924. Vyrovnaní. *Český směr*. Roč. 26, č. 281 (2. 12. 1924), s. 3. ISSN 1805-1596.

ANON, 1925–1926. Zánik Panoramy a Topičova sborníku, ... *Pramen*. Roč. 6, č. 11–12 (20. 11. 1926), s. 403–404. ISSN 0555-0009.

ANON, 1932. Operní soubor. In: *Čtvrtstoletí Městského divadla na Král. Vinohradech: jubilejní sborník*. Praha: Městské divadlo na Král. Vinohradech, s. 118.

ANON, 1933. Strana čs. národních socialistů v Plzni položila pevné základy svému župnímu listu: z valné hromady našeho Lidového tiskařského, vydav. a nakladatelského družstva v Plzni. *Český směr*. Roč. 35, č. 119 (21. 5. 1933), s. 2. ISSN 1805-1596.

ANON, 1939a. Živnosti v březnu 1939. *Úřední list města Plzně*. Roč. 17, č. 8 (15. 4. 1939), s. 101–102.

ANON, 1939b. Živnosti v Plzni v srpnu 1939. *Úřední list města Plzně*. Roč. 17, č. 18 (15. 9. 1939), s. 212–213.

ANON, 1940. Živnosti v Plzni v dubnu 1940. *Úřední list města Plzně*. Roč. 18, č. 10 (15. 5. 1940), s. 159–160.

ANON, 1943. K. Beniško mrtev: bývalý operní pěvec a tiskař. *Český deník*. Roč. 32, č. 339 (10. 12. 1943), s. 2. ISSN 1801-2639.

ANON, 1943. Kremace: úterní pohřby. *Lidové noviny*. Roč. 51, č. 343** (14. 12. 1943), s. 4. ISSN 1802-6265.

ANON, 1965. Členstvo uměleckých souborů plzeňského divadla 1865–1965. In: *Sto let českého divadla v Plzni: 1865–1965*. Plzeň: Západočeské nakladatelství; Praha: Divadelní ústav, s. 285.

ARCHIV HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY, 1830–1910 (1920), Magistrát hlavního města Prahy I. *Soupis pražského obyvatelstva 1830–1910 (1920), Pražští příslušníci*. Praha: Magistrát hlavního města, karton 14, pořadové číslo 216, [list] Beniško Karolina. Dostupné také z: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=1E0104F423A911E08F90005056C0000>.

ARCHIV HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY, 1872–1875, č. NAD 156, Sbírká matrik. Signatura VRŠ N2. *Matrika narozených: Nusle, Vinohrady, Vršovice*. Praha: Římskokatolická církev, kostel sv. Mikuláše, list 166. Dostupné také z: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=9FA7159F38EE4AC19CCD5381F372DEA3&scan=173>.

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ, 1898–1921, č. NAD 1669, Archiv města Plzně – Popisný úřad. Evidenční číslo 192, pořadové číslo 192. *Domovské listy [Přihlášky k pobytu – mladší řada 1898–1921]*. Plzeň: Popisný úřad královského města Plzně, karton 192, Jane–Jans, [list] Janovský Josefa, soukromnice. Dostupné také z: <https://digiarchiv.plzen.eu/vademecum/permalink?xid=9e3e46268ca242c1aca5141847d81732&scan=352>.

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ, 1905, Pozůstalost ředitele Vendelína Budila. Signatura 101/46, evidenční číslo 101, pořadové číslo LP 6697. *Tištěné oznámení sňatku Otýlie Jelínkové a Karla Beniška, členů národ. divadla v Brně. V Brně 21/1 1905*. Brno: Ottilie Jelínková a Karel Beniško. 1 list.

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ, 1906, Pozůstalost ředitele Vendelína Budila. Signatura 101/47, evidenční číslo 101, pořadové číslo LP 6698. *Dopis oper. zpěváka K. Beniška řed. Budilovi. Brno 18/3 1906*. Brno: Karel Beniško.

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ, 1916, č. NAD 1048, Stocká Olga. Signatura LP 1611/97, evidenční číslo 1611, pořadové číslo LP 35783. *Složenko Plzeňské banky, Plzeň. Nakladatelství K. Beniško, Plzeň, r. 1916*. Plzeň: Plzeňská banka. 1 list.

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ, 1919a, č. NAD 1258, Archiv města Plzně – Registratura D a městské úřady. Spisová signatura 4/III 1919, inventární číslo 17674/1, evidenční číslo 1039. *Karel Beniško žádá určení stavební čáry a udání nivelace, plán poloho a výškopisný*. Plzeň: Karel Beniško, Rada král. města Plzně a Městský stavební úřad. 3 listy.

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ, 1919b, č. NAD 1258, Archiv města Plzně – Registratura D a městské úřady. Spisová signatura 4/IIIa 1919, inventární číslo 17674/2, evidenční číslo 1039. *Družstevní tiskárna Karel Beniško, Klatovská tř. 32 žádá změnu parcelace, plán poloho a rovinopisný změny parcelace*. Plzeň: Karel Beniško, Purkmistrovský úřad král. m. Plzně a Městský stavební úřad. 4 listy.

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ, 1919c, č. NAD 1258, Archiv města Plzně – Registratura D a městské úřady. Spisová signatura 242/II/ 1919, inventární číslo 12706, evidenční číslo 932. *Schválení nájmu tiskárny K. Beniškem*. Plzeň: Okresní správa politická, a Purkmistrovský úřad král. m. Plzně. 1 list.

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ, 1920, č. NAD 1008, Štrunc Jaroslav. Signatura LP 518/1, evidenční číslo 518, pořadové číslo LP 34213. *První souborná zpráva o dosavadní činnosti a chystaných podnicích Nakladatelství Karla Beniška v Plzni. Oznamovatel nakladatelství Karla Beniška v Plzni. Červen, roč. 1, č. 1 a 2*. 21 s.

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ, 1921–1939, č. NAD 1258, Archiv města Plzně – Registratura D a městské úřady. Spisová signatura 264/II 1920, inventární číslo 12900, evidenční číslo 935. *Záležitost koncese knihkupecké fy. Beníšek a Jeřáb v Plzni*. Plzeň: Městský úřad, Okresní úřad a Okresní správa politická. 7 listů.

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ, 1922, č. NAD 1258, Archiv města Plzně – Registratura D a městské úřady. Spisová signatura 136/II 1922, inventární číslo 13144, evidenční číslo 938. *Žádost fy. Beniško a spol. o koncesi knihtiskařskou*. Plzeň: Městský úřad a Okresní správa politická, 1934. 3 listy.

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ, 1924–1927, č. NAD 662, Polan Bohumil. Evidenční číslo 408. [*E. Vachek, spisovatel, dopisy spisovateli Bohumilu Polanovi.*] Praha: Emil Vachek.

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ, 1930–1931, č. NAD 1258, Archiv města Plzně – Registratura D a městské úřady. Spisová signatura 149/II 1930, inventární číslo 14172, evidenční číslo 954. *Žádost K. Beniško o koncesi knihtiskařskou*. Plzeň: Městský úřad a Okresní správa politická. 2 listy.

ARCHIV MĚSTA PLZNĚ, 1976, č. NAD 1008, Štrunc Jaroslav. Signatura LP 518/1, evidenční číslo 518, pořadové číslo LP 34213. *Jaroslav Štrunc, Karel Beniško (1874–1943), rukopis*. Plzeň: Jaroslav Štrunc. 52 s.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav, 1980. *Plzeňské nakladatelství Karla Beniška. PP: Plzeňský přehled*. Leden, s. 10, 24–25. ISSN 1210-5163.

BENÍŠKO, Karel a VRBA, Jan, 1922–1923. *Na prahu třetího ročníku... Pramen*. Roč. 3, s. [5]–[6]. ISSN 0555-0009.

BENÍŠKO, Karel, 1920. Váženému odběratelstvu! *Pramen*. Roč. 1, s. [11]–[12]. ISSN 0555-0009.

BENÍŠKO, Karel, 1921. Váženému odběratelstvu a čtenářstvu „Pramene“! *Oznamovatel nakladatelství Karla Beníška v Plzni*. Roč. 2, č. 1, s. [3]–[4]. Přiloženo k: *Pramen*. 1921, roč. 2, č. 1 (10.01.1921). ISSN 0555-0009.

BRABENCOVÁ, Jana, 2006. BENÍŠKO, Karel, * 14. 12. 1908 Praha, † 15. 6. 1975 Praha, herec. In: *Biografický slovník českých zemí: Bene–Bez*. Praha: Historický ústav AV ČR, s. 404. ISBN 80-7277-299-6. ISBN 80-7277-214-7 (soubor).

BRABENCOVÁ, Jana, 2019. BENÍŠKO Karel 14. 12. 1908 – 15. 6. 1975. In: *Biografický slovník: generální heslář Biografického slovníku českých zemí* [online]. Praha: Historický ústav AV ČR, stránka byla naposledy editována 1. 10. 2019 v 09:49 SELČ [vid. 13. 9. 2022]. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/BENÍŠKO_Karel_14.12.1908-15.6.1975.

ČERNÝ, František, 2006. BENÍŠKOVÁ Otýlie (roz. Jelínková). * 25. 10. 1882 Rakovník, † 22. 8. 1967 Praha, herečka. n: *Biografický slovník českých zemí: Bene–Bez*. Praha: Historický ústav AV ČR, s. 405–406. ISBN 80-7277-299-6. ISBN 80-7277-214-7 (soubor).

ČERNÝ, František, 2019. BENÍŠKOVÁ Otýlie 25. 10. 1882 – 22 .8. 1967. In: *Biografický slovník: generální heslář Biografického slovníku českých zemí* [online]. Praha: Historický ústav AV ČR, stránka byla naposledy editována 1. 10. 2019 v 09:49 SELČ [vid. 13. 9. 2022]. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/BENÍŠKOVÁ_Otýlie_25.10.1882-22.8.1967.

České umění malířské=La peinture tchécoslovaque=The czechoslovak Art of Painting: čtyřicet barevných kartonů českých mistrů, [1920–1921]. Úvodní slovo a doprovody napsali: Jindřich Čadík, Rudolf Kuchynka a Antonín Matějček, uspořádal František Kudrna, [obálka Alexandr Vladimír Hrska, grafická úprava Bohumil Krs]. Plzeň: Nakladatelé K. Beníško a F. Kudrna v Plzni, vytiskl Beníško a spol. v Plzni s barvami továrny Auerbach, Weissberger a spol. v Kozolupech.

Digitální knihovna Kramerius: Moravská zemská knihovna v Brně [online]. Brno: Moravská zemská knihovna [vid. 13. 9. 2022]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/>.

Digitální knihovna Kramerius: Národní digitální knihovna: Národní knihovna České republiky [online]. Praha: Národní knihovna České republiky [vid. 13. 9. 2022]. Dostupné z: <https://ndk.cz>.

Digitální knihovna Kramerius: Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje [online]. Plzeň: Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, 2014– [vid. 13. 9. 2022]. Dostupné z: <http://www.kramerius.svkpk.cz>.

FINGAL, Petr [= FINGL, František Antonín], 1919. Na rozloučenou. *Vzlet*. Prosinec, roč. 3, č. 12, s. 498.

HAVELKA, Antonín, [1935]. *Plzeňské věže ...: k opravě věže plzeňského arciděkanského chrámu Páně sv. Bartoloměje: 1835–1935*. Plzeň: Nákladem vlastním, vytiskla tiskárna Karel Beníško, Plzeň, Na „Střelnici“.

HOLUB, 1985. dh [= HOLUB, Dalibor]. Karel Beníško. In: *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce: I A–G*. Vedoucí redaktor Vladimír Forst. Praha: Academia, s. 204.

Horus, 1918. Výtvarné umění v Plzni. *Vzlet*. Roč. 2, č. 1 (1. 1. 1918), s. 48.

HRUBÝ, Václav, 1938. *Plzeňský adresář... Velké Plzně s přehledem ulic a veřejných prostranství podle stavu 1. listopadu 1937*. Plzeň: Grafika, s. 312, 354, 391.

HRUŠKA, Em. Al., 1917. Plzeňský salon (trochu feuilletonu a trochu referátu). *Český deník*. Roč. 6, č. 304 (10. 11. 1917), s. 3–4. ISSN 1801-2639.

HRUŠKA, Jan František, [1920]. *Princ Jáchcivíc: časová pohádka na podkladě prostonárodním*. S výzdobou Jana Paroubka. Plzeň: Nakladatel Karel Beníško v Plzni.

JIRÁSEK, Bohumil, 1971. Místo plzeňského literárního časopisu „Pramen“ v regionálním a celonárodním písemnictví. In: *Sborník Pedagogické fakulty v Plzni: jazyk a literatura*. [Sv.] X. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 99–118.

KNAP, Josef, 1967. *Čtyři herečky: Marie Spurná, Hana Vojtová, Terezie Brzková, Otýlie Beníšková*. Praha: Orbis.

krt, 1943. Karel Beníško pohřben. *Lidové noviny*. Roč. 51, č. 344** (15. 12. 1943), s. 4. ISSN 1802-6265.

Ks, 1943. Karel Beníško zemřel. *Lidové noviny*. Roč. 51, č. 339* i 339 (10. 12. 1943), s. 4. ISSN 1802-6265.

LUDVOVÁ, Jitka a BOKŮVKOVÁ, Vlasta, 2006. BENÍŠKO, Karel, * 24. 10. 1874 Praha, † 8. 2. 1943 Praha, pěvec, nakladatel. In: *Biografický slovník českých zemí: Bene–Bez*. Praha: Historický ústav AV ČR, s. 404. ISBN 80-7277-299-6. ISBN 80-7277-214-7 (soubor).

LUDVOVÁ, Jitka a BOKŮVKOVÁ, Vlasta, 2019. BENÍŠKO Karel 24. 10. 1874 – 8. 2. 1943. In: *Biografický slovník: generální heslář Biografického slovníku českých zemí* [online]. Praha: Historický ústav AV ČR, stránka byla naposledy editována 1. 10. 2019 v 09:49 SELČ [vid. 13.09.2022]. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/BENÍŠKO_Karel_24.10.1874-8.2.1943.

MERAVIGLIA-CRIVELLI, 1886. Benischko Ritter von Dobroslav. In: MERAVIGLIA-CRIVELLI, Rudolf Johann, hrabě. *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch: in einer neuen, vollständig geordneten und reich vermehrten Auflage mit heraldischen und historisch-genealogischen Erläuterungen*. Vierten Bandes neunte Abtheilung, Der Böhmisches Adel. Nürnberg: Bauer und Raspe, Emil Küster, s. 273, tabulka 128.

MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV V BRNĚ, 1903–1908. Signatura 17034 (4/47), svazek X. *Trauungsbuch – oddavací kniha*. Brno: Římskokatolická církev, Brněnské biskupství, kostel sv. Tomáše, s. 155. Dostupné také z:

<https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/7933?image=216000010-000253-003381-000000-017034-000000-00-B01917-00780.jp2>.

MYSLIVEČEK, 1997. Beníško z Dobroslavi. In: MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník 2 aneb Kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě*. Rejstřík sestavil Ferdinand Šustáček. Praha: Horizont, s. 21. ISBN 80-7012-091-6.

NÁRODNÍ ARCHIV, 1907, Policejní ředitelství I. *Konskripce 1850–1914*. Praha: Policejní ředitelství, 23. VIII 1907, karton 28, obraz 207, [karta] Beníško Zillinger Praha. Dostupné také z: <http://digi.nacr.cz/prihlasky2/index.php?action=link&ref=czarch:CZ-100000010:874&karton=28&folium=207>.

NECKÁŘOVÁ, 2002. NECKÁŘOVÁ, Libuše, VANOUŠEK, Alois a WAGNER, Jiří. *Vínohradský hřbitov včera & dnes*. Praha: Správa pražských hřbitovů, s. 62, 64. ISBN 80-238-9566-4.

NEZVAL, Jiří, 1964. Vzpomínky na Jiřího Wolкера. In: NEZVAL, Jiří. *Jiří Wolker*. Uspořádali, k vydání připravili a předmluvou i poznámkami opatřili Milan Blahynka a Jiří Čutka. Brno; Ostrava: Krajské nakladatelství, s. 119–131.

NOSOVSÝ, Karel, 1927. *Knihopisná nauka a vývoj knihkupectví československého*. Praha: Nákladem vlastním, s. 629–630.

POŘADATEL a nakladatelství, 1917. Naše cíle. *Vzlet*. Roč. 1, č. 1, s. 12–13.

REDAKCE, 1918. Redakce a vydavatelstvo „Vzletu“. Do nového ročníku. *Vzlet*. Leden, roč. 2, sv. I, s. [5]–[6].

REDAKCE, 1923–1924. Redakce „Pramene“ a Vydavatelstvo „Pramene“ Plzeň, Lucemburská 4. Váženým odběratelům Pramene! *Pramen*. Roč. 4, č. 9–10 (1. 8. 1924), desky s. [4]. ISSN 0555-0009.

REDAKCE, 1924–1925. Redakce Pramene a Vydavatelské družstvo Pramene. Přátelům Pramene! *Pramen*. Roč. 5, č. 11–12 (15. 8. 1925), desky s. [3]. ISSN 0555-0009.

REDAKCE, 1927–1928. Redakce a vydavatelstvo Pramene. Vydavatelské družstvo „Pramene“ sděluje, že... *Pramen*. Roč. 7, č. 1 (20. 3. 1927), s. 32. ISSN 0555-0009.

SEZNAM, b. r. Seznam knih nakladatelství a knihkupectví Beníško a Jeřáb Plzeň, Lucemburská ulice čís. 4. [Plzeň: Beníško a Jeřáb, b. r.]

SCHIEBL, Jaroslav a HRUBÝ, Václav, 1931. *Adresář Velké Plzně: úřadů, průmyslu, živností, obchodů a obyvatel podle stavu k 1. lednu 1931*. Plzeň: Grafika, s. 237, 273, 368.

SCHIEBL, Jaroslav, 1921. *Adresář města Plzně a obcí sousedních*. Díl I. Plzeň: Grafické závody, s. 192, 212.

SCHIMON, Anton, 1859. *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien: ein alphabetisch geordnetes Verzeichnis* [...]. Böhm. Leipa: Gedruckt bei Philipp Geržabek, s. 8.

SRBA, 1979–1984. rb [= SRBA, Bořivoj]. Beníško Karel. In: *Postavy brněnského jeviště 1884–1984: umělci Národního, Zemského a Státního divadla v Brně*. Brno: Státní divadlo, s. 149–151.

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V PLZNI, 1912–1916, č. NAD 10014, Sbírká matrik západních Čech. Signatura Plzeň 138. *Knihá narozených*. Plzeň: Římskokatolická církev, list 436. Dostupné také z: <https://www.portafontium.eu/iipimage/30072742/plzen-138-4840-n>.

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V PLZNI, 1927, č. NAD 10024, Policejní ředitelství Plzeň, ([1875])1918–1951. Signatura ktt 284 – BENEŠ ženy. *Ohlašovací lístky Plzeň, 1918–1941 B* [přihlášky k pobytu]. Plzeň: Policejní ředitelství, 29. října 1927, [karta] Karel Beníško, narozen 14. prosince 1908, Praha. Dostupné také z: <https://www.portafontium.eu/iipimage/32020639>.

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V PLZNI, 1935a, č. NAD 10024, Policejní ředitelství Plzeň, ([1875]) 1918–1951. Signatura ktt 284 – BENEŠ ženy. *Ohlašovací lístky Plzeň, 1918–1941 B* [přihlášky k pobytu]. Plzeň: Policejní ředitelství, 4. září 1935, [karta] Karel Beníško, narozen 24/X 1874, Praha. Dostupné také z: <https://www.portafontium.eu/iipimage/32020638>.

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V PLZNI, 1935b, č. NAD 10024, Policejní ředitelství Plzeň, ([1875]) 1918–1951. Signatura ktt 284 – BENEŠ ženy. *Ohlašovací lístky Plzeň, 1918–1941 B* [přihlášky k pobytu]. Plzeň: Policejní ředitelství, 9. září 1935, [karta] Vladimír Beníško, narozen 30/VIII 1915, Plzeň. Dostupné také z: <https://www.portafontium.eu/iipimage/32020640>.

V., 1917. Změny: v Saské ulici. *Český kraj*. Roč. 1917, č. 42 (12. 10. 1917), s. 4. ISSN 1805-1618.

VLADYKOVÁ, 2000. vv [= VLADYKOVÁ, Věra]. Pramen. In: *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce: 3 M–Ř. Svazek II P–Ř*. Vedoucí redaktor Jiří Opelík. Praha: Academia, s. 1053–1056. ISBN 80-200-0708-3.

VRBA, Jan, 1920. Na počátku práce... *Pramen*. Roč. 1, s. [9]–[10]. ISSN 0555-0009.

VRBA, Jan, 1921a. Na počátku druhého ročníku... *Oznamovatel nakladatelství Karla Beníška v Plzni*. 1921, roč. 2, č. 1, s. [1]–[2]. Příloženo k: *Pramen*. Roč. 2, č. 1 (10. 1. 1921). ISSN 0555-0009.

VRBA, Jan, 1921b. *V polední stráni*. Výzdoba knihy a typografická úprava Bohumil Krs. Plzeň: Nakladatel Beníško, vytiskl Karel Beníško, nakladatel a knihtiskař v Plzni, Lucemburská 4.

WOLKER, Jiří, 1921. *Host do domu*. [Obálka a titulní list Jan Zrzavý, grafická úprava Bohumil Krs.] Plzeň: Nakladatel K. Beníško v Plzni, vytiskl K. Beníško v Plzni.

WOLKER, Jiří, 1984. *Dopisy*. Uspořádal, edičně připravila, komentáři, vysvětlivkami, rejstříky a ediční poznámkou opatřila Zina Trochová, předmluvu napsal Miloš Pohorský. Praha: Československý spisovatel, s. 120–122.

ZELINKA, Josef, [1932]. *Ochrana nájemníků podle zákona ze dne 27. října 1932, č. 164 Sb. a n.* Plzeň: Nákladem vlastním, v komisi Brož a Jeřáb, knihkupectví v Plzni, tiskárna Beníško a Brož v Plzni.

„... skutečnost byla jiná, než jsem si ji za mřížemi představoval...“
Životní příběh a odkaz Františka Radouška, přerovského nakladatele vzdělávací literatury

---

„... SKUTEČNOST BYLA JINÁ, NEŽ JSEM SI JI ZA MŘÍŽEMI
PŘEDSTAVOVAL...“

**ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH A ODKAZ FRANTIŠKA RADOUŠKA, PŘEROVSKÉHO
NAKLADATELE VZDĚLÁVACÍ LITERATURY**

Mgr. Dagmar Petišková, Ph.D.

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

Příspěvek představuje moravského nakladatele, knihtiskaře a knihkupce Františka Radouška (1869–1942). Ve svém nakladatelství vydával převážně literaturu výchovně-vzdělávacího obsahu. Jeho nejvýznamnějším nakladatelským počinem byla ediční řada čítanek, vytvořená mezi lety 1906 a 1911. Vyšly v ní výběry z díla K. H. Borovského, Jana Husa, J. A. Komenského, L. N. Tolstého, J. S. Machara, Karla Horkého, Jana Nerudy a Boženy Němcové. V příspěvku se věnujeme i jejich přijetí dobovou kritikou. V případě *Čítanky Boženy Němcové* (sestavil Vincenc Vávra) představíme dosud nepublikované archivní dokumenty týkající se plánované reedice této knihy počátkem dvacátých let 20. století a osvětlující nakladatelovu nelehkou situaci po 1. světové válce.

The paper introduces the Moravian publisher, printer and bookseller František Radoušek (1869–1942). In his publishing house he published mainly educational literature. His most important publishing venture was a series of reading books produced between 1906 and 1911. It included selections from the works of K. H. Borovský, Jan Hus, J. A. Comenius, L. N. Tolstoy, J. S. Machar, Karel Horký, Jan Neruda and Božena Němcová. In the paper we also discuss its reception by contemporary critics. In the case of the *Čítanka Boženy Němcové* (compiled by Vincenc Vávra), we will be presenting previously unpublished archival documents related to the planned reissue of this book in the early 1920s, which shed light on the publisher's difficult situation after the World War I.

Ve sbírce historických učebnic Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského mají své místo i čítanky pro školní a mimoškolní četbu. Při dvoustém výročí narození Boženy Němcové jsme se v bibliografickém oddělení naší instituce blíže seznámili, když jsme se podíleli na pořádání výtvarné soutěže pro děti *Ilustrace*

„... skutečnost byla jiná, než jsem si ji za mřížemi představoval...“
Životní příběh a odkaz Františka Radouška, přerovského nakladatele vzdělávací literatury

pro Boženu N. a na novém vydání *Čítanky Boženy Němcové*, s produkcí Radouškova nakladatelství. Za připomenutí však stojí nejenom nakladatelská činnost Františka Radouška, ale i jeho životní příběh.

Nakladatelství a jeho zaměření

František Radoušek založil a rozvíjel knihtiskařskou, knihkupeckou a později i nakladatelskou činnost v době, která byla charakterizována rozmachem nakladatelského a knihkupeckého podnikání a zvyšujícím se počtem nakladatelských firem v českých zemích a jejich specializací (Nosovský, 1927, s. 353).

Svoji profesní kariéru začínal Radoušek jako tiskař a knihkupec. Od roku 1896 vedl spolu se svým společníkem Alfrédem Hallou knihtiskárnu a od roku 1898 i knihkupectví v Uherském Hradišti. Roku 1901 se osamostatnil a knihtiskařské a knihkupecké podnikání rozšířil o nakladatelství. Pobočku knihkupectví měl krátce i v Bystřici pod Hostýnem. V Uherském Hradišti byl činný jako nakladatel, knihkupec a knihtiskař do roku 1906, poté působil v Přerově.

Základem Radouškova nakladatelského programu se stala literatura výchovně-vzdělávacího obsahu.¹ V Uherském Hradišti vydávalo jeho nakladatelství výroční zprávy místního českého i německého gymnázia. Byla založena ediční řada Sběrka pomocných knih učitelských, v níž vycházely rozvrhy učiva, publikace o pokračovacích školách, o slušném chování mládeže, lidové učebnice němčiny či historické přehledy s údaji o význačných událostech a panovnické poslušnosti habsburské říše i ostatních zemí. Pro školní potřebu vydalo nakladatelství i nástěnné tabule s kalendářem českých dějin.

Obr. č. 1: Radoušek, František, portrétní fotografie (Sekanina, 1927)

Obr. č. 2: *O slušném chování mládeže* (Kodym, 1905)

¹ Radoušek okrajově vydával i literaturu jiného zaměření. Celkem vyšlo v Radouškově nakladatelství 25 titulů (Zach, <https://www.slovník-nakladatelství.cz/nakladatelství/fr-radousek.html>).

„... skutečnost byla jiná, než jsem si ji za mřížemi představoval...“
Životní příběh a odkaz Františka Radouška, přerovského nakladatele vzdělávací literatury

V roce 1906 František Radoušek založil a krátce vydával týdeník *Nová Slovač* – vlastenecký časopis, jehož cílem bylo poskytnout politický rozhled venkovskému lidu Slovácka. Časopis vyzýval k slovanské jednotě a odporu proti útisku Slovanů v habsburské říši.²

Rovněž v Přerově, kam své nakladatelství přenesl na přelomu let 1906 a 1907, vydával Radoušek převážně výchovně-vzdělávací literaturu. Nadále zde rozvíjel ediční řadu Sbírkou pomocných knih učitelských a nově se zasloužil o vytvoření ediční řady čítanek, jež se stala jeho nejvýznamnějším nakladatelským počinem.

Radouškovy čítanky

Mezi lety 1906 a 1911 vyšly v Radouškově ediční řadě čítanek výbory z díla K. H. Borovského, Jana Husa, J. A. Komenského, L. N. Tolstého, J. S. Machara, novináře Karla Horkého, Jana Nerudy a jako poslední v řadě výbor z díla Boženy Němcové. Některé z nich byly v dalších letech vydávány i v reediciích.

Radouškovy čítanky vycházely v jednoduché typografické úpravě, brožované nebo vázané. Kromě vybraných ukázek z díla daného autora obsahovaly erudovanou předmluvu o jeho životě a díle. Většinu titulů této čítankové řady přijala dobová kritika kladně a mnohé z nich byly doporučeny jako vhodné texty mimoškolní četby do sbírek školních knihoven.

Ostrou kritickou reakci však v konzervativních kruzích vyvolala, především pro své antiklerikální postoje, *Horkého čítanka* a zejména *Macharova čítanka*.

Macharova čítanka

Macharova čítanka způsobila nejenom jejímu autorovi, ale i nakladateli značné potíže. O genezi *Čítanky* a jejích dalších osudech se rozsáhle rozepisuje J. S. Machar ve svých pamětech *Oni a já* v kapitole O rakouské cenzuře. Ukázky z nich zde otiskujeme na dokreslení dobové společenské a politické situace, jež ovlivňovala i nakladatelskou činnost. „*Přerovský nakladatel Fr. Radoušek přišel ke mně v roce 1908 do Vídně s následujícím plánem: chce vydávat čítanky, deset tiskových archů velkého formátu [...]. Nebyl jsem sice přítelem takových výborů, ale zde jsem povolil – myšlenka se mi líbila. [...]. Čítanka vyšla a úspěch její mi ukázal, že jsem ji sestavil dobře. Po Moravě a po Čechách rozletlo se na 180.000 výtisků. A vnikla do vrstev, kam se dosud málo českých knížek dostalo. [...] Klerikálové a jejich listy ovšem zuřili.*“ (Machar, 1926–1927, s. 235–236). Na dalších

---

² Poté, co František Radoušek přenesl svoji firmu z Uherského Hradiště do Přerova, převzal vydávání časopisu Politický spolek pokrokový pro Slovácko.

„... skutečnost byla jiná, než jsem si ji za mřížemi představoval...“
Životní příběh a odkaz Františka Radouška, přerovského nakladatele vzdělávací literatury

stránkách pamětí pak Machar podrobně rozebírá pasáže v *Čítance*, proti kterým představitelé katolické církve brojili.

O *Macharově čítance* se s pobouřením psalo nejenom v katolickém periodickém tisku, ale vyšla dokonce celá publikace podrobující Macharovy texty nejprísnější náboženské kritice (V. K., 1910).

V roce 1912 byla kniha po zásahu olomouckého cenzora zkonfiskována, ovšem po interpelaci T. G. Masaryka v poslanecké sněmovně téhož roku opětovně povolena k prodeji. „*Čítanka byla zachráněna. Pan Radoušek tiskl nová vítězná vydání a klerikálové moravští hřměli z kazatelen, putovali po obcích a městech a hájili svaté náboženství.*“ (Machar, 1926–1927, s. 251).

S první světovou válkou cenzura přiosvětila; přísně se zkoumal i obsah čítanek a hledaly se v nich texty, jež by mohly vést k oslabení vlivu církve a ohrožení habsburské dynastie. *Macharova čítanka* byla r. 1915 opět zakázána; znovu mohla v Radouškově nakladatelství vyjít až po válce, už v samostatné Československé republice.

Protihabsburská činnost a vězení

Ač se musel potýkat se zásahy cenzury, Radouškova nakladatelská činnost se až do roku 1914 úspěšně rozvíjela. Prosperujícímu nakladatelství i knihkupectví však zasadila ránu první světová válka. Hned na jejím počátku dal Radoušek, aktivní sokol, zastánce ideje slovanské vzájemnosti s jasným protiválečným smýšlením, zřetelně najevo svůj antimilitarismus.

František Radoušek se stal spolu s dalšími členy přerovského Sokola obětí udání za opisování a rozšiřování protiválečných letáků. Koncem roku 1914 byl zatčen a „pro velezradu“ posléze odsouzen k osmi letům odnětí svobody (Fišmistrová, 2022; Lapáček, 2014).

Ve vězení nakonec strávil necelé tři roky, ovšem pobyt ve věznici podlomil tomuto dříve vitálnímu, společenskému člověku zdraví tělesné i duševní. O setkání s ním ve věznici komárenské pevnosti a po válce i v Praze podal svědectví Vincenc Červinka.³ „*Z našich krajanů byl tady obyvatelem již také téměř rok originální člověk: moravský nakladatel František Radoušek, svérázný a inteligentní člověk, jenž však marně toho se domáhal, aby mu byla přiznána práva politického vězně a s nimi i výhody z toho titulu plynoucí. [...] Dopustili se na něm, předčasně zestárlém a opravdu nemocném, i toho cynického vtipu, že*

³ Vincenc ČERVINKA (1877–1942), novinář a překladatel z ruštiny, redaktor *Národních listů*. Zatčen r. 1915 pro velezradu a vyzvědačství, trest smrti mu byl po amnestii císaře Karla I. snižen na 20 let vězení.

„... skutečnost byla jiná, než jsem si ji za mřížemi představoval...“
Životní příběh a odkaz Františka Radouška, přerovského nakladatele vzdělávací literatury

po červencové amnestii roku 1917, když ho musili propustit na svobodu, okamžitě ho vojenskou eskortou dopravili k jeho pluku a teprve odtud po několika týdnech byl propuštěn, když se shledalo, že bylo vůbec hrubým přehmatem starého a nemocného člověka hnáti na vojnu. [...] Radoušek nikdy již nenabyl svého zdraví. Setkal jsem s ním později asi dvakrát v Praze a vím z jeho vypravování, jak doma po návratu shledal svoje kvetoucí kdysi nakladatelství zpřevrácené na ruby a vypleněné. Dříve zámožný člověk byl takřka zruinován...“ (Červinka, 1928, s. 353–354, 369–370).

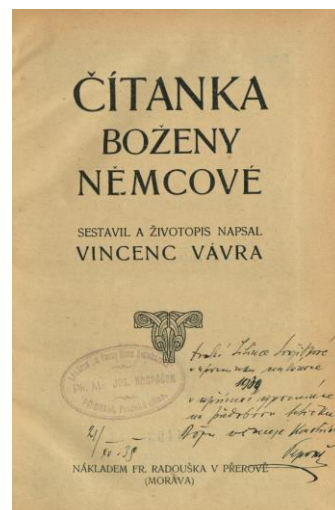
Čítanka Boženy Němcové a neuskutečněné nakladatelské plány

Po návratu do Přerova roku 1918 se František Radoušek pokoušel své nakladatelství obnovit, ale s podlomeným zdravím a poničeným majetkem se mu na dřívější kariéru navazovalo jen těžko.

Hodlal pokračovat ve vydávání ediční řady čítanek; v reedicích vydal *Havlíčkovu čítanku*, *Čítanku Komenského* a *Macharovu čítanku*. Uvažoval i o druhém vydání *Čítanky Boženy Němcové*, již sestavil Vincenc Vávra.⁴

V Literárním archivu Památníku národního písemnictví Praha je uloženo šest dopisů Františka Radouška Vincenci Vávrovi a několik konceptů dopisů Vincence Vávry, na kterých jsou načrtnuty odpovědi na Radouškovy listy (Literární archiv PNP, fond V. Vávra).

Z dochované korespondence mezi nakladatelem a autorem *Čítanky* (mezi 26. 2. 1920 a 27. zářím 1923) vyplývá, že Vávra pro druhé vydání doplnil novými poznatky kapitolu o životě a díle Boženy Němcové a provedl určité změny ve výběru textů. Zhotovil i autorské korektury, a dokonce s předstihem obdržel od nakladatele autorský honorář. František Radoušek se pak v jednom z dopisů radil s Vincencem Vávrou o tom, čítanky kterých autorů by bylo vhodné ještě vydat – uvažoval o Svatopluku Čechovi, Petru Chelčickém a Maximu Gorkém.

Obr. č. 3: *Čítanka Boženy Němcové (Němcová a Vávra, 1911).*

⁴ Vincenc Vávra (1849–1936), rodák z Újezdce (dnes část obce Lhota pod Hoříčkami) u České Skalice, literární historik, znalec díla i života Boženy Němcové, středoškolský učitel. V letech 1863–1870 navštěvoval osmileté gymnázium v Hradci Králové, kde byl jeho spolužákem Alois Jirásek. Po absolutoriu pražské filozofické fakulty (1875) působil Vávra jako učitel na gymnáziích v Praze a v Brně. V roce 1899 byl jmenován ředitelem vyššího státního gymnázia v Přerově a v této funkci působil do roku 1918. Vincenc Vávra a František Radoušek se jistě z Přerova znali, pokud ne osobně, tak, oba významní přerovští činitelé, alespoň zprostředkovaně.

„... skutečnost byla jiná, než jsem si ji za mřížemi představoval...“
Životní příběh a odkaz Františka Radouška, přerovského nakladatele vzdělávací literatury

Zatímco první Radouškovy dopisy jsou ještě plny nakladatelských přání a snů, z posledních listů plyne, že na opětovný rozmach své nakladatelské činnosti musel rezignovat. Vydání čítanek zmíněných autorů, ale ani druhé vydání *Čítanky Boženy Němcové* nemohlo být kvůli finančním těžkostem nakladatele uskutečněno.⁵

Profesní i osobní svízele Františka Radouška, kvůli kterým byl nucen své nakladatelství uzavřít, jsou patrné především z jeho dopisu Vincenci Vávrovi ze dne 27. září 1923: „Následkem ochuzení vězňem a následkem nato se dostavivší stagnace knižního trhu, musel jsem se vzdát všeho dalšího vydávání knih. Z nejhrošších nesnází vysvobodila mě Česká obec sokolská, když zakoupila ode mne, za třetinu krámské ceny, všechny čítanky, co jsem měl na skladě. Tím se vysvětluje, že již žádných čítanek nemám. Zmínkou o svých vzpomínkách, pane řediteli, vyburcoval jste i mé vzpomínky a předsevzetí. Jeden z mých spoluvězňů byl z Hronova. Vyprávěl o krásách Hronova, o zvyklostech a procházkách našeho velikého Jiráskova, a tehdy jsem si svatosvatě umiňoval, že vyprostím-li se kdy z tohoto pekla, že jistě se podívám do Hronova, že se pokusím přiblížit se mistru Jiráskovi, a bůhví, co jsem si ještě tehdy všechno umiňoval. Ale skutečnost byla po návratu trochu jiná, nežli jsem si ji za mřížemi představoval, a tak nezbyvá, než se takových předsevzetí vzdát.“

František Radoušek ukončil nakladatelskou činnost krátce po roce 1920 a působil nadále jako knihkupec a tiskař. Zemřel v roce 1942. Autor nekrologu na něho v dobovém významném moravském periodiku vzpomenu i jako na přerovského průkopníka cyklistiky, jenž již koncem 19. století jezdíval po městě „na vysokém kole“, především ale připomněl, že byl nejstarším přerovským knihkupcem a nakladatelem (*Moravská orlice*, 1942).

Seznam bibliografických odkazů

ČERVINKA, Vincenc, 1928. *Moje rakouské žaláře: vzpomínková kronika z let 1914–17*. Praha: J. Otto, s. 353–370.

FIŠMISTROVÁ, Věra, 2022. Šedesáté výročí úmrtí tiskaře a knihkupce Františka Radouška. *Nové Přerovsko*. Roč. 11, č. 32, s. 2.

---

⁵ Druhé (tištěné, 2021) a třetí (elektronické, 2022) vydání *Čítanky Boženy Němcové*, obě nově editovaná, rozšířená a ilustrovaná, vyšla až o sto let později, péčí Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského (Petišková, 2022a, b; Savický, 2022).

„... skutečnost byla jiná, než jsem si ji za mřížemi představoval...“
Životní příběh a odkaz Františka Radouška, přerovského nakladatele vzdělávací literatury

KODYM, František Vlastimil, 1905. *O slušném chování mládeže: rady a pokyny, jež mládeži podává František V. Kodym*. Uherské Hradiště: Fr. Radoušek.

LAPÁČEK, Jiří, 2014. Slavomír Kratochvíl, první oběť domácího odboje za 1. světové války. In: *Sborník Státního okresního archivu Přerov*. Přerov: Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov [sv. 22], s. 142–199.

Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha, fond Vincenc Vávra, Radoušek František Vávrovi Vincenci, 6 dopisů z let 1920–1923, příписy: na více dopisech koncepty odpovědí, L. a. 151/32.

MACHAR, Josef Svatopluk, 1926–1927. *Oni a já*. I. Praha: Aventinum.

Moravská orlice, 1942. Roč. 80, č. 205 (29. 8. 1942), s. 2.

NĚMCOVÁ, Božena a VÁVRA, Vincenc V., ed., 1911. *Čítanka Boženy Němcové*. V Přerově: Nákladem Fr. Radouška.

NOSOVSÝ, Karel, 1927. *Knihopisná nauka a vývoj knihkupectví československého*. V Praze: nákladem vlastním.

PETIŠKOVÁ, Dagmar, 2022a. Ediční poznámka. In: Vávra, Vincenc, ed. *Čítanka Boženy Němcové* [online]. [Cit. 12. 10. 2022], s. 273–277. Dostupné z: <https://resolver.nkp.cz/urn:nbn:cz:aba012-0000im>.

PETIŠKOVÁ, Dagmar, 2022b. Nakladatelství, čítanky a život Františka Radouška. *Učitel'ský měsíčník: odborný časopis pro pedagogy*. Praha: Wolters Kluwer ČR. Č. 3, s. 32–33. ISSN 2694-9946.

Radoušek, František: nakladatelství v Uherském Hradišti a v Přerově; knihkupectví, knihtiskárna. In: ZACH, Aleš. *Slovník českých nakladatelství 1849–1949* [online]. [Cit. 12. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.slovník-nakladatelství.cz/nakladatelství/fr-radousek.html>.

Radoušek, František, portrétní fotografie. In: SEKANINA, František, ed., 1927. *Album representantů všech oborů veřejného života československého*. Praha: Umělecké nakladatelství Josef Zeibrdlich, s. 92.

SAVICKÝ, Petr, 2022. Tvář neobyčejné čítanky: jak vznikala grafika a ilustrace Čítanky Boženy Němcové. *Učitel'ský měsíčník: odborný časopis pro pedagogy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. Č. 3, s. 27–28. ISSN 2694-9946.

V. K., 1910. *Slovo o Macharově čítance*. Praha: Jednota českého katolického učitel'stva a přátel křesťanské výchovy.

**POČÁTKY NOVODOBÉHO NAKLADATELSKÉHO PODNIKÁNÍ V Kladně
OD 70. LET 19. STOLETÍ DO ROKU 1948**

Bc. Kamil Bouška, Libuše Šimová, Dis. a Bc. Jitka Slavíková

Středočeská vědecká knihovna v Kladně

Historický kontext kladenské nakladatelské činnosti a výběr nejvýznamnějších nakladatelů s edičním programem přesahujícím regionální význam i ohlas. Příběh proměny kladenské knižní kultury. Příspěvek je doplněn ukázkami vybrané knižní produkce jednotlivců, knihkupectví, knihtiskáren a nakladatelství.

The historical context of Kladno's publishing activity with regard to contemporary social situatedness of publishing enterprise and the selection of the most significant publishers with edition programme which exceeds regional meaning as well as reception. The story of transformation of Kladno's book culture on examples professional and personal destinies of the most expressive individualities Kladno's graphic art and publishing industry. The article is completed by illustrated supplements of chosen book production of individuals, bookshops, book printers and publishing houses.

V 70. letech 19. století nebylo nakladatelství samostatnou živností. Provozování nakladatelství vyžadovalo úřední souhlas a potvrzení, šlo o koncesovanou živnost stejně jako knihkupectví a knihtiskařství. V osobě jediného nakladatele se tak často spojovaly všechny tyto role. Kladno v této době postrádalo maloměstskou kulturní tradici. Díky rozvoji hornictví a hutnictví se však kladenská zemědělská oblast rychle měnila v celorepublikové průmyslové centrum. Ať už byly důvody, pro které se tehdy nakladatelé rozhodli začít v tomto oboru podnikat, více či méně úspěšně, ve výsledku přispěli všichni k tomu, že se myšlenky, představy, objevy a znalosti autorů dostaly ke svým čtenářům. Obohatily tak jejich život a leckdy jej posunuly na jinou úroveň. Každý region měl své nakladatele, měl je i region kladenský. A o těch nejvýznamnějších je třeba se zmínit.

Emanuel Vybulka (1843 Nový Jáchymov – 1911 Kladno)

Prvním kladenským nakladatelem byl knihař a knihkupec Emanuel Vybulka, který hledal a nacházel své čtenáře v hornických koloniích a dělnických čtvrtích. Tomu uzpůsobil

Počátky novobodého nakladatelského podnikání v Kladně od 70. let 19. století do roku 1948

charakter své knižní produkce. Knihy, které vydal v 70. letech, mají všechny atributy krvavých románů. Za všechny uvedme výmluvný titul čtyřdílného románu *Fatima, perla harému* s podtitulem *Turecký lupič dívek v Cařihradě*.

Josef Šolc (1858 Kutná Hora – 1907 Kladno)

První koncesované knihkupectví v Kladně založil roku 1886 Josef Šolc. Teprve roku 1894 se mu podařilo získat knihtiskařskou koncesi a rozšířit podnik o první kladenskou knihtiskárnu. Založením tiskárny zachytil prudký nástup regionálního kladenského tisku. V 90. letech nabízel tiskařské služby časopisům bez rozdílu politického zaměření. Krátce nato rozvinul i nakladatelskou činnost, která byla většinou autorsky i tematicky zakotvena ve středočeském regionu. Z dobové produkce vyčnívají biblické novely *Za onoho času...* kladenského okresního lékaře Václava Waltera, který publikoval pod pseudonymem Emil Tréval. K novelám jsou připojeny reprodukce kreseb sochaře a grafika Františka Bílka. Tato kniha hlavně graficky výrazně vybočuje z jinak poměrně šedivého standardu tiskařské produkce. Jediným zahraničním dílem nakladatelství je próza tehdy populárního dánského spisovatele Petera Nansena *Šťastné manželství*. Publikaci přeložil spoluzakladatel novin *Kladenské listy*, účastník studentského hnutí a dramatik Jaroslav Distl.

Josef Šolc vydával jedny z nejstarších pohlednic Kladna a okolí. Mimo to i učebnice, výchovné spisy pedagogů kladenských škol, průvodce a zpěvníky. Šolcova nakladatelská produkce nebyla vedena žádným ideovým programem, spokojil se s realizací příležitostných nabídek.

Svoboda (Knihtiskárna a nakladatelství Svobody), později B. Bergman a spol., Cíl

Rozsáhlejší knižní produkci rozvinul kladenský sociálnědemokratický časopis *Svoboda*. Ten tiskla Dělnická knihtiskárna (jejím zaměstnancem byl tehdy i jeden z nejvýznamnějších budoucích kladenských nakladatelů Jaroslav Šnajdr). Vyšel zde například populární reportážní román o hornické stávce v Nýřanech. Rozkol v sociální demokracii na konci roku 1920 vedl ke vzniku Knihovny a nakladatelství Svoboda na koncesi budoucího takzvaného dělnického prezidenta Československé republiky Antonína Zápotockého. Ta se stala tiskařskou základnou komunistické strany. Vlastní nakladatelskou produkci rozvinula ve 30. letech, až po roztržce v KSČ. Vznikla edice Knihovna našeho kraje (později přejmenovaná na Knižnice našeho kraje). Záměrem bylo vydávat díla o Kladensku a poučné spisy regionálních autorů. Ale realizován byl pouze povídkový soubor Václava Beneše Třebízského, katolického vlasteneckého spisovatele, autora historických románů.

Počátky novobodého nakladatelského podnikání v Kladně od 70. let 19. století do roku 1948

Za nacistické okupace asi roku 1942 se tiskárna přejmenovala na Bergman a spol. a od roku 1947 pokračovala pod firemním názvem Cíl.

Otakar Zachar (1870 Točnick – 1921 Kladno)

Otakar Zachar, sládek, chemik, odborný publicista, spisovatel a vydavatel, byl takzvaným „soukromým nakladatelem“, protože neměl koncesi. Po celou dobu svého amatérského vydávání působil v pivovaru v Kladně-Kročehlavech. Většinu svých knih tiskl a vydával v Praze. Měl široké spektrum zájmů. Publikoval odborné spisy z oboru pivovarnictví, psal fejetony, zabýval se alchymí a spiritismem. Od roku 1904 vydával vlastním nákladem svá odborná i beletristická díla, staré alchymistické spisy a národopisné studie s pivovarnickou tematikou. V letech 1907–1914 byl majitelem a vydavatelem pivovarnického týdeníku Sládek.

Jako prémie pro odběratele tohoto týdeníku vydával reprodukce barevných kreseb Mikoláše Alše. Přátelství s ním využil i k úpravě svých tisků a edic starých rukopisů. Otakar Zachar vydal tři knižní kladnensie, dvě z nich vytiskl nejznámější kladenský nakladatel Jaroslav Šnajdr.

Roku 1914 Zachar vydal v Praze knihu *Z dějin spiritismu v minulosti* s výzdobou malíře, grafika a ilustrátora Josefa Váchala. Tato kniha se stala sběratelsky nejvzácnějším Zacharovým tiskem kvůli tematice i kvůli pozdějšímu váchalovskému kultu.

Karel Mašín (1869 Kořenice u Kolína – 1958 Hořice)

V polovině 20. let 20. století začala v Kladně působit knihtiskárna Karel Mašín. Její zakladatel, majitel, tiskař a nakladatel přišel do Kladna z Kralup nad Vltavou. Po získání knihtiskařské koncese pro Kladno mezi lety 1905–1906 převzal a zmodernizoval upadající tiskárnu po Antonínu Švejnarovi. Tiskl kladenské časopisy i knihy pro některá pražská nakladatelství. Do roku 1945 Mašín vydal několik kladnensí, bibliofilí a knih regionálních beletristů. Druhá tiskařova manželka Božena Mašínová byla překladatelkou a propagátorkou zdravé výživy. Koncem 30. let zahájila edici brožur zeleninových receptů.

Výhodnou pozici zde získal Alexandr Sommer-Batěk, který byl tvůrcem moderního českého názvosloví anorganických sloučenin a také jedním z prvních českých propagátorů mezinárodního jazyka esperanto. Vydával časopis *Zpravodaj z Kěžbybyl*, v kterém publikoval vlastní povídky psané z perspektivy mimozemšťanů. Ti navštěvují Zemi a setkávají se zde s barbarstvím jejích obyvatel.

Počátky novobodého nakladatelského podnikání v Kladně od 70. let 19. století do roku 1948

Dlouholetými zákazníky Mašínovy knihtiskárny byli také pražští unitáři (náboženský proud v rámci protestantské liberální teologie).

Roku 1940 vznikla v rámci Mašínova nakladatelství Edice mladých, která chtěla poskytnout vydavatelské zázemí mladým literátům a výtvarníkům. Nejvýznamnějším nadregionálním počinem této edice jsou zřejmě *Tři studie o F. X. Šaldovi* od marxistického sociologa a filosofa Ludvíka Svobody. Jedním z prvních redaktorů edice byl Petr Pašek, tehdy teprve sedmnáctiletý, který uspořádal antologii *Kladno v básních a próze* pod značkou Nakladatelství mladých, ale stále pod koncesní záštitou Karla Mašína. Nejvýraznějším příspěvkem v antologii je próza Marie Majerové *Město ve znamení ohně*, která vyšla i samostatně s kresbami významného kladenského grafika Stanislava Kulhánka. Obálku k antologii vytvořil kladenský výtvarník Cyril Bouda. Později se Petr Pašek stal odpovědným redaktorem Nakladatelství mladých. Po vydání antologie ediční program pozvolna opouští regionální písemnictví a je rozšířen o překlady např. Johanna Wolfganga Goetha a Adalberta Stiftera.

Roku 1944 navázali s nakladatelstvím kontakt členové Skupiny Ra. Skupina zahrnovala literáty a výtvarníky, kteří navazovali na surrealistická umělecká východiska, ale kriticky se vyhlašovali k Bretonovu psychickému automatismu. Tato skupina našla v Kladně jedinou příležitost k publikování svých děl. Nejvýznamnějšími členy skupiny byli básníci a překladatelé Ludvík Kundera a Zdeněk Lorenc a z výtvarníků Josef Istler, Bohdan Lacina, Otta Mizera nebo Václav Zykmond.

Nejvýznamnějším edičním počinem Nakladatelství mladých je vydání románu česko-rakouského spisovatele a grafika Alfreda Kubina *Země snivců*. Kniha vyšla roku 1947 v překladu a s ilustracemi Ludvíka Kundery. Tato kniha zároveň uzavřela účast skupiny Ra na programu nakladatelství.

V roce 1948 bylo Nakladatelství mladých začleněno do Odborného svazu knihkupců, nakladatelů a obchodníků s uměleckými předměty, který po únoru 1948 ovládali komunisté. O rok později bylo komunistickým Ministerstvem informací a osvěty zrušeno. Likvidací nakladatelství profesionální nakladatelské podnikání v Kladně na více než 40 let skončilo.

Josef Cipra (1894 Kladno – 1970 Kladno)

K významným tiskařům ze záliby, ale s odborným školením, patřil kladenský sazeč a typograf, tiskař a nakladatel Josef Cipra. Pocházel z havířské rodiny a vyučil se v tiskárně Karla Mašína. Graficky upravoval Mašínovy tisky a podílel se i na grafických úpravách knih Nakladatelství mladých. Byl členem Spolku českých bibliofilů a spoluorganizoval jeho

Počátky novobodého nakladatelského podnikání v Kladně od 70. let 19. století do roku 1948

činnost. V kladenském čísle časopisu *Typografia* v roce 1927 publikoval stať *O nevkusu a knihách*. Ve 30. letech začal vydávat, nejprve v knihtiskárně Karel Mašín, neprodejné soukromé tisky. V době německé nacistické okupace Československa koupil a ukrýval u sebe ruční tiskařský lis, na kterém od roku 1947 tiskl všechny své publikace. Cipra tiskl zahraniční beletrii (autory jako např. Flaubert, Poe, Racine, Shakespeare a další) v překladech např. Otty Františka Bablera, který proslul svým překladem Dantovy *Komedie*. Ciprův výběr původní české současné, převážně básnické a esejistické tvorby byl zaměřen na autory v dobové nepřízni oficiálních nakladatelství – mezi takové autory patřili ve své době např. literární vědec Václav Černý a také básník Jaroslav Seifert.

Nejcennějšími Ciprovými knihtiskařskými počiny jsou soubory kulturněhistorických stať a sborníků, na kterých se autorsky podíleli např. spisovatel Adolf Branald nebo Marie Majerová. Sborníky byly věnovány vždy jedné osobnosti. Z těch nejvýznamnějších kladenských jde o výtvarníky Cyrila Boudu a Stanislava Kulhánka.

Stanislav Kulhánek (1885 Kladno – 1970 Kladno)

Významnou osobností v oblasti knižní grafiky byl malíř, grafik, fotograf, designér, ilustrátor a profesor kreslení a deskriptivní geometrie na kladenské reálce Stanislav Kulhánek. Vystudoval Uměleckoprůmyslovou školu v Praze a figurální malbu u malíře Jakuba Schikanedera. Ve světě ho proslavily precizně provedené drobné grafiky, zejména ex libris. Jeho grafická práce v rodném Kladně výrazně formovala produkci nakladatele Jaroslava Šnajdra. Během let pro něho připravil výtvarnou podobu různých edic a upravil i řadu jednotlivých knih. První známou společnou prací bylo kolibří vydání *České pohádky* od Antonína Trýba. Kniha se secesní kresbou na deskách ukázala v kontrastu drobný formát a skvěle zvládnutou grafiku.

Jaroslav Šnajdr (1872 Praha-Nusle – 1941 Unhošť)

Nejvýznamnější kladenský tiskař a nakladatel. Narodil se jako šesté dítě stavebního dělníka. Po smrtelném úrazu otce žila rodina ve svízelných sociálních podmínkách a byla odkázána na skromný výdělek matky-vyšivačky. Jeho poručník, p. Láska, který byl korektorem v závodě Národní politiky, ovlivnil výběr chlapcova zaměstnání a dopomohl mu stát se učněm „černého umění“, tedy sazečem. Jaroslav Šnajdr patřil k těm šťastným, jímž se zaměstnání stalo i láskou. Zajímala ho ozdobná sazba, zvaná akcidenční, umělecká grafika a zejména dřevoryt.

Od roku 1897 působil v Dělnické tiskárně jako akcidenční sazeč, kde vynikl svou zručností a nápaditostí hlavně v oblasti nastupující secesní dekorativnosti. Přestože byl vyučen, vzdělával se celý život četbou a studiem odborné literatury. Od roku 1901 uveřejňoval návrhy pozvánek, vizitek, dopisních papírů a titulních listů v odborném časopise *Typografia*. Jeho práce reprezentovaly tiskárnu na výstavách. Mezi tiskaři, kteří vždy patřili k nejradikálnějším složkám dělnictva, našel svého nejlepšího přítele, typografa Antonína Pravoslava Veselého, s kterým podnikal peší cesty za výtvarným uměním i po Evropě. V Dělnické tiskárně se také seznámil se strojním sazečem Otakarem Janáčkem a roku 1903 spolu s ním v Kladně založil tiskařskou společnost Šnajdr a Janáček. Dlouho se namáhali, aby obdrželi koncesi pro své podnikání. Tu nakonec získali s pomocí tehdejšího ministra Bedřicha Pacáka. Zaměřili se na tisk regionálních periodik. Po třech letech jeho společník obdržel samostatnou koncesi pro Prahu a Šnajdrův závod opustil.

Po Janáčkově odchodu získal Šnajdr na své jméno v roce 1906 novou koncesi a mohl tak tisknout pečlivě vypravené knihy podle vlastního výběru. Na Jubilejní výstavě Obchodní a živnostenské komory v Praze v roce 1908 na sebe upozornil miniaturním vydáním *České pohádky* od lékaře a spisovatele Antonína Trýba s barevnými ilustracemi kladenského grafika Stanislava Kulhánka, který se stal jeho kmenovým výtvarným spolupracovníkem a Šnajdrovo nakladatelství ozřejmil charakteristickou výrazně dekorativní úpravou publikací. Tiskárna se dostala do povědomí české tiskařské veřejnosti a rozvinula soustavnou nakladatelskou činnost.

Zajímavostí je, že Šnajdrovo nakladatelství vešlo ve známost českým přepisem majitelova příjmení. Ale český přepis původně německy psaného příjmení Schneider byl rodině oficiálně povolen až roku 1931.

Po svatbě se studentkou farmacie Annou Dundrovou, která mu byla celý život oporou a první kritičkou jeho prací, přestěhoval Šnajdr celý závod i byt do novostavby podle návrhu známého kladenského architekta Jaroslava Rösslera (1866–1964). Novostavba byla postavena v duchu modernistické architektury Rösslerova učitele Jana Kotěry. Komplex byl projektován podle požadavků majitele tiskárny na rohu dnešní Saskovy ulice a náměstí Svobody čp. 1695. Budova sloužila jako rodinná vila a zároveň jako knihtiskárna. Moderní prostory pro bydlení byly mistrně propojeny s provozními prostory tiskárny. Tato budova se stala základem známého Šnajdrova nakladatelství. Při porovnání dnešního stavu s dobovou fotografií nám zbývá jen litovat, že pozdější stavební úpravy narušily zajímavý historický celek a nerespektovaly architektonický záměr Jaroslava Rösslera.

Počátky novobodého nakladatelského podnikání v Kladně od 70. let 19. století do roku 1948

Během let vzniklo sedm významných edičních řad:

Šnajdrova knihovna lidové výchovy (1908–1912, 5 titulů) byla zaměřena na původní prozaickou tvorbu s výrazným výtvarným doprovodem (Josef Karel Šlejhar, Tereza Turnerová).

Edice Spisů bengálského básníka a filosofa **Rabíndranátha Thákura (Tagora)** (1917–1936, 13 titulů) přinesla jeho dílo poprvé v českém jazyce. Překladatel, básník, autor filosofických spisů a kladenský právník František Balej podnítil Šnajdrův zájem o tvorbu indického básníka Rabíndranátha Thákura. Balej přeložil Thákurovu sbírku *Gítandžali*, která vyšla v úpravě grafika Stanislava Kulhánka. Byla vypravena bibliofilsky s omezeným počtem výtisků na holandském papíru. Autor sbírky, indický básník Thákur, získal Nobelovu cenu v roce 1913. První vydání Balejova překladu vyšlo ve Šnajdrově nakladatelství už v roce 1914. Velký ohlas sklidilo také bibliofilské vydání Thákurova *Zahradníka* z roku 1931. I tato kniha vyšla v grafické úpravě Stanislava Kulhánka a s jeho ilustracemi.

Knihy východní (1920–1924, 11 titulů): jednalo se o první soustavné a specializované přiblížení východní kultury českému čtenáři. Edice se orientovala na vydávání děl českých orientalistů. Po předčasné smrti Františka Baleje získal Šnajdr jako překladatele Thákurových spisů indologa Vincence Lesného. Profesor Lesný patřil mezi Thákurovy přátele, a když spisovatel navštívil v roce 1926 Československo, zprostředkoval Jaroslavu Šnajdrovi setkání s ním. Lesný doporučoval k vydávání knihy o kulturách Asie a Afriky a překlady jejich kanonických děl. Tak vyšel například výbor z pohádek *Tisíc a jedna noc*. Vincenc Lesný zde publikoval svou knihu *Buddhismus*, která je dodnes jedním ze základních děl české religionistiky. V edici vydával i zakladatel egyptologie František Lexa dvousvazkový výbor *Náboženská literatura staroegyptská*. V době, kdy Šnajdrovo nakladatelství prosperovalo a bylo v plném provozu, tato produkce nešla v Kladně na odbyt a Šnajdr na ni musel vydělávat tiskem novin a běžných tiskopisů, což mu zajišťovalo živobytí a muselo zaplatit to, co se na krásných knihách prodělalo. I přes tyto nepříznivé vnější okolnosti právě v této edici vyšel vůbec první český překlad Lao-tsiovy kanonické knihy *O Tau a ctnosti*.

Řada anglické literatury (1921–1925) vycházela mimo edici a přiblížila čtenářům zajímavé tituly starších anglických a anglickojazyčných autorů (např. W. Shakespeare, P. B. Shelley, A. Tennyson, Ch. Marlowe, E. B. Browningová) v českém překladu významného literárního historika a překladatele Otokara Fischera (Fischer také přeložil Nietzscheho *Tak pravil Zarathustra* nebo Goethova *Fausta*).

Projekt **Překlady Františka Baleje** (1919, 2 svazky) byl po dvou svazcích (Elisabeth Barret Browningová a Robert Browning) opuštěn a zbytek Balejova

Počátky novobodého nakladatelského podnikání v Kladně od 70. let 19. století do roku 1948

překladatelského díla byl i s jeho původními esejemi, fejetony a prózami zahrnut do posmrtného souboru.

Spisy **Františka Baleje** (1920–1926, 6 titulů) přibližovaly českému čtenáři život české vídeňské inteligence. Vydávání Balejových spisů řídil významný český básník Josef Svatoopluk Machar.

Řada **Literatura–věda–umění** (1927–1932, 3 tituly) zařadila vzpomínky Marie Gebauerové, která byla vydavatelkou sebraných spisů Boženy Němcové a dcerou lingvisty Jana Gebauera. V edici byla vydána polemika Arnošta Krause ke sporu o rukopisy Královédvorský a Zelenohorský.

Šnajdrovy **Jemné knihy** (1936–1938, 2 tituly): záměrem bylo zpřístupnit skvosty světové prózy. Tato edice byla posledním Šnajdrovým nakladatelským počinem. Redaktorem edice byl literární historik a kritik Josef Š. Kvapil. V edici vyšly pouze dva tituly. Jednotnou grafickou úpravu knih, tentokrát ve funkcionalistickém stylu, navrhl opět grafik Stanislav Kulháněk. Tato edice však neuspěla v konkurenci s obdobně koncipovanými edičními řadami pražských nakladatelství, která si mohla dovolit masivní propagaci.

Souběžně s tematickými řadami vycházela i původní tvorba kladenských i dalších regionálních autorů. Těžiště významu Šnajdrova nakladatelství je v souborech přeložené tvorby odborné literatury a esejistiky.

Letos si připomínáme 150 let od narození tohoto kladenského nakladatele, vzácného muže, zaníceného pro vše krásné, zejména však pro krásnou knihu, který v práci našel naplnění života. Spisy Františka Baleje, Rabíndranátha Thákura a *Knihami východními* se zapsal do dějin českého knihařství, jimiž přispěl k vzestupu české vzdělanosti.

V Kladně našel řadu schopných mladých lidí, kteří s ním pravidelně spolupracovali, přispěli k věhlasu tiskárny a stali se v mnoha případech jeho celoživotními přáteli. Za všechny můžeme jmenovat např. grafika Stanislava Kulhánka nebo uměleckého knihaře Josefa Brouska (1882–1949) z Unhoště, který vázal přednostní výtisky a bibliofilie.

Jak je možné, že kladenské nakladatelství, které muselo po celou dobu své existence těžce bojovat o své místo na slunci s pražskými mamutími podniky, dosáhlo tak bezprecedentního prvenství? Odpověď zřejmě leží v povaze samotného zakladatele a majitele nakladatelství. Již zmíněný grafik, ilustrátor a malíř Stanislav Kulháněk, který řídil grafickou úpravu mnoha zásadních knih vydávaných Šnajdrovým nakladatelstvím, popisuje Šnajdra jako idealistu. Šnajdr prostě nikdy nepřistoupil na to, že je třeba šetřit na kultuře, že je kultura nadbytečná, když nejsou zabezpečeny materiální a hmotné podmínky. Kladl si otázku, proč by i dělník

Počátky novobodého nakladatelského podnikání v Kladně od 70. let 19. století do roku 1948

nemohl kupovat dobrou, poměrně levnou knihu a proč by i pro něho neměla být umělecky hodnotně vypravena? Můžeme říci, že prvenství v oblasti knižní kultury dosáhl navzdory daným sociálním a kulturním podmínkám.

Pamětníci na něj vzpomínají jako na člověka jemné, dobrosrdečné, ale pevné povahy. Podle svědectví Stanislava Kulhánka býval i popudlivý a občas vybuchl. Kulhánek radil Šnajdrovi, aby si na čas odpočinul od hlučného prostředí v tiskárně. Šnajdr namítal, že hluk v tiskárně je pro něj hudbou, kdežto klid ho děsí. Přesto Šnajdr zakoupil vilu v Nouzově, odkud měl blíž k přírodě. Vždy se ale rád vracel k denní práci. Těžce nemocný a nepohyblivý Šnajdr zemřel v roce 1941. Na jeho činnost navázal v prvních poválečných letech jeho syn Pravoslav Šnajdr (1917–1992).

Knihovna Jaroslava Šnajdra ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně (KJŠ)

Součástí Středočeské vědecké knihovny v Kladně je i KJŠ. Nabízí okolo 1 740 titulů knih z rodinné knihovny kladenského tiskaře a nakladatele Jaroslava Šnajdra, kterou knihovně věnovala v roce 2014 jeho vnučka Mgr. Evženie Šnajdrová (1948–). Kromě knih, které Jaroslav Šnajdr vydal nebo vytiskl, obsahuje tituly krásné i naučné literatury vydané do poloviny 20. století.

Paní Evženie Šnajdrová byla čestným hostem oslav 110. výročí vzniku Středočeské vědecké knihovny v Kladně. Toto výročí připomíná publikace *Nakladatelské Kladno* s podtitulem *Z dějin kladenské knižní kultury* od Aleše Zacha, kterou dostala darem. Následně nás pozvala na půdu bývalé Šnajdrovy tiskárny, kde se nacházely zbytky jeho nakladatelské produkce, které se tak dostaly do fondu naší knihovny. Po smrti svého bratra Tomáše Šnajdra (1957–2013) nám paní Šnajdrová nabídla Šnajdrovu osobní knihovnu, která se nacházela v jednom z bytů v patře rodinné vily. V té době pracovala jako kurátorka v Národním muzeu. Mohla ji tedy nabídnout tam, ale rozhodla se právě pro naši knihovnu. Zřejmě jsme vzbudili její důvěru tím, že viděla, že se o nakladatelské dějiny Kladna zajímáme. V knihovně jsme uspořádali mj. také výstavu *Nakladatelské Kladno*, výstavu ilustrací Stanislava Kulhánka, který s nakladatelstvím Šnajdr spolupracoval. Věděla tedy, že v naší knihovně budou knížky v dobrých rukou a budou v případě potřeby dostupné.

Je to doklad toho, že naše knihovna je chápána jako spolehlivý ochránce (regionálního) kulturního dědictví.

Počátky novobodého nakladatelského podnikání v Kladně od 70. let 19. století do roku 1948

Uvést zde všechny nakladatele, vydavatele a tiskaře, kteří se zasloužili o posun v kulturním životě obyvatel kladenského regionu, by bylo obtížné, ba dokonce nemožné. Všichni svým způsobem přispěli ke kulturnímu povznesení rozvíjejícího se průmyslového regionu.

Seznam bibliografických odkazů

KVAPIL, Josef Šofferle, ed., 1942. *Jaroslav Šnajdr: knihtiskař budovatel*. Kladno: Tiskárna J. Šnajdr.

KUCHYŇKA, Zdeněk, DOBNER, Libor a Jiří JANKOVEC, 2005. *Historie a současnost podnikání na Kladensku a Slánsku*. Žehušice: Městské knihy. Historie a současnost podnikání. ISBN 80-86699-25-0.

MIKA, Jiří, bývalý ředitel Středočeské vědecké knihovny v Kladně [ústní sdělení], 2022. Kladno, 25. 9. 2022.

OPELÍK, Jiří, FORST, Vladimír a Luboš MERHAUT, ed., 2008. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0469-6.

VEVERKOVÁ, Irena, 2008. *Kladno*. Praha: Paseka. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7185-925-3.

VEVERKOVÁ, Irena a Gabriela HAVLŮJOVÁ, 2019. *Kladenské století 1918–2018*. [Praha]: Pro Statutární město vydala firma Dr. Josef Ženka. ISBN 978-80-88082-14-9.

VEVERKOVÁ, Irena, 2000. Knih tiskař Jaroslav Šnajdr a jeho podnikatelská činnost. In: *Slánský obzor: ročenka společnosti Patria, Vlastivědného muzea ve Slaném a Státního archivu v Kladně*. Slaný: Vlastivědné muzeum Slaný, s. 74–87.

VEVERKOVÁ, Irena, 2021. *Mistr drobné grafiky Stanislav Kulhánek: rozměry života*. Kladno: Halda. ISBN 978-80-908021-1-7.

VEVERKOVÁ, Irena, 1999. *Procházka Kladnem: 50 kladenských budov*. 2. vyd. Kladno: Nezávislý novinář IV. Klaret. ISBN 80-86032-02-7.

VEVERKOVÁ, Irena, 1992. Vzpomínka na tiskaře Jaroslava Šnajdra: (ke 120. výročí narození). *Muzejní listy: vlastivědný zpravodaj Kladenska a Unhošťska*. Kladno: Okresní muzeum. Č. 2, s. 9–10.

ZACH, Aleš, WRÓBLEWSKÁ, Eva a Jiří MIKA, 2007. *Nakladatelské Kladno: z dějin kladenské knižní kultury*. Kladno: Středočeská vědecká knihovna v Kladně. ISBN 978-80-85191-49-3.

III. TEMATICKÝ BLOK

ODRAZ REGIONU V KRÁSNÉ LITERATUŘE

ORAVA V MŇAČKOVÝCH REPORTÁŽACH

Mgr. Katarína Kožáková, PhD.

Oravská knižnica Antona Habovštiaka Dolný Kubín

Slovenský spisovateľ Ladislav Mňačko vydal v roku 1955 knihu *Vody Oravy*, v ktorej zachytil výstavbu Oravskej priehrady, ale aj život bežných Oravcov. Prostredníctvom reportáže vytvoril živý text svojej doby, v ktorom píše o vtedajšej spoločnosti na Orave. Orava bol región s náročnými životnými podmienkami, a preto aj ľudia boli vystavení rôznym okolnostiam, napríklad vyst'ahovalectvo, silne zakorenené poľnohospodárstvo, stereotypy, nedostatočné vzdelanie, slabá industrializácia a iné. Vybudovaním Oravskej priehrady sa Orava menila, napríklad vplyvom rozvoja turizmu ale aj elimináciou záplav na rieke Orava.

Slovak writer Ladislav Mňačko published the book *Waters of Orava* in 1955. He wrote about the construction of the Orava Dam and also about the daily life of the Orava people. With a reportage, he created a living text and he wrote about societies in Czechoslovakia after the Second World War. Orava was region with difficult living conditions, emigration, strong stereotypes, insufficient education, weak industrialization, etc. The construction of the Orava Dam stimulated the development of tourism and also eliminated future floods on the Orava river.

Príspevok *Orava v Mňačkových reportážach* reaguje na tému Odras regiónu v krásnej literatúre. Vybrali sme knihu *Vody Oravy* od Ladislava Mňačka.

Ladislav Mňačko bol slovenský spisovateľ, novinár, ktorý bol uznávaný, preferovaný, ale aj zatracovaný. Narodil sa 29. januára 1919 vo Vlašských Kloboukách. Pôvodom bol z Moravy. Detstvo a mladosť prežil v kultúrnom centre Slovenska v Martine v robotníckej kolónii. Práve tu nadobudol silné sociálne cítenie, ktoré ho charakterizovalo po celý život. Počas druhej svetovej vojny prešiel nacistickými tábormi, pracoval v bani, bol väzňom na úteku a zapojil sa do partizánskeho odboja. Tieto životné skúsenosti, ale aj život v robotníckej kolónii upevnili jeho pozitívny postoj ku komunistickej ideológii, ktorej v tom čase bezhlavo veril.

Po vojne začal tvorivú kariéru novinára *Rudého práva*. V tejto pozícii bol pri rôznych rozhodujúcich historických udalostiach, napríklad aj priebeh Februára 1948. Vypracoval sa na žiadaného reportéra s dobrým nosom na udalosti, a to aj kvôli tomu, že sa pohyboval v najvyšších kruhoch. Mňačko bol oheň a tak sa stalo, že v istom okamihu vymenil Prahu za Bratislavu a zamestnal sa v denníku *Pravda*. V roku 1956 sa stal šéfredaktorom *Kultúrneho života*. Bolo to práve v období kedy sa tento týždenník stal tribúnou obrody a myslenia celej kultúry na Slovensku. Slovenský historik Jozef Leikert píše, že práve v tomto období sa zrodil typický Mňačko – burič, hľadač pravdy. Taký zostal po celý zvyšok života, čo sa odzrkadlilo aj v jeho tvorbe nevynímajú reportáže (Leikert, 2008).

Zo zanieteného komunistu sa stal najväčší kritik strany. V roku 1967 emigroval do Izraela, ale v roku 1968 sa na krátky čas vrátil do Československa odkiaľ pred 21. augustom znova emigroval. V Rakúsku prežil 20 rokov. Po prevrate býval striedavo na Slovensku a v Česku. Zomrel vo veku 75 rokov v bratislavskej nemocnici v roku 1994 (Leikert, 2020).

Kniha *Vody Oravy* predstavuje prvú politickú reportáž zo Slovenska, ktorá vyšla v roku 1955 v českom jazyku a vydalo ju vydavateľstvo Mladá Fronta. Mňačko miloval reportáž a na túto tému sa nechal počuť, že reportáž má hovoriť k aktuálnym otázkam dneška, ktoré už zajtra aktuálnymi nebudú. Má platnosť iba na jeden deň. Naopak, je platná pre budúcich literátov, spisovateľov, vedcov, ekonómov i historikov pre ktorých majú naše reportáže nesmierny význam. Budú hlavným materiálom, ktorý im dokreslí ich politické, hospodárske a kultúrne znalosti o dnešných časoch. Reportážna literatúra teda prináša svedectvá o svete v ktorom žijeme, a aj o nás. Odohráva sa na konkrétnom mieste, v čase a sleduje konkrétne udalosti, ktoré sa skutočne stali.

Mňačko pri písaní reportáže bol v teréne, rozprával sa s ľuďmi, pozoroval a sám sa stal jej súčasťou. Neskôr však priznal, že v niektorých reportážach nebol dôsledný, písal aj bez toho, aby hlbšie preskúmal prostredie a pozadie. V 50. rokoch vyšli aj z jeho pera reportáže, ktoré boli tendenčné. Napriek tejto skutočnosti to neuberá na jeho originalite reportéra. Dokonca uvedomuje si svoju tendenčnosť, ktorá mu postupne začala prekážať v práci, aj v samotnej reportáži. Vyjadril sa, že nechce písať jednostranne, pretože je to nezáživné a čitateľ nedostane všetko. Z jeho pera vyšli vynikajúce tituly, ktoré sú stále čítané a predovšetkým v nich čítame dobu ktorú žil.

Kniha *Vody Oravy* obsahuje 21 politických reportáží, ktoré Mňačko zasadil na Hornú Oravu. Zaoberá sa témami ako je výstavba priehrady, vyst'ahovalectvo, industrializácia, elektrifikácia, rozvoj turizmu, pracovné možnosti, zásobovanie, stereotypy a iné. Poukazuje

na nedostatky napríklad nedostatočné vzdelanie obyvateľstva, silná poľnohospodárska tradícia (na Orave na začiatku 50. rokov bolo zamestnaných 78 % obyvateľstva v poľnohospodárstve), málo žien v pracovnom procese. Týmto témam sa venoval v reportážach, pričom nejde o hlbokú sondu. V tejto súvislosti si Mňačko vyslúžil kritiku, že okrem nedostatkov Oravy zabudol na jej krásu a originalitu (Števček, 1961, s. 357 – 358).

Zaujíma sa o život v regióne a porovnáva minulé a vtedajšiu Oravu. Neporovnáva len minulosť s prítomnosťou, ale Mňačkovsky hľadá paralely, napríklad rieku Oravu porovnal s Niagarskými vodopádmi (silu dopadu vody prepočítal s nadmorskou výškou a dĺžkou rieky). Autor sa zamýšľa nad Oravcami a ich predkami, ktorých ťažký osud vidí aj v názvoch dedín napríklad Hladovka, Zábiedovo, Tvrdošín, Chlebnica, Zahrabová, Záskalie, Zákamenné, Mrzáčka, Mutné a iné. Na druhej strane poukázal na susedný Liptov, ktorý má v názvoch miest svätých napríklad Liptovský sv. Ján, Liptovský sv. Mikuláš, Turčiansky sv. Martin. Pri koncipovaní a písaní reportáži navštevoval Oravu, a z týchto potuliek vznikli rozhovory, postrehy, príbehy obyčajných ľudí. Reportáže majú konkrétne osoby, s ktorými autor vedie rozhovory a nepochybne zvýšili ich hodnotu.

Hlavná línia knihy je budovanie Oravskej priehrady. Ladislav Mňačko sa prostredníctvom „pera a papiera“ stal súčasťou výstavby. Vznikli texty, ktoré patria medzi prvé umelecké texty o Oravskej priehrade. V príspevku sa nezaobráame chronologickými faktami, ktoré sú knižne spracované, ale aj prístupné na internete. V súčasnosti máme monografie, štúdie, študentské práce, príbehy z Oravskej priehrady od rôznych autorov, ktorí sa téme venovali. My sme sa vybrali cestou Mňačkových reportáží, ktorý bol súčasťou projektu od začiatku stavby. Mňačko ako prvotriedny redaktor mal otvorené dvere na Oravu.

Projekt Oravskej priehrady sa koncipoval už od konca 19. storočia, takže to nie je projekt Komunistickej strany. Vplyvom rôznych okolností, vypuknutie prvej svetovej vojny, vznik ČSR, sa riešili iné problémy a priehrada sa začala stavať až v roku 1941 počas Slovenského štátu. Tiež to nebolo priaznivé obdobie, pretože vypukla druhá svetová vojna. Stavba pokračovala len veľmi pomaly. Neboli robotníci (chlapci bojovali alebo odchádzali za prácou do Nemecka), nedostatok materiálu a ku koncu vojny bola stavba vyplienená nemeckými ale aj ruskými vojakmi. V stavbe sa pokračovalo až po druhej svetovej vojne. Komunistická strana v rámci svojho politického programu si stanovila za cieľ, že dokončí výstavbu Oravskej priehrady. Tento plán splnila v roku 1953. Vodami Oravskej priehrady boli zaplavené dve tretiny Námestova, pár domov v dedine Bobrov, a úplne boli zaplavené dediny Oravské Hámre, Osada, Lavkov, Slanica a Ústie nad Oravou.

Autor sa Oravskej priehrade venuje v desiatich reportážach, ktoré pôsobia ako jednoliaty príbeh. Viedol rozhovory s architektmi stavby, s inžinierom Aloisom Krausom a stavbárom Peterom Dzuroškom, tiež s pracovníkmi, ale aj ľuďmi, ktorí boli nútení sa vystáhnovať. Bol svedkom konkrétnych udalostí pri vystáňovaní obyvateľov. Prešiel obce, ktoré mali byť zaplavené a zažil aj ľudí, ktorí sa nechceli vystáhnovať a neopustili svoje domovy aj keď vodu ako písal, už mali po kolená. Mňačko nám ukazuje obraz bežného človeka Oravca s jeho všetkými útrapami, ktorý žil na Orave. Vyzdvihuje stavbu Oravskej priehrady, ktorá aj napriek veľkým obetiam priniesla výhody Oravcom, napríklad menej záplav, rozvoj turizmu a infraštruktúry, elektrifikácia, pracovné možnosti, lepšie zásobovanie a iné.

Priehrada eliminovala záplavy, ktoré bývali na rieke Orava a ľudí trápili od „nepamäti“. Mňačko tento fakt, veľmi dobre využil v prospech Komunistickej strany. Argumentoval, že Komunistická strana pomohla Orave a zbavila ju každoročných povodní. Toto nedokázal ani Boh, ktorému Oravčania verili. V reportáži *Živá voda* sa zamýšľal, prečo Boh dopustí nešťastie na ľudí, ktorí sú bohabojní, veriaci a aj napriek tomu im zatápa príbytky, obce a polia. V tejto súvislosti vyzdvihol Komunistickú stranu, ktorá len začína svoju cestu a vidí v nej nádej pre budúcnosť národa. Aj napriek častým povodniam Oravčania neboli naklonení stavbe. Tento fakt potvrdil aj Mňačko, ktorý píše, že pri začatí výstavby ľudia odmietali pracovať. Preto vláda urobila nábor pracovníkov v Poľsku. Poliáci zahájili stavbu a až potom, keď Slováci videli možnosť zárobku, tak prišli. Štát im dal prácu a peniaze, ktoré však menovou reformou z roku 1953 im zobral. Aj tieto udalosti Mňačko zachytil v reportáži *Tři vany* (Mňačko, 1955).

Veľkou výhodou Oravskej priehrady bol rozmach turizmu. Prispel k dobudovaniu ciest, urýchlenie elektrifikácie a ale aj rozvoj rybolovu, čo však Oravčania neprijímali. V reportáži *Námestovo živý republiku* píše o tom ako Námestovčania nechcú ryby na svoj stôl. Ľudia na Hornej Orave pestovali zemiaky, ktoré boli hlavnou plodinou. Zrazu im štát ponúka ryby, rybolov a hovorí o výhodách zdravého mäsa, rybí olej a podobne. Ľudia to však odmietajú so slovami „*my sa z takého mäsa nenajeme*“, jednoducho to bolo pre nich niečo nové. Priehrada sa budovala v úrodnejšej oblasti Oravskej kotliny, kde ľudia pestovali zemiaky, ľan, obilie. Rozvíjali sa tu remeslá, organizovali jarmoky a tadiaľto viedli obchodné cesty. Ľudia si na novú situáciu veľmi ťažko zvykali.

Vtedajšia dobová tlač na knihu reagovala pozitívne, písali o nej ako o umeleckom diele, ako o kapitole z histórie, ako rozprávanie starých, nových ale aj staro-nových ľudí Oravy. Kritici mu však vyčítali, že nepísal o oravskej prírode. Ladislav Mňačko vytvoril živý text,

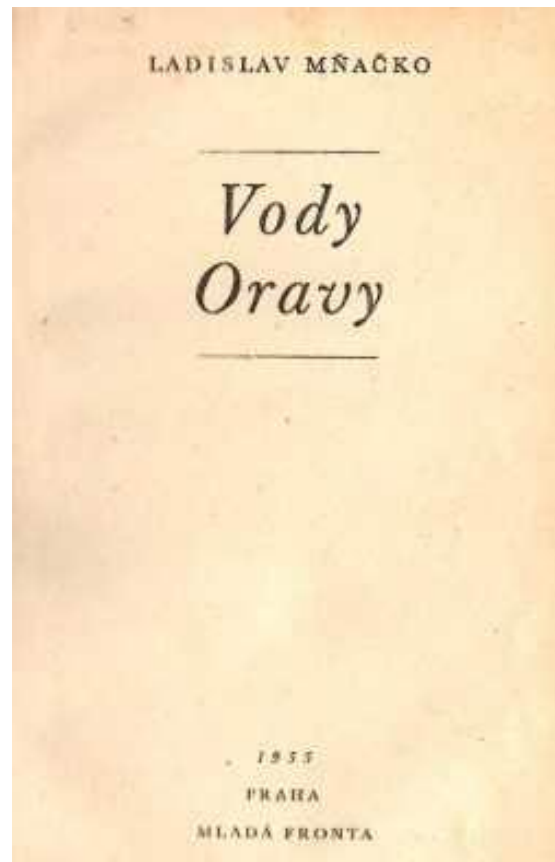
ktorý je však tendenčný. Bol známy tým, že vytváral hrdinov, o ktorých čítame aj v tejto knihe a ako sám napísal „každá reportáž má hrdinu svojej doby“.

Postupom rokov však Mňačko nadobudol iný uhol pohľadu. Vplyvom udalostí z 50. rokov, pri hľadaní triedneho nepriateľa, kedy sa do väzenia dostali aj jeho kamaráti, jeho nadšenie a práca pre stranu opadla. Približne od roku 1957 sa stáva kritikom komunistickej strany. Po odchode z redakcie *Kultúrneho života*, odchádza „na tvorivú dovolenku“. Povedal, že chce vidieť na vlastné oči krivdy, ktoré od roku 1945 napáchal komunistický režim a spoznať ich z inej strany ako doteraz. Uskutočnil jednoročnú reportážnu cestu po Slovensku, kde prišiel aj na Oravu. V knihe *Oneskorené reportáže* písal tiež o Oravskej priehrade. V reportáži *Výletná loď* sa zamýšľa nad životom ľudí na Orave. Píše „...spomienky sú naozaj silné puto, nezbavíš sa ich, keď ťa raz prepadnú. Sú to krásne spomienky o ľudskom ume, obetavosti, o ľudskom víťazstve, o ľudskej práci... a sú menej krásne o ľudskej ľahostajnosti, možno zlobe, možno nevďaku.“ (Mňačko, 1963).

Obrazová príloha

Na reportážnych cestách v rokoch 1947 a 1948

Zoznam bibliografických odkazov

LEIKERT, Jozef, 2008. *Taký bol Ladislav Mňačko*. Bratislava: Luna, s. 407.

LEIKERT, Jozef, 2020. *Mňačko a Izrael*. Bratislava: Luna, s. 382.

MŇAČKO, Ladislav, 1955. *Vody Oravy*. Praha: Mladá Fronta.

MŇAČKO, Ladislav, 1963. *Oneskorené reportáže*, Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry.

Nekrolog nad mrtvou dedinou, 1954. (Povídka o budúcnosti osady Slanica na Orave). *Literárni noviny*. Roč. 3, č. 18, s. 5.

O reportáži. Poznámky k súčasnému stavu našej reportáže, 1955. *Bulletin Novinárskeho študijného ústavu*. Roč. 2, č. 8, s. 241 – 247.

PÍSKOVÁ, Milada, 2007. Ztráty a nálezy Ladislava Mňačka. In: Písková, Milada. *Slovenské etudy*. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovedcká fakulta, Ústav bohemistiky a knihovnictví, s. 94 – 98.

ŠTEVČEK, Pavol, 1961. Ladislav Mňačko: Vody Oravy. In: KOVÁČ, Michal (ed). *Poznajme súčasnú slovenskú literatúru*. Martin: Matica slovenská, s. 357 – 358.

VÁLEK, Igor, 2006. *Malý lexikón literárnych diel. Slovenskí autori*. (Ladislav Mňačko „Oneskorené reportáže“). Žilina: Knižné centrum, s. 113 – 114.

**VOJTĚCH MARTÍNEK, AUTOR OSTRAVSKA (INTERNETOVÝ PORTÁL
SPISOVATELE)**

PhDr. Věra Svozilová

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě

Spisovatel, literární kritik, publicista a středoškolský učitel Vojtěch Martínek (11. dubna 1887 Brušperk – 25. dubna 1960 Ostrava) byl nejen rodově a pracovně, ale i literárně spjat s Ostravskem. Byl dramaturgem ostravského divadla a v letech 1913–1948 členem Moravského kola spisovatelů. Jeho literární tvorba je velmi rozsáhlá, byl ruralistou, navazoval na kritický realismus. Ve svých románech popisoval národní a sociální změny na Ostravsku v době industrializace. U příležitosti 60. výročí úmrtí vznikl v r. 2020 internetový portál spisovatele (<https://www.vojtech-martinek.cz>), na kterém spolupracovala Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě s Centrem regionálních studií Filozofické fakulty Ostravské univerzity.

Vojtěch Martínek (11 April 1887 Brušperk – 25 April 1960 Ostrava), the writer, literary critic, publicist and high school teacher, was connected to Ostrava by not only family and work, but also by literary ties. He was a dramaturge of the Ostrava theatre and in 1913–1948 a member of the Moravian Writers' Circle. His literary output is very extensive, he was a ruralist and followed critical realism. In his novels he described national and social changes in the Ostrava region during the industrialisation. On the occasion of the 60th anniversary of his death in 2020 the internet portal about him was created (<https://www.vojtech-martinek.cz>) by the Moravian-Silesian Research Library in Ostrava in cooperation with the Centre for Regional Studies of the Faculty of Arts in the University of Ostrava.

Život

Spisovatel Vojtěch Martínek se narodil 11. 4. 1887 v Brušperku v rodině zchudlého kožešníka v době, kdy ve městě ustávala činnost soukenických stavů a také upadal zájem o kožešnictví. Soukeníci chudli stejně rychle jako kožešníci a s rozvojem ostravského průmyslu ztrácel i samotný Brušperk, do té doby známý svým soukenictvím, na významu. Martínkova rodina začala být již dříve závislá na bohatších příbuzných. Tíha chudoby se později zapíše výrazně

do literárního díla Vojtěcha Martíňka. Úpadek těchto řemesel a města později zachytil v románu *Stavy rachotí*.

Studoval na Matičním gymnáziu v Moravské Ostravě a ze zapadlého maloměsta se dostal do velké průmyslové Ostravy. Od roku 1904 bydlel Vojtěch u svého nevlastního bratra ve Vítkovicích. Svá studia financoval z peněz získaných z vydávání literárních prací a ze stipendií. Vydával svá díla pod pseudonymy J. V. Hrubý, Pavel Modest, Václav Staněk, V. Staněk, dále Narcis Novosadský, Remos, Láďa Vašek, Václav Stavěl, Václav Vyšín aj. Studium otevíralo Martíňkovi pohled do intelektuálního světa, pobyt ve vítkovické dělnické kolonii opačné stanovisko. Průmyslové Ostravsko a dosavadní nepříliš šťastná životní zkušenost se odrazily v Martíňkově díle. Hodně se zajímal o dílo Petra Bezruče, se kterým ho později pojilo přátelství – začali si dopisovat v roce 1912 a vydrželo jim to celých 45 let. Četné studie o Petru Bezručovi a vzájemná korespondence jsou nedílnou součástí Martíňkova díla. V letech 1908–1913 studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (zprvu klasickou filologii, od roku 1909 češtinu a němčinu), roku 1912 strávil semestr na univerzitě v německém Bonnu.

Těsně před válkou se Martínek oženil s Otilií Klegovou. Manželé Martíňkovi neměli vlastní děti a přijali za svého synovce, rozeného Vránu, který zemřel 18. února 1943 v Osvětimi, kam byl deportován. V roce 1959 pak manželé adoptovali synovce Vojtěcha Sedláčka, který přijal jejich příjmení.

V únoru 1914 Vojtěch Martínek nastoupil jako profesor na Matiční gymnázium v Moravské Ostravě, kde s výjimkou let druhé světové války vyučoval až do roku 1947. Léta první republiky strávil usilovnou prací pro region, ať již ve veřejných funkcích (1919–1920 členem tiskové sekce československé plebiscitní komise pro Těšínsko, 1920–1922 správcem Městské knihovny ve Vítkovicích, 1936 se stal předsedou ostravské pobočky Literárněhistorické společnosti a členem České akademie věd a umění), či na poli ryze kulturním (1919–1923 dramaturgem činohry Národního divadla moravskoslezského v Ostravě, roku 1929 začala jeho dlouhodobá spolupráce s ostravským studiem Československého rozhlasu). V letech 1946–1948 byl předsedou Moravského kola spisovatelů, roku 1946 byl jmenován předsedou Společnosti Petra Bezruče v Opavě a literární sekce Sdružení slezských umělců a v roce 1949 se stal vedoucím ostravské pobočky Svazu československých spisovatelů; roku 1955 mu byl udělen titul „zasloužilý umělec“.

25. dubna 1960 zemřel ve vítkovické nemocnici ve věku 73 let. Pohřeb na obecním hřbitově v Ostravě-Hrabůvce se odehrál 27. dubna; po zrušení hřbitova v roce 1975 byly ostatky přeneseny na ústřední hřbitov ve Slezské Ostravě.

Dílo

Vojtěch Martínek byl spisovatelem realistou, jeho dílo inspiračně vyrůstalo z krajiny a sociálních poměrů širšího Ostravska. Zachytil rozrůstající se průmysl této oblasti, který přetvářel krajinu i způsob života lidí. Viděl sociální rozpory města i venkova, boj ostravského dělnictva i změnu psychiky obyvatel, způsobenou přeměnou této oblasti v oblast vysoce průmyslovou.

Jeho stěžejním dílem je trilogie *Černá země*, která podává v bohatém realistickém vyprávění obraz života na Ostravsku od 90. let 19. století do vzniku Československa v roce 1918. Martínek zde chtěl ukázat proměnu člověka půdy ve vykořeněného, anonymního „otroka strojů“, v širším záběru pak zanikání venkovského světa s jeho tradičními hodnotami (půda, víra) a vzestup moderní agresivní industriální metropole. Zároveň se tu v syrových, až naturalistických líčeních zobrazují sociální a národnostní problémy Ostravy, život početných rodin v dělnických koloniích, ubíjející dělnická práce i nezaměstnanost, ale i etnické (česko-německo-polsko-židovské) napětí. Atmosféru ostravského regionu se snaží vystihnout rovněž prostřednictvím dialogů, zabarvených místním nářečím.

Úspěch měla další Martínkova trilogie *Kamenný řád*, příběh selského rodu Poštulkových, odehrávající se v průběhu 20. až 40. let 20. století na ostravské periferii i v Ostravě samotné. Moderní doba postupně přináší změny životního stylu a vnímání dosavadních hodnot, mladí lidé si již uvědomují neživotnost starých selských řádů a nechtějí je dogmaticky dodržovat. Staré selské hodnoty už nejsou slepě přijímány, dochází k jejich přehodnocení, kladou se otázky po jejich smysluplnosti. Rodinný statek (grunt) a rodinné vazby však nadále zůstávají útočištěm v nelehké době.

Román *Stavy rachotí* se odehrává na pozadí převratné doby konce „starých časů“, po revolučním roce 1848. Izolace soukenického maloměsta vůči světu a postupná industrializace Ostravska z něj činí stále více zaostávající středisko nerentabilní malovýroby. Ačkoli se soukeníci dívají na vzestup textilních továren a ostravských dolů a hutí s nelibostí, nakonec jim nezbývá než se smířit s proměnou světa, symbolicky pohřbít své řemeslo a jít za prací do měst.

Vojtěch Martínek je autorem řady dalších románů a povídek, známé jsou také jeho pohádky. Geneze Martínkových pohádek je specifická v tom, že autor nevyšel z živého lidového vyprávění svého kraje, ale těžil z odborného studia, nechával se inspirovat náměty a motivy české a mezinárodní pohádky. V samostatných pohádkových příbězích zachovával Martínek půdorys pohádkové fabule, spojoval evropské pohádkové motivy a náměty, volil

tradiční pohádkové postavy a hrdiny, avšak ve výsledném celku se jeho příběhy stávají novými a zvláštními.

Ačkoli byl Martínek vnímán především jako prozaik, měl také básnické aspirace a v průběhu života básně soustavně psal. Nezanedbatelnou básnickou inspirací mu byl i Petr Bezruč, a to zejména v básnickém zaznamenávání významných postav kraje (zbojník Ondráš, Jiří Třanovský ad.) či v obdivném pohledu ke krajině, především k prostředí Beskyd. Vojtěcha Martínka tyto impulsy provázely po celou jeho básnickou tvorbu, vyrovnává se s nimi a dochází ke svébytnému básnickému tvaru, jenž nebyl závislý na módních poetikách.

Internetový portál Vojtěcha Martínka

U příležitosti 60. výročí úmrtí spisovatele vznikl ve spolupráci Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě a Centra regionálních studií Filozofické fakulty Ostravské univerzity internetový portál Vojtěcha Martínka (www.vojtech-martinek.cz). Kromě informací o životě a díle obsahuje fotogalerii, mapu s odkazy na místa spojená s autorovým životem a dílem, kvíz nebo pracovní listy vhodné pro školy. Rozsáhlá bibliografie je odkazy propojena s katalogy a databázemi (katalog MSVK, CASLIN, ANL, databáze Literárního ústavu AV ČR), připojeny jsou i odkazy na digitalizované plné texty. Portál vznikl v rámci projektu Deset tváří Vojtěcha Martínka, který finančně podpořilo statutární město Ostrava a Ministerstvo kultury ČR. Koordinátorkou projektu byla Mgr. Monika Oravová, autory textů jsou odborní pracovníci Ostravské univerzity. Obrazový materiál poskytlo především Slezské zemské muzeum, Památník Petra Bezruče v Opavě.

Obrazová příloha

Obr. č. 1: Vojtěch Martínek v roce 1937 (foto: Karel Hůlek, Ostravská univerzita, knihovna Vojtěcha Martínka)

Obr. č. 2: Svatební foto Vojtěcha Martínka a Otilie Klegové, 23. května 1914 (foto: C Pietzer, Slezské zemské muzeum v Opavě, památník Petra Bezruče, fond Vojtěch Martínek)

Obr. č. 3: Hrob Vojtěcha Martínka na ústředním hřbitově ve Slezské Ostravě (fotogalerie Moravskoslezského deníku)

Obr. č. 4: Panel z výstavy Deset tváří Vojtěcha Martínka (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, www.vojtech-martinek.cz/vystava/vystava-trilogie)

Seznam bibliografických odkazů

BEZRUČ, Petr, 1957. *Pět dopisů Vojtěchu Martínkovi*. Opava: Bezručova okresní lidová knihovna. 15 s.

IVÁNEK, Jakub, 2021. Vznikly internetové stránky o ostravském spisovateli Vojtěchu Martínkovi. *Krásná Ostrava*. Roč. 9, č. 1, s. 27–28. Dostupné také z: <http://www.krasnaostrava.cz/wp-content/uploads/2021/08/KROS32-online-verze.pdf>.

MARTÍNEK, Vojtěch, 1924. *Petr Bezruč: literární studie*. Druhé vydání. Moravská Ostrava: A. Perout. 149 stran, 7 nečíslovaných listů obrazových příloh.

MARTÍNEK, Vojtěch, 1931. *Romance o Ondrášovi*. V Moravské Ostravě: [b. n.]. 31 stran.

MARTÍNEK, Vojtěch, 1934. *Než se kořeny uchytí: román*. Druhé vydání. V Praze: nákladem Sfinx B. Jandy. 257 stran. Nové cíle; svazek 599. Pyramida; 25. svazek.

MARTÍNEK, Vojtěch, 1936. *Zrádce národa: román*. Praha: Melantrich. 238 s.

MARTÍNEK, Vojtěch, 1940. *Duhový pták*. 2. vyd. V Moravské Ostravě: Iskra. 116 s. Dětská knihovna Alej; sv. 2.

MARTÍNEK, Vojtěch, 1941. *Stavy rachotí: Kronika ze starých časů*. 3. vydání. Praha: Sfinx, Bohumil Janda. 269 s.

MARTÍNEK, Vojtěch, 1944. *Povídka o Maryčce hříšnici*. Vyd. 1. V Praze: Melantrich. 110 s.

MARTÍNEK, Vojtěch, 1946. *Kamenný řád: kus lidské historie*. Druhé vydání. Praha: Sfinx, Bohumil Janda. 278 s.

MARTÍNEK, Vojtěch, 1947. *Postavy mých románů: kus literární besedy*. 1. vyd. Opava: Iskra. 31 s.

MARTÍNEK, Vojtěch, 1954. *Černá země. Kniha 1, Jakub Oberva*. Vyd. 5., v ČS 1. Praha: Československý spisovatel. 165 s. Žatva; sv. 149.

MARTÍNEK, Vojtěch, 1954. *Černá země. Kniha 2, Plameny*. Vyd. 5., v ČS 1. Praha: Československý spisovatel. 233 s. Žatva; sv. 150.

MARTÍNEK, Vojtěch, 1954. *Černá země. Kniha 3, Země duní*. Vyd. 5., v ČS 1. Praha: Československý spisovatel. 271 s. Žatva; sv. 151.

PEŠTA, Pavel, BÁR, Zdeněk a Oldřich SIROVÁTKA, 1977. *Vojtěch Martínek: sborník příspěvků k nedožitým devadesátinám*. Frýdek-Místek: Vlastivědný ústav. 50 s.

RUSINSKÝ, Milan, 1977. Vojtěch Martínek a Ostravský rozhlas: k nedožitým devadesátým narozeninám. In: *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. 9. Ostrava: Sfinx, s. 42–72. ISSN 0232-0967.

SVOBODA, Jiří, 1957. *Dvě románové trilogie Vojtěcha Martínka*. V Opavě: Slezský studijní ústav (Opava, ČSR). 19 s.

SVOBODA, Jiří, 1987. *Vojtěch Martínek*. Vydání první. Ostrava: Profil. 259 s.

SVOBODA, Jiří et al., 1987. *Průvodce literárním dílem zasloužilého umělce Vojtěcha Martínka*. Frýdek-Místek: Okr. vlastivěd. muzeum. 45 s. Mládež a kultura; č. 12.

ŠAJTAR, Drahomír, 1996. Hrst vzpomínek na Vojtěcha Martínka. *Literární noviny*. Roč. 7, č. 48, s. 9, 11. ISSN 1210-0021.

VLK, Vilém, 1997. *Básník černé země: Vojtěch Martínek*. Frýdek-Místek: Bezručův kraj. 32 s. Beskydská monografie; Sv. 22.

Vojtěch Martínek, © 2022 [online]. Ostrava: Moravskoslezská vědecká knihovna [cit. 2022-10-25]. Dostupné z: <https://www.vojtech-martinek.cz>

VONDRA, Josef a Jaroslav PODZIMEK, 1961. *Bibliografie knižního díla Vojtěcha Martínka*. Opava: Slezský ústav ČSAV. 32 s. Zprávy Slezského ústavu ČSAV v Opavě; Komunikát čís. 13.

IV. TEMATICKÝ BLOK
VIZUALIZACE BIBLIOGRAFICKÝCH DAT

**VIZUALIZACE ZÁZNAMŮ V BIBLIOGRAFII DĚJIN ČESKÝCH ZEMÍ.
OD TIŠTĚNÝCH ROČENEK PO MODERNÍ DATABÁZI**

Mgr. Věra Hanelová

Historický ústav AV ČR, KPVHA FF UHK

Příspěvek nejprve krátce pojedná o vydávání tištěných bibliografických ročenek a poté se bude věnovat vizualizaci záznamů v databázi Bibliografie dějin Českých zemí. Budou představeny nejen bibliografické záznamy, které jsou obohacovány o plné texty, ale také rejstříky (biografický, geografický, klíčových slov). Databáze nabízí rovněž jedinečná specifika, která se v jiných bibliografických databázích neobjevují. Jedná se zejména o propojování dílů na pokračování či připojování recenzí přímo k bibliografickým záznamům.

The paper will firstly briefly discuss the publication of printed bibliographic yearbooks and then focus on the visualization of records in the Bibliography of the History of the Czech Lands database. Not only bibliographic records enriched with full texts will be presented, but also indexes (biographical, geographical, keywords). The database also offers unique specificities that do not appear in other bibliographic databases. This is mainly about linking parts to a continuation or connecting reviews directly to bibliographic records.

U zrodu průběžné periodické bibliografie k českým dějinám stál významný český historik a redaktor Českého časopisu historického Josef Pekař (1870–1937). První *Bibliografie české historie* vyšla jako příloha *Českého časopisu historického* ještě v dobách habsburské monarchie v roce 1905. Na 48 stranách zachycovala celkem 1 263 částečně anotovaných bibliografických záznamů o literatuře vydané v roce 1904. Tímto útlým svazkem byla zahájena souvislá řada výběrové bibliografie, která zachycovala českou historickou produkci za období předešlého roku. Každý záznam byl číslován a obsahoval jméno autora, název díla, u knih pak následovalo místo a rok vydání a počet stran, u článků a studií byl uveden název periodika a stránkový rozsah. Používaly se zkratky a obecně se zkracovalo kvůli úspoře místa. Jmenný rejstřík, vysvětlení zkratek a seznam excerpovaných časopisů se postupně stal nezbytnou součástí tištěných bibliografií. Až do první světové války vycházely bibliografické ročenky v pravidelných ročních intervalech. Narušení periodicity způsobila až první světová válka. Od roku 1915 bylo vydávání bibliografických ročenek zastaveno. Po skončení první

Vizualizace záznamů v Bibliografii dějin Českých zemí. Od tištěných ročenek po moderní databázi

světové války trvalo několik let (až do roku 1922), než bylo vydávání historických bibliografií obnoveno. V době mezi dvěma světovými válkami vycházela *Bibliografie české historie* jako samostatná publikace vydávaná Historickým klubem¹. Za druhé světové války bylo vydávání historických bibliografií opět zastaveno. Úkolu pokračovat ve vydávání bibliografických soupisů se ujal v polovině 50. let nově založený Historický ústav Československé akademie věd, kde byl při knihovně vytvořen bibliografický pracovní tým. K obnovení vydávání historických bibliografií došlo v roce 1957, kdy byl vydán bibliografický soupis pod novým názvem *Bibliografie československé historie za rok 1955*. Na rozdíl od první světové války se mezery v bibliografii z let 1942–1954 nepodařilo zaplnit dodnes. Za léta 1966–1970, 1978–1979 a 1982–1989 vznikly v souvislé řadě bibliografií mezery z politických i organizačních důvodů. Od roku 1979 nesly historické bibliografie název *Bibliografie dějin Československa*. V devadesátých letech začala být bibliografickým pracovištěm Historického ústavu Akademie věd České republiky vytvářena bibliografická počítačová databáze, která byla veřejnosti zpřístupněna na webu v roce 2000 a zároveň se stala základem pro vydávání bibliografických ročenek *Bibliografie dějin Českých zemí*. Přílohou bibliografických ročenek byl od roku 2006 též CD-ROM s kompletní bibliografickou databází. Jako poslední vyšla *Bibliografie dějin Českých zemí* za rok 2001 v roce 2009. Počínaje rokem 2010 bylo rozhodnutím vedení Historického ústavu vydávání tištěných bibliografických soupisů zastaveno.

V roce 2010 byla *Bibliografie dějin Českých zemí* zařazena jako prioritní projekt v rámci společenských a humanitních věd v Cestovní mapě ČR velkých infrastruktur pro výzkum, experimentální vývoj a inovace. Díky tomuto projektu byla v následujících letech 2012–2016 uskutečněna modernizace bibliografické databáze. Databáze [Bibliografie dějin Českých zemí](#) poskytuje na svých webových stránkách veřejný bezplatný přístup do databází, které v současnosti obsahují více než 500 000 záznamů. Webové rozhraní je přístupné v české, anglické a německé verzi.

Vyhledávání v databázi je možné pomocí jednořádkového, rozšířeného nebo expertního vyhledávání. V nabídce se objevují různá kritéria pro vyhledávání a jejich kombinací je možné více specifikovat požadavky uživatele. Každý bibliografický záznam obsahuje název, autora, zdroj, klíčová slova a systematiku. Některé u sebe mají i geografický, chronologický či biografický údaj. U knih a periodik se zobrazuje ISBN, ISSN, nakladatelské údaje a někdy

---

¹ Historický klub vznikl v roce 1872 s cílem sdružovat historiky, studenty historie, středoškolské profesory, archiváře a další specialisty v příbuzných oborech. Jeho úlohou se stalo organizační stmelování historické obce, vzájemná informovanost přes hranice institucí, publikační činnost, péče o výuku dějepisu a rozvíjení historické kultury.

Vizualizace záznamů v Bibliografii dějin Českých zemí. Od tištěných ročenek po moderní databázi

také obálka. Protože záznamy v databázi slouží především jako přehled literatury, je pod každým záznamem tlačítko *vyhledat jinde*, kde se přímým odkazem uživatel dostane do fondů knihoven prostřednictvím domácích i zahraničních souborných katalogů nebo portálů (např. Souborný katalog ČR, knihovny.cz, Souborný katalog ústavů AV ČR atd.) a tím získá informace, kde si může požadovanou literaturu půjčit.

Jedinečností bibliografických záznamů jsou recenze, které jsou připojovány přímo ke knihám, periodikům nebo článkům a jsou přínosným zdrojem informací. Periodika, sborníky nebo kolektivní monografie jsou podrobně rozepisovány na jednotlivé články, které uživatel vidí v přehledném rozpisu. Dalším bibliografickým specifíkem je provázání dílu na pokračování. Pokud má kniha více dílů nebo se jedná o článek na pokračování, odpadá tak pro uživatele dlouhé a složité hledání dalších částí. U každého záznamu je rovněž možnost nahlásit opravu: stačí jen vyplnit kolonku, co je třeba opravit, a jednoduše odeslat.

Databáze nabízí několik typů rejstříků. K nejpoužívanějším patří rejstřík jmen osob, který zobrazuje biografické informace o dané osobě. *Bibliografie dějin Českých zemí* kooperuje s Národní knihovnou na tvorbě a doplňování jmenných autorit, proto zde uživatel nalezne totožné informace u jmen osob jako v databázi jmenných autorit Národní knihovny. *Bibliografie dějin Českých zemí* rovněž vytváří vlastní jmenné autority, které však neposílá do Národní knihovny. Některá jména osob jsou v rejstříku nově doplněna o fotografie, odkazy na Wikipedii nebo na databázi [Biografického slovníku českých zemí](#).

Geografický rejstřík obsahuje lokality, ke kterým se záznamy v databázi vztahují. Jedná se o lokality, které se nacházejí nejen v České republice, ale i v zahraničí. U dané lokality se zobrazí její popis a odkaz na stránku Wikipedie, pokud ji daná lokalita má. Dále se objeví její umístění na mapě. Toto zobrazení je možné díky ručnímu vkládání GPS souřadnic ke geografickým lokalitám. Geografický rejstřík se také zaměřuje na specifické lokality, jako jsou například tvrze, hrady, zámky, kláštery, zaniklé osady, pomístní jména, archeologické lokality, oblasti, okresy, podle kterých lze také vyhledávat.

Rejstřík klíčových slov nabízí možnost hledání pomocí slov nebo slovních spojení. Náповědou je zde i abeceda zobrazující klíčová slova podle počátečního písmena, která se v databázi objevují.

Zajímavou nabídkou rejstříků je systematika. Jedná se o bibliografickou systematiku, která slouží především k vytváření rešerší. Uživatelé tak názorně vidí, jakým způsobem záznamy bibliografové třídí. Systematiku tvoří tematická část, která zahrnuje oblast politiky, hospodářství, vojenství, církevních dějin, dějin společnosti, kultury, vědy, umění a techniky. Do všeobecné části patří pomocné vědy historické a příbuzné vědní obory nebo teoretické

Vizualizace záznamů v Bibliografii dějin Českých zemí. Od tištěných ročenek po moderní databázi

a metodologické základy historie. Chronologická část určuje, zda se jedná o české dějiny včetně dějin Československa nebo světové dějiny.

Protože se čeští historici a badatelé věnují i územím mimo hranice českých zemí, je zde nabídka dějiny států. Ta zobrazí státy formou vlaječek, po jejichž rozkliknutí se zobrazí záznamy k danému státu či historickému státnímu útvaru. Státy jsou rozděleny podle kontinentů na Evropu, Asii, Afriku, Severní a Střední Ameriku, Jižní Ameriku, Austrálii a Oceánii či na historické státní útvary, jako byla například habsburská monarchie nebo Jugoslávie.

Poslední částí nabídky rejstříků je přírůstkový seznam, který obsahuje jednotlivé měsíce v roce a záznamy, které byly v tomto měsíci zpracovány. Průměrně je v každém měsíci zpracováno asi dva tisíce záznamů.

Nové webové prostředí umožňuje uskutečňovat v *Bibliografii dějin Českých zemí* i přímé navedení uživatele k plnému textu dokumentu, uloženému v digitální knihovně, pokud jsou tyto texty veřejně přístupné a nechrání je autorský zákon. Bibliografické záznamy obohacené o odkazy na plné texty usnadní uživatelům časově náročné vyhledávání v digitálních knihovnách. Na hlavní webové stránce databáze je k dispozici tlačítko zdigitalizované dokumenty, které zobrazí všechny záznamy v databázi, které jsou v digitální podobě a je možné si je plně zobrazit. Databáze *Bibliografie dějin Českých zemí* se snaží pomocí vizualizace svých záznamů držet krok s novými trendy a potřebami uživatelů a ukázat jim, že i bibliografický záznam může nabídnout mnohé užitečné a zajímavé informace.

Seznam bibliografických odkazů:

Bibliografie české historie za rok..., 1905–1951. Praha: Klub historický.

Bibliografie československé historie za rok..., 1957–1972. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.

Bibliografie dějin Československa za rok ... = The bibliography of the history of Czechoslovakia for the year ..., 1979–1998. Praha: Historický ústav Akademie věd České republiky.

Bibliografie dějin Českých zemí za rok... = The bibliography of the Czech Lands for the year..., 1999–2009. Praha: Historický ústav.

REXOVÁ, Kristina a Věra HANELOVÁ, 2018. *Bibliografie dějin Českých zemí*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i. 15 s. ISBN 978-80-270-3838-1.

Vizualizace záznamů v Bibliografii dějin Českých zemí. Od tištěných ročenek po moderní databázi

PÁNEK, Jaroslav a Magdaléna POKORNÁ, 2019. Historický klub. In: PÁNEK, Jaroslav, red. *Akademická encyklopedie českých dějin. Sv. 5, H/1 (habáni–historismus)*. Praha: Historický ústav, s. 150–154. ISBN 978-80-7286-339-6.

**ISO NORMY VO VZŤAHU K FORMÁTU MARC 21 V PRAXI ŠTÁTNEJ
VEDECKEJ KNIŽNICE V KOŠICIACH**

PhDr. Eva Mičietová

Štátna vedecká knižnica v Košiciach

Témou tohto príspevku sú ISO normy vo vzťahu k formátu MARC 21 v praxi Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach. Jeho cieľom je prezentovanie ustanovení ISO noriem používajúcich sa pri tvorbe bibliografických údajov a ich následná aplikácia v jednotlivých poliach a podpoliach vo výmennom formáte MARC 21 v programe ALEPH 500.14.2. s použitím katalogizačných pravidiel AACR2. Na príklade bibliografického záznamu z vednoodborovej databázy Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach sú použité ISO normy STN ISO 2709, STN 01 0188, STN 01 0168, STN 01 0180 a STN ISO 3297.

The theme of this article are the ISO standards in relation to the MARC 21 format in the practice of the State Scientific Library in Košice. Its goal is to present the constitutions of the ISO standards used in the creation of bibliographic data and their subsequent application in individual fields and subfields in the MARC 21 exchange format of the ALEPH 500.14.2 program using the AACR2 cataloguing rules. The ISO standards STN ISO 2709, STN 01 0188, STN 01 0168, STN 01 0180 and STN ISO 3297 are used in the example of a bibliographic record from the multidisciplinary database of the State Science Library in Košice.

V súčasnosti sa informácie stali základným elementom nielen vo vedeckých sférach, ale sú aj neoddeliteľnou súčasťou každodenného života bežného človeka. Prostredníctvom informačnej štruktúry a neustáleho rozvoja moderných informačných a telekomunikačných technológií sa umožňuje a zrýchľuje prenos informácií rôzneho typu. Zabezpečenie technických a programových aspektov tohto procesu však nepostačí, ak sa nebudeme orientovať na oblasť spracovania, sprístupňovania a využívania informačných zdrojov. Základné a storočiami overené postavenie v tejto infraštruktúre majú knižnice, ktoré spracovávajú, uchovávajú a sprístupňujú kultúrne dedičstvo širokej verejnosti prostredníctvom kvalitného hardvérového a softvérového vybavenia. Jednou z odborných činností knižnice je bibliografická činnosť,

ktorej súčasťou je aj spracovanie rôzneho typu dokumentov formou bibliografického záznamu, základným prvkom ktorého je bibliografický popis slúžiaci na popis a identifikáciu dokumentu. V súčasnom období sa aplikuje na celom svete šandardizácia a unifikácia bibliografického popisu tak, aby záznam bol kompatibilný, čiže jednotný, prístupný a čitateľný pre používateľov na celom svete. Bibliografické informácie, t. j. bibliografické údaje o dokumentoch, sú v bibliografických záznamoch usporiadané podľa noriem a štandardov. Z tohto dôvodu sa na Slovensku uplatňujú Anglo-americké katalogizačné pravidlá AACR2, katalogizačné pravidlá RDA, štandardy ISBD a jednotlivé výmenné formáty (Mičietová, 2010, s. 14). Cieľom tohto príspevku je názorne ukázať na konkrétnom bibliografickom zázname z článkovej bibliografie z vednoodborovej databázy HUT (pozri obr.) význam noriem, ktoré svojimi ustanoveniami zásadne vplyvajú na tvorbu jednotlivých štrukturovaných polí vo výmenných formátoch, konkrétne v našom prípade vo výmennom formáte MARC21 v programe ALEPH 500.14.2., ktorý sa v Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach používa od roku 2007. Vo väčšine knižníc na Slovensku sa v článkovej bibliografii používajú katalogizačné pravidlá RDA. Je potrebné zdôrazniť, že pri spracovaní článkovej bibliografie v Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach, v minulosti a aj v súčasnosti, sa naďalej uplatňujú katalogizačné pravidlá AACR2, takže aj príspevok je zameraný na ich použitie v poliach a podpoliach vo výmennom formáte MARC 21. Dôležitými normami pri tvorbe bibliografických záznamov korešpondujúcimi s jednotlivými poľami výmenného formátu MARC 21 a týkajúcimi sa nášho záznamu sú normy STN ISO 2709, STN 01 0188, STN 01 0168, STN 01 0180 a STN ISO 3297.

V medzinárodných výmenných formátoch, napr. UNIMARC a MARC 21 je základom ich štruktúry medzinárodná norma STN ISO 2709 Formát na výmenu informácií. Táto medzinárodná norma kodifikuje štruktúru záznamu na výmenu bibliografických informácií. Predmetom medzinárodnej normy STN ISO 2709 je vymedzenie požiadaviek na generalizovaný výmenný formát podporujúci záznamy opisujúce všetky typy materiálov, na ktoré sa môže aplikovať bibliografický opis, rovnako bude podporovať aj iné záznamy, ktorým nedefinuje ich dĺžku alebo obsah. Neprideluje významy jednotlivým návestiam, indikátorom alebo identifikátorom. Tieto funkcie sú dané konkrétne použitým formátom. Norma opisuje zovšeobecnenú štruktúru, ktorá je navrhnutá špeciálne na účely komunikácie medzi systémami spracovávajúcimi údaje, nie však na používanie ako spracovateľský formát v rámci systému (Mičietová, 2010, s. 51). Podľa normy STN ISO 2709 (2000, s. 5) všeobecnú štruktúru záznamu tvoria: návestie záznamu, adresár, polia, oddeľovače polí a záznamov. Každý záznam obsahuje návestie záznamu (pevná dĺžka), adresár (variabilná dĺžka),

identifikátor záznamu (variabilná dĺžka), referenčné polia (variabilná dĺžka), polia údajov (variabilná dĺžka), oddeľovač/oddeľovače polí, t. j. oddeľovač IS2 podľa noriem ISO/IEC 646 a ISO/IEC 10646 a oddeľovač záznamu, t. j. oddeľovač IS3 podľa noriem ISO/IEC 646 a ISO/IEC 10646. Každý záznam začína návěstím záznamu, ktorý obsahuje údaje označujúce typ záznamu a jeho bibliografickú úroveň vo viacstupňovej hierarchickej štruktúre. Tieto údaje slúžia na informatické počítačové spracovanie záznamu a len veľmi nepriamo na identifikáciu samotného bibliografického záznamu.

LDR-----nab#a22-----#ar4500 **návěstie záznamu**

Príklad z bibliografického záznamu znázorňuje návěstie záznamu obsahujúce všeobecné informácie, ktoré umožňujú počítačové spracovanie zápisu vytvoreného v súlade s normou STN ISO 2709. Je umiestnené na začiatku každého záznamu, je povinné a neopakovateľné, má pevnú dĺžku 24 znakových pozícií (00 – 23), nemá tag, ani indikátory ani kódy podpolí (Mičietová, 2010, s. 72). Každé pole je charakterizované tagom, ktorý tvorí trojica čísel (001, 003, 005, 008,...). Polia, ktoré sú opakovateľné alebo neopakovateľné, obsahujú indikátory, ktoré môžu byť definované alebo nedefinované a podpolia, ktoré na rozdiel od polí sú zväčša opakovateľné až na výnimky, na ktoré poukazuje Rohoňová (2006, 219 s.).

Norma STN 01 0180 Medzinárodné desatinné triedenie: výber najdôležitejších znakov v knižničnej praxi sa využíva na klasifikáciu rôznych typov dokumentov, či už na tvorbu katalogizačných a bibliografických záznamov, na základe ktorých sa budujú knižničné fondy, katalógy, kartotéky, informačné databázy, ale aj na zostavovanie rôznych typov bibliografií. Norma poukazuje na „základnú štruktúru Medzinárodného desatinného triedenia, ako aj na pravidlá pre voľbu a vytváranie znakov MDT, ich spájanie, poradie a radenie. STN 01 0180 je súčasne oficiálnou publikáciou FID č. 626“ (STN 01 0180, 1984), prezentuje informácie o štruktúre MDT pozostávajúcej z desiatich hlavných tried od 0 po 9, z ktorých trieda 4 nie je obsadená. Norma stanovuje pravidlá tvorby hlavných a pomocných znakov. Hlavné znaky MDT vznikli postupným včlenením základného znaku. Ku každému znaku MDT zväčša patrí jeden pojem alebo skupina pojmov. Spojením dvoch alebo viac jednoduchých znakov MDT, pomocnou normou stanovenej interpunkcie, vzniknú zložené znaky MDT. Norma rozlišuje dva druhy pomocných znakov MDT a to všeobecné a osobitné pomocné znaky, kedy pripojením jedného alebo viacej pomocných znakov k hlavnému znaku MDT vznikne rozvinutý znak. Všeobecné pomocné znaky sú uvedené samostatne v pomocných tabuľkách a použiteľné v celej šírke MDT. Používajú sa na vyjadrenie jazyka, formy dokumentu, miesta, plemien, národov a etnických skupín, času atď. Osobitné pomocné

znaky sa používajú na vyjadrenie opakujúcich sa charakteristík v tej triede hlavnej tabuľky, pre ktoré sú rozpracované alebo v ďalších podtriedach, kde je to výslovne uvedené. Ako notačné znaky osobitných pomocných znakov sa používajú: spojovník (-...), bodka nula (.0...) a apostrof ('...), napr. -1/-9, .01/.09 a '1/'9.

Na príklade poľa 080

080 |a 556.524 |2 1997 MDT – **medzinárodné desatinné triedenie**

080 |a 061.3 |x (430) |2 1997 MDT – **medzinárodné desatinné triedenie**

pomocný číselný znak v podpoli |x

je možné poukázať na súvislosť normy STN 01 0180 s poľom 080 vo výmennom formáte MARC 21. Pole 080 je opakovateľné, obsahuje číselný znak MDT, indikátor, ktorý je nedefinovaný a jednotlivé podpolia. V poliach 080 sú v podpoliach |a uvedené hlavné znaky MDT, v podpoli |x sa nachádza pomocný znak MDT, vyjadrujúci zemepisné určenie a v podpoli |2 je uvedená verzia slovenského prekladu MDT. V tomto prípade sa jedná o verziu Medzinárodného desatinného triedenia z roku 1997 (CD ROM). Znaky MDT sa používajú pri indexovaní, ukladaní a vyhľadávaní informácií podľa informačného dopytu používateľa. MDT môžeme zaradiť medzi systematické selekčné jazyky, čiže hierarchické klasifikačné systémy, ktoré sú výrazovými a vyjadrovacími prostriedkami na systematické spracovávanie informácií (Mičietová, 2010, s. 39).

Podľa Mičietovej (2010, s. 40) norma STN 01 0168 Tvorba menného záhlavia platí pre spracovanie všetkých tlačených a netlačených dokumentov (bez ohľadu na druh nosiča informácií), prípadne aj častí dokumentov alebo ich súborov, ak majú znaky potrebné pre vypracovanie menného záznamu. Norma pomenúva a vysvetľuje pojem záznam, týkajúci sa dokumentu a jeho druhy, ako menný záznam, hlavný záznam, odkaz (vylučovací alebo pridružovací), zvláštny odkaz a všeobecný odkaz a taktiež pojem záhlavie a jeho jednotlivé druhy. Terminológia sa týka menne a inak usporiadaných sústav. Norma kodifikuje zásady tvorby menného záhlavia, kedy menné záhlavie podľa tejto normy je tvorené zo záhlavia, čiže hlavného záhlavia a popisných údajov, ktoré sú charakterizované v norme STN 01 0195 (1990, s. 2). V súčasnosti norma STN 01 0195 už nie je platná, je nahradená ISBD pravidlami. Norma STN 01 0168 popisuje aj základné pravidlá pre vymedzenie záhlaví zvláštnych odkazov a záhlaví všeobecných odkazov v menných zostavách, vymedzuje aj tri

druhy záhlaví – osobné, názvové a korporatívne a ustanovuje pravidlá na ich tvorbu. Všetky druhy záhlaví, ktoré charakterizuje norma STN 01 0168 (1987, s. 1 – 33) sa používajú aj v súčasnosti. Na základe analytického spracovania dokumentu spracovateľ vytvorí druh záhlavia a určí pole vo výmennom formáte, v ktorom vytvára bibliografický záznam. Vo výmennom formáte MARC 21 pole 100 bude obsadené osobným záhlavím, pole 110 korporatívnym záhlavím a pole 130 názvovým záhlavím, avšak v bibliografickom zázname sa vždy používa len jedno z nich. Tieto polia obsahujú indikátory, či už definované alebo nedefinované a podpolia, ktoré môžu byť opakovateľné alebo neopakovateľné (Rohoňová, 2006, 219 s.).

Z nášho príkladu

1001 |a Holko, Ladislav |4 aut **Hlavné – osobné záhlavie**

je zrejmé, že pole 100 obsahuje osobné záhlavie, kde prvý indikátor je 1, čo znamená, že záhlavie je tvorené priezviskom, druhý indikátor je prázdny, čiže nedefinovaný. Podpole |a obsahuje priezvisko a meno a podpole |4 charakterizuje kód roly, v tomto prípade ide o autora daného článku.

Norma STN 01 0188 Tvorba predmetových hesiel stanovuje pravidlá tvorby predmetových hesiel, ktoré podľa STN 01 0188 (1982, s. 7) sa využívajú pri tvorbe predmetových katalógov, kartoték a registrov. Norma je určená na tradičné spracovanie dokumentov, ale aj na počítačové spracovanie, kde používa predmetové heslá ako radiaci systém. Nadväzuje na normu STN 01 0181 Abecedné radenie. Norma sa venuje definícii, terminológii a základným pravidlám tvorby predmetového hesla, informáciám o odstraňovaní homoným a synonym, stanovuje zásady o druhoch a tvorbe špecifických hesiel a podhesiel, a to všeobecných, personálnych, korporatívnych, geografických, chronologických, historických, názvových hesiel a podhesiel, názvov akcií a formálnych podhesiel. Pri tvorbe článkovej bibliografie s aplikáciou výmenného formátu MARC 21 vyššie vymenované špecifické heslá a podheslá korešpondujú s blokom polí 6XX Vecné selekčné údaje – všeobecné informácie, konkrétne s poliami 600, 610, 611, 630, 648, 650, 651, 653 a 655, kde zápis jednotlivých údajov do polí a podpolí určujú pravidlá výmenného formátu MARC 21 a katalogizačné pravidla AACR2.

Príklady

|a Stav a perspektívy malých povodí |d (2009 : \$c Goslar-Hahnenklee, Nemecko **Heslo –**
61124 **Meno podujatia, akcie**

|a malé povodia |x hydrologický výskum |x medzinárodné konferencie **Všeobecné heslá**
65004 **a podheslá**

znázorňujú polia 611 a 650. V prvom prípade pole 611 tvorí názov podujatia, čiže bolo vytvorené heslo – meno akcie. Prvý indikátor je 2, t. j. meno podujatia je v priamej forme a druhý indikátor je 4, čo znamená, že zdroj je nešpecifikovaný. Podpole |a uvádza meno podujatia, podpole |d dátum konania podujatia a podpole |c udáva miesto konania podujatia. V druhom prípade pole 650 obsahuje všeobecné heslo a podheslá. Prvý indikátor poľa je 0, čiže úroveň je nešpecifikovaná, druhý indikátor je 4, t. j., zdroj je nešpecifikovaný. V podpoli |a je zapísané vecné heslo, ktoré vystupuje ako vstupný prvok, podpolia |x obsahujú podheslá, ktoré slúžia na všeobecné spresnenie hesla (Mičietová, 2010, s. 73). Norma STN 01 0188 obsahuje ustanovenia aj pravidlá týkajúce sa formálnej úpravy predmetového hesla, odkazov o používaní predmetových hesiel, o tvorbe predmetového heslára a návod pre používateľov katalógov a kartoték. V praxi sa pri tvorbe predmetových hesiel donedávna používala inverzia slov, čiže uprednostňovalo sa podstatné meno pred prídavným menom s výnimkou zemepisných názvov, názvov korporácií a vlastných mien, tak ako je to uvedené v ustanoveniach normy STN 01 0188. V súčasnosti sa aplikuje prirodzený slovosled a začal sa uplatňovať štandard LCSH.

Výmena informácií medzi knižnicami, referátovými službami a používateľmi, medzi dodávateľmi, distribútormi a sprostredkovateľmi, ktorí využívajú obsah týchto prameňov, ale aj medzi vydavateľmi a producentmi sprostredkujúcimi tieto pramene, vyvoláva požiadavku na vytvorenie štandardného kódu, čiže medzinárodného štandardného čísla pre seriálové publikácie – ISSN. Tento medzinárodný kód je číselným kódom a slúži na medzinárodnú komunikáciu medzi producentmi a používateľmi seriálových publikácií. Každé číslo ISSN je jedinečným identifikátorom pre konkrétny seriál a iný pokračujúci prameň na určitom nosiči, ktorý bol publikovaný alebo vydaný v minulosti, v súčasnosti alebo bude vydaný v blízkej budúcnosti (Mičietová, 2010, s. 56). Predmetom medzinárodnej normy STN ISO 3297 Medzinárodné štandardné číslo seriálových publikácií (ISSN) je definovať a propagovať používanie štandardného kódu (ISSN), ktorého funkciou je jednoznačná

identifikácia seriálových publikácií a iných pokračujúcich prameňov. Norma opisuje aj mechanizmus „prepojovacieho ISSN“ – ISSN-L (angl. linking ISSN), taktiež popisuje presnú štruktúru ISSN. Ako uvádza norma STN ISO 3297 (2008, s. 7) ISSN tvorí 8 arabských číslic od 0 do 9, prípadne aj veľké písmeno X, ktoré sa môže nachádzať vždy len na mieste kontrolnej číslice a to v prípade, ak toto miesto nie je obsadené arabskou číslicou. Prvé štyri číslice tvoria tzv. blok čísel, ktorý prideluje jednotlivým centrom Medzinárodné centrum ISSN v Paríži, tri čísla za spojovníkom sú poradové čísla a na poslednom mieste je kontrolná číslica, ktorá sa vypočíta na základe modulov 11, s použitím váh od 8 do 2. Zapísané alebo vytlačené ISSN sa musí evidentne odlišovať od iných systémov číslovania, preto sa pred číslom ISSN uvádza skratka ISSN a medzera, za ktorou sú umiestnené dve skupiny štyroch číslic oddelené spojovníkom, napr. ISSN 0521-1479, ISSN 0042-790X.

Z príklad poľa 773

7730 |t Journal of hydrology and hydromechanics |x 0042-790X |g Roč. 57, č. 2 (2009), s. 143
ISSN

je zrejma súvislosť s normou STN ISO 3297 Medzinárodné štandardné číslo seriálových publikácií (ISSN), konkrétne s jeho podpoľom |x. Pole 773 obsahuje informácie o zdrojovom dokumente. Prvý indikátor – Riadenie zobrazenia poznámky, v našom prípade je 0, to znamená – zobrazíť poznámku, druhý indikátor – Riadenie konštantného zobrazenia, v našom prípade sa jedná o znak #, čiže In: (používa sa pri bibliografickom zázname spracovanom podľa ISBD pravidiel). Podpole |t obsahuje názov popisovaného dokumentu a podpole |g uvádza informáciu o prepojení. V podpoli |x sa nachádza ISSN, ktorého funkciu, účel a tvorbu popisuje norma STN ISO 3297. Norma sa venuje aj ustanoveniam týkajúcich sa pridelovania ISSN, vytvorenia kľúčového názvu, určenia prepojovacieho ISSN (ISSN-L), tlače a zobrazenia ISSN v seriálových publikáciách, ale aj metaúdajom. Ako ďalej uvádza norma STN ISO 3297 (2008, s. 9) „z pridelovania ISSN, ani z ich používania namiesto pokračujúcich prameňov, ktoré reprezentujú, a/alebo v spojení s nimi, nevyplývajú žiadne autorské práva. Čísla ISSN sa pridelujú bezplatne.“ V súčasnosti systém ISSN, ktorého koordinátorom je Medzinárodné centrum ISSN v Paríži, pozostáva z 91 národných centier zodpovedných za pridelovanie ISSN. Výkonným orgánom systému ISSN na Slovensku je Národná agentúra ISSN, ktorá pôsobí v rámci Univerzitnej knižnice v Bratislave (www.ulib.sk/sk/narodna-agentura-issn/o-narodnej-agenture-issn).

Na príklade bibliografického záznamu z vednoodborovej databázy Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach sme poukázali na význam a vplyv ustanovení ISO noriem pri tvorbe jednotlivých polí a podpolí vo formáte MARC 21 s použitím katalogizačných pravidiel AACR2, ktoré sa pri tvorbe článkovej bibliografie na Oddelení historických fondov a regionálnej bibliografie sa naďalej používajú aj v súčasnosti.

Obrazová príloha

```

FMT  RS
LDR  ----nab#a22-----#ar4500          návestie záznamu
001  000098001
003  SVKKK
005  20091022075248.0
008  091022c2009----xo-|||||||||||b|slo --
015  |a SNBRB2009/10
038  |a SVKKK
040  |a SVKKK |b slo |e AACR2
0410 |a slo
044  |a xo |c SK
080  |a 556.524 |2 1997                MDT – hlavný číselný znak
080  |a 061.3 |x (430) |2 1997        MDT – hlavný a pomocný číselný znak
1001 |a Holko, Ladislav |4 aut          Hlavné záhlavie – osobné meno
      |a Medzinárodná konferencia "Stav a perspektívy hydrologie malých povodí
24510 Hahnenklee,
      Nemecko, 30.3.-2.4.2009 |c Ladislav Holko
61124 |a Stav a perspektívy malých povodí |d (2009 : $c Goslar-Hahnenklee, Nemecko)
      meno podujatia – meno akcie
65004 |a malé povodia |x hydrologický výskum |x medzinárodné konferencie
7730# |t Journal of hydrology and hydromechanics |x 0042-790X |g Roč. 57, č. 2 (
      ISSN
958  |a DE
974  |a Mi
992  |a RBX
BAS  GEO
CAT  |a MICIETOVA |b 00 |c 20091022 |l BIB01 |h 0752
852  |a SVKKK |b BIB
EXP  A
SYS  000098001
    
```

Obr. Bibliografický záznam vo formáte MARC 21 z databázy HUT (zdroj: Mičietová, 2010, s. 87)

Zoznam bibliografických odkazov

O národnej agentúre ISSN [online]. [cit. 24. 11. 2022]. Dostupné z:

<http://www.ulib.sk/sk/narodna-agentura-issn/o-narodnej-agenture-issn/>

MIČIETOVÁ, E. 2010. *Aplikácia ISO noriem v knižničnej a informačnej vede vo vzťahu k bibliografickým záznamom: diplomová práca*. Žilina: Žilinská univerzita. 87 s.

ROHOŇOVÁ, Ľ. a Mária GAŠPAROVÁ. 2006. *Metodika popisu článkov vo formáte MARC 21 s interpretáciou Pravidiel AACR2: príručka používateľa : verzia V 2.1*. Martin: Slovenská národná knižnica. 219 s. ISBN 80-89023-69-X.

STN 01 0188, 1982. *Tvorba predmetových hesiel*.

STN 01 0180, 1984. *Medzinárodné desatinné triedenie : výber najdôležitejších znakov*.

STN 01 0168,; 1987. *Tvorba menného záhlavia*.

STN 01 0195, 1990. *Bibliografický záznam*.

STN ISO 2709,; 2000. *Informácie a dokumentácia. Formát na výmenu informácií*.

STN ISO 3297, 2008. *Informácie a dokumentácia. Medzinárodné štandardné číslo seriálových publikácií (ISSN)*.

Štátna vedecká knižnica v Košiciach [online]. 2010 [cit. 24. 11. 2022]. Dostupné z: <http://www.svkk.sk>

V. TEMATICKÝ BLOK

KNIHOVNY OSOBNOSTÍ, SPOLKŮ A INSTITUCÍ

**TLAČIARENSKÉ BOHEMIKÁ DO ROKU 1918 V HISTORICKOM FONDE
BÝVALEJ PRÁVNICKEJ AKADEMIE V KOŠICIACH**

Mgr. Angela Kurucová

Štátna vedecká knižnica v Košiciach

Autorka sa v príspevku venuje zbierke tlačiarenských bohemikálnych dokumentov vydaných do roku 1918 v historickom fonde bývalej Právnickej akadémie v Košiciach. Pozornosť upriamuje na zaujímavé staré tlače vydané na území Čiech, ktoré sú bibliograficky spracované v online katalógu knižnice. Fond historickej knižnice Právnickej akadémie v Košiciach obsahuje aj nespočetné množstvo pravých i nepravých periodík. Tituly vydané na území Čiech sú, popri dokumentoch z iných európskych krajín, súčasťou publikácie *Bibliografia periodik vydaných do roku 1918 v historickom fonde bývalej Právnickej akadémie v Košiciach* (Košice 2019). Stav ich zachovania vo fonde historickej knižnice tvorí prílohu tohto príspevku.

The author's study deals with the collection of printing bohemian documents published until 1918 in the Historical Collection of the former Law Academy in Košice. She draws attention to the interesting old prints published in the territory of Bohemia, which are bibliographically processed in the online catalogue of the library. The historical collection also contains countless genuine and non-genuine periodicals. Titles published in Bohemia are included, alongside documents from other European countries, in *The Bibliography of Periodicals published up to 1918 in the Historical Collection of the former Law Academy in Košice* (Košice 2019). The state of their preservation in the collection of the historical library is an appendix to this paper.

Cieľom príspevku je predstaviť odbornej verejnosti historický fond Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach (ďalej len ŠVKK) a zbierku tlačiarenských bohemík do roku 1918 ako jeden zo zdrojov poznania o stave zachovania bohemikálnych tlačí mimo Čiech. Mojim zámerom nie je podrobne rozoberať konkrétne diela. Knihopis, ďalšie tlačené a online katalógy poskytujú množstvo informácií o daných dokumentoch. Nie je tomu inak ani v prípade

Tlačiarenské bohemiká do roku 1918 v historickom fonde bývalej Právnickej akadémie v Košiciach

ŠVKK, ktorej online katalóg historického fondu¹ sprostredkováva záznamy o už spracovaných neperiodických bohemikálnych dokumentoch.

V úvode mi dovoľte predstaviť historickú knižnicu Právnickej akadémie (ďalej len PA), ktorej územne bohemikálne tlače sú predmetom tohto príspevku. Dnešný názov by mohol evokovať, že ide „iba“ o knižnicu akadémie, ale počiatky tohto historického fondu súviseli s činnosťou jezuitov v Košiciach v 17. storočí. Bolo to obdobie založenia najskôr jezuitského kolégia a v roku 1657 univerzity. Roky 1657 – 1773 boli obdobím knižnice Košickej univerzity, ktorá bola určená a prístupná iba jej členom. Činnosť jezuitov bola prerušená v roku 1773 a následné spisovanie ich majetkov je v súčasnosti dôležitým oporným bodom vo výskume dejín cirkevných knižníc. V tomto období vzniká aj katalóg, podľa ktorého mala knižnica v čase zrušenia Spoločnosti Ježišovej 4113 zväzkov. Po roku 1773 bola univerzita zrušená a vznikla Kráľovská akadémia s filozofickou a právnickou fakultou a patrila pod jedinú uhorskú univerzitu v Budíne. Mení sa aj názov knižnice na knižnicu Kráľovskej akadémie. Zloženie fondu v tomto období už úzko súvisí s vyučovacími predmetmi a silnie zastúpenie neteologickej literatúry. V rokoch 1849 – 1850 dochádza k zlúčeniu filozofickej fakulty s gymnáziom a z právnickej fakulty sa stáva Právnická akadémia, ktorej v roku 1855 pripadla aj knižnica. Odvtedy sa už jezuitské a univerzitné knihy stávajú súčasťou knižnice PA. Tento stav pretrval až do zániku akadémie začiatkom 20. storočia. Z tejto dejinnej epochy knižnice je dôležité poznamenať, že v štatúte knižnice PA z roku 1860 (Repčák a Mihóková, 1981, s. 175) bolo uvedené, že knižnica mala byť sprístupnená vzdelaným vrstvám. Dovtedajšia katalogizácia kníh však nebola pre verejnosť vyhovujúca a muselo sa pristúpiť k opätovnému usporiadaniu fondu. Vyvrcholením dlhoročného úsilia bolo zostavenie a vydanie tlačeného katalógu profesorom a knihovníkom Albertom Kissom (Kiss, 1914). V tomto období bol fond osignovaný tak, ako ho poznáme v súčasnosti. Tlačený katalóg zachytáva stav k 31. decembru 1913 – 30 208 zväzkov (Potemra, 1959, s. 196). Prírastky za ďalšie roky (posledný bol vydaný v roku 1918 a obsahoval prírastky za r. 1917) boli vydávané formou dodatkov v zošitovej podobe a ich zostavovateľom bol profesor akadémie Gejza Rátvay.² Tieto katalógy boli a ešte aj v dnešnej dobe sú jediným tlačeným katalógom knižnice ako celku. Je na škodu, že ide iba o úplne základný súpis, často bez základných údajov o autorovi, mieste či roku vydania. Vzhľadom na množstvo konvolútov nie je možné určiť ani počet titulov a dnes už vieme, že tento katalóg neodzrkadľuje súčasný stav. Po zrušení PA v roku 1922 sa do fondu dostalo veľa

¹ <https://sclib.svkk.sk/his01/>

² Zoznam dodatkov uvádza Repčák a Mihóková, 1981, s. 36 – 37.

Tlačiarenské bohemiká do roku 1918 v historickom fonde bývalej Právnickej akadémie
v Košiciach

beletristickej literatúry a diel vydaných po uvedenom roku, čo skresľuje celkové zloženie historickej knižnice. Po vzniku ŠVKK (1946) fond postupne prechádza pod správu ŠVKK a v roku 1955 sa definitívne stáva jej súčasťou. So systematickejšim spracovávaním fondu sa v ŠVKK začalo až koncom 80-tych rokov. V roku 1990 bola vykonaná revízia fondu knižnice PA, ktorý priniesol nový počet dokumentov – 66 994 zväzkov.

V súčasnosti sú čitateľom na vyhľadávanie a orientáciu v historickom fonde PA k dispozícii: už spomínaný tlačený katalóg z roku 1914, čiastkové tematické bibliografie z produkcie oddelenia historických fondov ŠVKK a elektronický on-line katalóg, ktorý je priebežne doplňaný.³

Systematické členenie katalógu vydaného v roku 1914 odzrkadľuje aj hlavné tematické skupiny historickej knižnice zachované do súčasnosti: **A** Slovníky, lexikóny, súborné diela; **B** Teológia a dodatky k nej (B 2°); **C** Právne encyklopédie, právne slovníky a i.; **D** Dejiny práva; **E** Rímske právo; **F** Cirkevné právo; **G** Medzinárodné právo; **H** Právna filozofia a sociológia; **I** Súkromné právo; **K** Trestné právo; **L** Obchodné právo; **M** Procesné právo; **N** Finančné právo; **O** Politika, publicistika; **P** Národné hospodárstvo. Finančná veda; **Q** Štatistika; **R** Filozofia; **S** História; **Sz** Zemepis; **T** Jazykoveda. Krásna literatúra; **U** Medicína; **V** Prírodné vedy; **X** Školstvo; **RMK** Staré hungariká vydané pred rokom 1711.

Je potrebné ešte spomenúť, že historický fond ŠVKK okrem uzavretej knižnice PA tvoria aj dokumenty získavané formou daru, kúpou alebo presunom z iných knižníc a sú súčasťou tzv. bežného fondu knižnice, v minulosti bez vyčleneného signovania a uloženia. Historický fond knižnice má spolu približne 90 000 zväzkov. Heuristikou sa postupne vyčleňovali inkunábuly, tlače 16. storočia, slovacikálne dokumenty, tlačiarenské bohemiká, neskôr tlače 17. a 18. storočia neslovacikálneho charakteru.

Postupne knižnica vydávala aj tlačené katalógy z jednotlivých logických celkov. Jedným z nich bol aj titul *Tlačiarenské bohemiká do roku 1900* vydaný kolektívom autorov v roku 1999. Samotnému katalógu predchádzalo vypracovanie diplomovej práce pracovníčky knižnice Magdalény Švigárovej *Bohemiká v historickom fonde ŠVK v Košiciach* (ŠVIGÁROVÁ, 1994). Autorka sa v nej zamerala iba na fond historickej knižnice PA a podkladom jej bol tlačený katalóg z roku 1914. Vyššie spomenutá bibliografia tlačiarenských bohemík obsahuje 537 záznamov o starých tlačiach, ktoré pochádzajú tak z fondu knižnice PA ako aj z bežného fondu. Všetky záznamy z tlačeného katalógu sú v súčasnosti prístupné v online katalógu. V procese spracovania HF sme prijali

---

³ Zoznam bibliografií vydaných ŠVKK je zverejnený na stránke knižnice: <<http://www.svkk.sk>>

Tlačiarské bohemiká do roku 1918 v historickom fonde bývalej Právnickej akadémie
v Košiciach

rozhodnutie, týkajúce sa slovacikálnych a bohemikálnych tlačí, posunúť hranicu bibliograficky spracovávaných dokumentov na historický rok 1918. Počet územne bohemikálnych tlačí sa tým navýšil a v súčasnosti (október 2022) predstavuje 1 037 neperiodických dokumentov s vročením do 1918. Stále prebieha výskum a spracovanie v našom bežnom fonde a tento počet nie je definitívny.

V zbierke inkunábul sa nenachádza žiadne tlačiarské bohemikum, v zbierke tlačí 16. storočia máme tri bohemikálne dokumenty. Dva z nich sú súčasťou bežného fondu našej knižnice. Ide o teologické dielo vydané v Prahe v roku 1565 (Matthias Sittard: *Ein christliche tröstliche Predig...*) a viacjazyčný slovník z roku 1598 (Adriaan de Jonghe: *Nomenclator qvarilingvis Boemicolatinograecogermanicvs*). V knižnici PA sa nachádza iba jedna tlač – Georg Scherer: *Ander Theil Begreiff neben Catechismo ein vnd sibentzig Predigen* vytlačená v roku 1600 v premonštrátskej tlačiarni v Znojme.

V našom príspevku sa zameriame iba na dokumenty z fondu knižnice PA. V súčasnosti evidujeme v databáze 481 titulov. Typografické bohemiká sú zastúpené vo všetkých tematických skupinách uvedených vyššie, miesta vydania sú tiež rôzne, samozrejme s prevahou Prahy a ďalších väčších miest.

Chronologicky najstaršími sú tlače zo 17. storočia – 31 tlačí, ktorých typografmi boli najčastejšie Jezuitská tiskárna a Arcibiskupská tiskárna v Prahe. Z nich najstarší dokument je zaujímavým prameňom aj pre dejiny Uhorska *Exemplar Reconciliationis cum Hungaris factae 23. Junij, Anno 1606....* Dielo vytlačil pražský typograf Ján Othmar Jakubův Dačický v roku 1606 a obsahuje text 15 artikul viažucich sa k viedenskému mieru, v ktorých Matej II. potvrdil vládu Štefana Bočkaia nad Sedmohradskom a tromi uhorskými stolicami, tie mali byť po jeho smrti opäť pripojené k Uhorsku. V závere je pripojený text dohody českej šľachty s Bočkaiom (ich mená sú presne uvedené) s dátáciou 26. september 1606. Druhým najstarším je titul z produkcie toho istého tlačiara z roku 1607 a rovnako týkajúci sa mierových zmlúv *Conditiones Pacis Inter Romanorum Et Turcicum Imperatorem, Rudolphum II. & Hehomatem I. Sultanum, vtillę Año superiori 1606. inter vtrosq; tractatae & conclusę sunt*. Obidve diela sú súčasťou toho istého konvolútu. Výzdobou zaujmú viaceré tlače 17. storočia: dielo Martina Xavera Volckmana k dejinám Karlovej univerzity *Gloria Universitatis Carolo – Ferdinandae Pragensis* vytlačené v Prahe 1672 (Jezuitská tiskárna) obsahuje 15 medirytín – portrétov významných univerzitných profesorov pražskej univerzity a frontispice s alegorickým motívom. Druhou je liturgická kniha *Ritvale Pragense* z roku 1645 (Arcibiskupská tiskárna) s červeno-čiernou tlačou, zobia ju o. i. frontispis s medirytinou zobrazujúcou sv. Vojtecha, sv. Víta a sv. Václava, medirytiny s náboženskými

Tlačiarenské bohemiká do roku 1918 v historickom fonde bývalej Právnickej akadémie
v Košiciach

motívami, erb a noty. Exemplár je zviazaný v pôvodných drevených doskách potiahnutých tmavohnedou kožou zdobenou ornamentálno-linkovanou slepotlačou, zachované sú aj dve spony. Z hľadiska výzdoby, ale najmä jazykového a kultúrno-historického nemožno prehliadnuť Svätováclavskú Bibliu *Druhý djl Biblj totižto Nowý Zákon Podlé starého obecného Latinského textu...* vytlačený 1677 (Jezuitská tiskárna) a príväzok *Prorokowé a Knihy Machabeyský* z roku 1712. Nasledujúce storočia už prinášajú rozmach typografického umenia, no väčší počet vytlačených titulov je na úkor ich umeleckého prevedenia, kvalita pomaly ustupuje kvantite. V zbierke knižnice PA sa z 18. storočia nachádza 92 titulov. Početnú časť tvoria diela francúzskeho vedca a botanika G. L. Leclerc Buffona *Naturgeschichte...* a viaceré tituly z cirkevných dejín od M. Větrovského. Počet zachovaných titulov vydaných v 19. storočí je omnoho bohatší – 285 tlačí. Začiatok 20. storočia, do roku 1918, aktuálne predstavuje 48 bohemikálnych titulov a v rámci tejto chronologickej skupiny predpokladáme v budúcnosti ešte početný nárast. Jazyk tlačiarenských bohemík odzrkadľoval jednotlivé dejinné epochy – dominancia latinčiny v tlačiach 16. a 17. storočia postupne ustupuje nemčine, češtine a iným národným jazykom.

V roku 2019 vydala ŠVKK publikáciu *Bibliografia periodík vydaných do roku 1918 v historickom fonde bývalej Právnickej akadémie v Košiciach*. Obsahuje 1 289 záznamov pravých i nepravých periodík vydaných do roku 1918 mimo územia súčasného Slovenska. Vydaniu publikácie predchádzala dlhoročná práca viacerých bibliografov oddelenia historických fondov ŠVKK. Zistenie, že najpočetnejšou časťou v tejto zbierke sú periodiká vydané na území terajšieho Maďarska, nebolo pre nás v súvislosti s historickým vývojom žiadnym prekvapením. Nachádzame v nej ale aj množstvo titulov vydaných v ďalších krajinách bývalého Uhorska, Rakúska, Nemecka, Anglicka, Talianska a pod. Typografické bohemiká predstavujú 55 titulov, z nich najviac bolo vydaných v Prahe. Proces prípravy uvedenej bibliografie bol vyše 10 ročný, bibliografi pri jej zostavovaní pracovali formou de visu priamo v depozitároch bez možnosti spracovávania v online databáze. Informácie o stave ich zachovania sú nateraz prístupné iba v tlačenej podobe. Aj to bol dôvod, prečo zoznam bohemikálnych periodík prinášame v plnom rozsahu tak ako ich uvádza bibliografia. Môžu byť jedným zo zdrojov informácií pri mapovaní stavu zachovaných bohemík pre českých kolegov, ktorým vytlačená bibliografia nemusí byť k dispozícii.

Príloha 1

**Zoznam periodík vytlačených v Čechách do roku 1918 v historickej knižnici bývalej
Právnickej akadémie v Košiciach**

V 75 PA

1. **ABHANDLUNGEN DER K. BÖHM. GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN (1844 – 1845); ABHANDLUNGEN DER KÖNIGL. BÖHM. GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN (1860).** Prag: Druck und Papier von Gottlieb Haase Söhne (1844 – 1845); Druck bei Kath. Gezabek (1860). 1844, 5. Folge, zv. 3., HAIDINGER, W.: Über die Pseudomorphosen und ihre anogene und katogene Bildung. 29 s. [separát]

V 75 PA priv. 1.

1845, 5. Folge, zv. 3., HAIDINGER, W.: Über den Pleochroismus der Krystalle. 19 s.
+ pril. [separát]

V 48 PA

1860, 5. Folge, zv. 11., KULIK, J. Ph.: Beiträge zur Auflösung höherer Gleichungen überhaupt und der kubischen Gleichungen insbesondere. 103 s. [separát]

V 738 PA

2. **ABHANDLUNGEN DIE VERBESSERUNG DER LANDWIRTH-SCHAFT BETREFFEND FÜR DAS JAHR...** Hrsg. von der königl. ökonomisch-patriotischen Gesellschaft im Königreiche Böhmeim. Prag: In der Herrlichen Buchhandlung.

1801, roč. 5. 202 s.

C 1004 PA

3. **ARCHIV FÜR GEOGRAPHIE UND STATISTIK IHRE HILFS-WISSENSCHAFTEN UND LITERATUR.** Vyd. Joseph Marx von Liechtenstern. Prag: Im Verlage der von Schönfeldischen Niederlage (1801); Wien: Im Verlage des Kunst- und Industrie-Comptoirs (1802).

1801, zv. 1 – 2. 380, 304 s. + pril.;

1802, zv. 1 – 2. 284, 328 s.

X 56 PA

4. **DIE BEGEGNISSE UND VERMÖGENS-GEBAHRUNG DER VERSORGUNG-UND BESCHÄFTIGUNGSANSTALT FÜR ERWACHSENE BLINDE IN BÖHMEN IM JAHRE...** Prag: Druck des artistisch-typographischen Instituts von C. W. Medau.

1847, roč. 15. 30 s.

Q 450 PA

5. **BERICHT DER HANDELS- UND GEWERBEKAMMER EGER.** Eger: J. Kobrtsch & Gschihay.

1863/1864, 615 [i. e. 156] s. + príl.

Q 440 PA

6. **BERICHT DER HANDELS- UND GEWERBEKAMMER FÜR DAS HERZOGTHUM SCHLESIEN.** Troppau: Adolf Traßler.

1853/1854, 104 s.

Q 427 PA

7. **BERICHT DER HANDELS- UND GEWERBEKAMMER IN BRÜNN.** Brünn: Druck von Carl Winiker.

1851/1854, 321, 167 s. + príl.

Q 457 PA

1857 – 1861/1862, 21 s. + tab. príl.

Q 428 PA

8. **BERICHT DER HANDELS- UND GEWERBEKAMMER IN BUDWEIS.** Budweis: Simon Käfer's Kunst- und Buchdruckerei (1852); Gedruckt in der bischöflichen Buchdruckerei von M. Zdarssa's Erben (1853); Druck von August Gothmann (1863, 1867).

1857 – 1860/1863, VII, 160, XV. + príl.

1861 – 1866/1867, X, 312, XXXVII s. + príl.

Q 435 PA

9. **BERICHT DER HANDELS- & GEWERBEKAMMER IN OLMÜTZ.** Olmütz: Franz Slawik.

1851/1852, 64 s.

1852/1853, 110 s.

1853/1854, 119 s. + príl.

Q 455 PA

1851/1853, 38 s. + tab. príl.

Q 429 PA

10. **BERICHT DER HANDELS- UND GEWERBEKAMMER IN TROPPEAU.**
Troppau: Adolf Traßler.

1852/1853, 85 s.

Q 443 PA

11. **BERICHT DER HANDELS- UND GEWERBE-KAMMER IN PILSEN.** Prag:
Druck der kais.-königl. Hofbuchdruckerei von Gottlieb Haase Söhne (1854 – 1855);
Druck bei Kath. Geržabek (1857, 1860).

1853/1854, 70 s.

1856/1857, 87 s.

Q 290 PA

1855, 159 s. + príl.

1858/1860, 228 s. + príl.

Q 424 PA

12. **BERICHT DER HANDELS- UND GEWERBEKAMMER IN PRAG.** Prag:
Druck bei Kath. Geržabek (1859); Heinrich Mercy (1867).

1854 – 1858/1859, 219 s. + príl.

Q 456 PA

1859, 489 s.

1865/1867, 692 s.

Q 462 PA

Verhandlungen der Handels- und Gewerbekammer in Prag

1850 – 1857/1859, 429 s.

Q 444 PA

13. **BERICHT DER HANDELS- UND GEWERBEKAMMER ZU REICHENBERG.**
Reichenberg: Buch- und Steindruckerei von Philipp Geržabek (1853); Heinr. T.
Stiepel.

1852/1853, 164 s.

A 4584 PA

14. **BULLETIN INTERNATIONAL ACADEMIE DES SCIENCES DE
L'EMPEREUR FRANÇOIS JOSEPH I. (ČESKÁ AKADEMIE CÍSAŘA
FRANTIŠKA JOSEFA I.).** Résumés des travaux présentes. Sciences mathématiques
et naturelles (1903, 1911). Classes des sciences mathématiques, naturelles et de la

médecine (1909). Prague: Publié par l'Académie des sciences de l'empereur François Joseph I.; Tiskem Aloisa Wiesnera.

1903, roč. 7. 261 s.

1909, roč. 14. 406 s.

1911, roč. 16. 256 s.

A 1165 PA

15. **ERINNERUNGEN.** Illustrierte Blätter für Ernst und Humor. Predtým ERINNERUNGEN. Oesterreichische belletristische Monatschrift. Prag: Druck und Papier von Carl Bellmann; Carl Bellmann's Verlag.

1859, roč. 39. zv. 78. 384 s.

1860, roč. 40. zv. 79 – 80. 384 s. S. 1 – 224, 257 – 384.

1861, roč. 41. zv. 81. 384 s.

A 1165 PA

16. **ERINNERUNGEN.** Oesterreichische belletristische Monatschrift. Predtým ERINNERUNGEN AN MERKWÜRDIGE GEGENSTÄNDE UND BEGEBENHEITEN, VERBUNDEN MIT ERHEITERNDEN ERZÄHLUNGEN. Red. W. Ernst. Prag: Druck und Papier von Carl Bellmann; Carl Bellmann's Verlag.

1858, roč. 38. 383 s.

Pokračuje ako ERINNERUNGEN. Illustrierte Blätter für Ernst und Humor

A 1165 PA

17. **ERINNERUNGEN AN MERKWÜRDIGE GEGENSTÄNDE UND BEGEBENHEITEN, VERBUNDEN MIT ERHEITERNDEN ERZÄHLUNGEN.** Red. K. E. Rainold. Wien und Prag: gedruckt bei Gottlieb Haase Söhne (1831 – 1832).

1831, roč. 11. 326 s.

1832, roč. 12. 350 s.

Pokračuje ako ERINNERUNGEN. Oesterreichische belletristische Monatschrift

O 2348 PA

18. **HLÍDKY.** Brno: Tiskem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských.

1899, VRZAL, A.: Alexander Sergějevič Puškin. 16 s. [separát]

Z 1542 PA

19. **JAHRBUCH FÜR DAS K. UND K. HEER.** Erscheint jährlich am 1. Mai unter Mitwirkung von k. und K. Offizieren. Wien: Im Selbstverlag und Verwaltung der Redaktion; Prag: Monotypesatz und Druck von Gustav Fanta Nachf.

1909 – 910, 320 s.

Z 1338 PA

20. **JAHRESBERICHT DES FREMDENVERKEHRS-VERBANDES FÜR MÄHREN UND SCHLESIEN.** Wien: Verlag des Fremdenverkehrs-Verbandes für Mähren und Schlesien; Brünn: Druck von Rudolf M. Rohrer.

1909, roč. 4. 98 s.

Q 461 PA

21. **INDUSTRIE-STATISTIK DER PILSENER UND PISEKER KREISES.** Pilsen: Im Selbstverlage der Pilsener Handels- und Gewerbekammer. Prag: K. k. Hofbuchdruckerei von Gottlieb Haase Söhne.

1865/1866, 367 s.

T 21791 PA

22. **KVĚTY.** Red. Václav Čech. Praha: Tiskem Aloisa Wiesnera.

1897, roč. 19., č. 1. 136 s.

X 701 PA

23. **LEHRPLAN DER REICHENBERGER HANDELSAKADEMIE.** Reichenberg: In Selbstverlage der Handelsakademie; Druck R. Gerzabek & Co.

1915, 21 s.

X 704 PA

24. **LEHRPLAN DER MIT DER REICHENBERGER HANDELS-AKADEMIE VERBUNDENEN ZWEIKLASSIGEN HANDELS-SCHULE FÜR MÄDCHEN.** [Reichenberg]: [s. n.] [s. a.], 13 s.

U 1111 PA

25. **LÉKAŘSKÉ ROZHLEDY.** Zprávy o nejnovějších pokrocích na poli praktického lékařství. Red. Vladimír Preininger. Praha: Majitelé, vydavatelé a nakladatelé Bursík & Kohout, knihkupci c. k. české university; Tisk a papír Aloisa Wiesnera (1894 – 1895).

1893, zv. 1., č. 1 – 10. 320 s.

1894, zv. 1., č. 1 – 10. 324 s.

Tlačiarenské bohemiká do roku 1918 v historickom fonde bývalej Právnickej akadémie
v Košiciach

1895, zv. 1., č. 1 – 10. 328 s.

A 693 PA prív. 1.

26. **LITERÁRNÍ ZPRÁVY.** Vyšehrad: Ant. Reis.

1911, č. 1. 16 s.

A 1429 PA

27. **LOTOS.** Naturwissenschaftliche Zeitschrift. Red. Ludwig Freund. Prag: Druck von
Carl Bellmann (1909 – č. 9/1911); Druck von D. Kuh (č. 10/1911 – 1912).

1909, zv. 57. 328 s.

1911, zv. 59., č. 1 – 10. 355 s.

1912, zv. 60., č. 1 – 10. 280 s. + príl.

T 1406 PA

28. **LUMÍR.** Belletristický týdeník. Red. Ferdinand B. Mikovec. Praha: Tisk a sklad
K. Jeřábkové.

1853, roč. 3., č. 1 – 25. 600 s. + príl. č. 1 – 10. 40 s.

A 676 PA

1856, roč. 6., č. 1 – 26. 626 s. + príl. č. 1 – 2. 8 s.

C 1068 PA

29. **MAGAZIN FÜR RECHTS- UND STAATSWISSENSCHAFT MIT
BESONDERER RÜCKSICHT AUF DAS ÖSTERREICHISCHE
KAISERREICH.** Red. Fr. Haimerl. Prag: Verlag der J. G. Calve'schen
Buchhandlung. F. Tempský (1850 – 1852); Druck von Fried. Rohliček (1850 – 1852);
Wien: Druck und Verlag von Friedrich Manz (1853 – 1857).

1850, zv. 1 – 2. 468, 456 s.

1851, zv. 3 – 4. 453, 452 s.

1852, zv. 5 – 6. 460, 462 s.

1853, zv. 7 – 8. 396, 416 s.

1854, zv. 9 – 10. 434, 432 s.

1855, zv. 11 – 12. 448, 448 s.

1856, zv. 13. 408 s. + Anhang zum Magazin... 24 s.; zv. 14. 424 s.

1857, zv. 15. 528 s. + Anhang zum Magazin... 48 s.; zv. 16. 540 s. + Beilage zum
Magazin: Chronik der Verordnungen des k. k. Justizministeriums vom Jahre 1856 und
1857. 70 s.

Pokračuje ako OESTERREICHISCHE VIERTELJAHRESSCHRIFT FÜR RECHTS-
UND STAATSWISSENSCHAFT

A 669 PA

30. **NAŠE DOBA.** Revue pro vědu, umění a život sociální. Red. T. G. Masaryk. Praha: Knihtiskárna B. Grunda a V. Svatoně; Majitel a nakladatel Jan Laichter.

1896 – 1897, roč. 4., č. 1 – 12. (aj dupl. č. 1, 5 – 12.)

A 1392 PA

31. **NAŠE OBEC.** Věstník Ústředí starostenských sborů na Moravě a Časopis věnovaný zájmům České samosprávy v zemích koruny svatováclavské. Red. Vlastimil Ondrůšek. Brno: Tiskem moravské akciové knihtiskárny.

1909 – 1910, roč. 4, č. 1 – 12. 244 s.

Z 704 PA

32. **NATIONAL-KALENDER FÜR ALLE KRONLÄNDER KAISERL. KÖNIGL. ÖSTERREICHISCHEN MONARCHIE AUF DAS GEMEINJAHR...** Red. W. H. Landt, C. W. Medau

Leitmeritz, Prag: Druck und Verlag von Carl Wilhelm Medau.

1857, 320 s.

C 755 PA

33. **OESTERREICHISCHE REICHS-GESETZE FÜR DIE IM REICHSRATHE IN WIEN VERTRETENEN LÄNDER.** Prag: Druck und Verlag von Heinr. Mercy.

1870, roč. 1. 895 s.

A 641 PA

34. **ORDNUNG DER VORLESUNGEN AN DER K. K. UNIVERSITAET ZU PRAG.** [Prag]: Druckerei der k. k. Schulbücherverlagsverwaltung für Böhmen.

1863, 38 s.

1864, 39 s.

A 642 PA

35. **PERSONALSTAND DER K. K. UNIVERSITÄT ZU PRAG, ZU ANFANG DES STUDIEN-JAHRES.**

[Prag]: Druckerei der k. k. Schulbücherverlagsverwaltung für Böhmen.

1863 – 1864/1864, 23 s.

T 18924 PA

**36. PROCHASKA'S ILLUSTRIRTE MONATS-BÄNDE ZUR ERHOLUNG UND
GEISTIGEN ANREGUNG IN MUSSESTUNDEN.** Red. Karl Prochaska.

Wien, Leipzig, Teschen: Verlag der k. und k. Hofbuchhandlung Karl Prochaska.
Teschen: K. und k. Hofbuchdruckerei Karl Prochaska.

[1891], roč. 3., zv. 1 – 2, 4, 6 – 7. 208, 200, 200, 200, 200 s.

A 1051 PA

37. REVUE NAŠE SLOVENSKO. Časopis hájící zájmy uherských Slováků. Red.
Antonín Reis (1907 – 1910), Milan Frič (1907 – 1908). Praha: Knihotiskárna Otakar
Janáček (1907 – zoš. 10/1909); Tiskem a nákladem knihotiskárny Antonína Reise (zoš.
11 – 12 / 1909 – 1910).

1907 – 1908, roč. 1., zoš. 1 – 12. 556 s.

1908 – 1909, roč. 2., zoš. 1 – 12. 520 s.

1909 – 1910, roč. 3., zoš. 1 – 12. 460 s.

A 1884 PA

**38. REVUE V NEUROLOGII, PSYCHIATRII, FYSIKÁLNÍ A DIETETICKÉ
THERAPII.** Red. a vyd. Lad. Haškovec. Praha: Lad. Haškovec; Tiskem Edvarda
Leschingra.

1904, roč. 1., č. 1 – 11. 583 s.

1905, roč. 2., č. 1 – 12. 592 s.

1906, roč. 3., č. 1 – 12. 603 s.

Z 1076 PA

39. ROČENKA MATICE OSVĚTY LIDOVÉ PRO KNÍŽECTVÍ TĚŠÍNSKÉ. Polská
Ostrava: Tiskem Knihotiskárny „Union“; Nákladem Ústředí Matice osvěty lidové.

1911, 74 s.

1912, 84 s.

1913, 103 s.

A 4586 PA

**40. ROZPRÁVY ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO
VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.** Třída II. Mathematicko-přírodnická. Praha:
Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění;
Tiskem J. Otty (1893); Tiskem Aloisa Wiesnera (1902).

1893, roč. 2., č. 1 – 26.

1902, roč. 11., č. 1 – 36.

A 4587 PA

41. **ROZPRAVY ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.** Třída III. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění; Tiskl Alois Wiesner.

1903, č. 20. 179 s.

1905, č. 21 – 22. 154, 158 s.

Q 161 PA

42. **OESTERREICHISCHES STATISTISCHES HANDBUCH.** Für die Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder. Herausgegeben von der K. K. Statistischen Central-Commission. Wien: Druck von Ch. Reisser & M. Werthner (1883 – 1898); Druck von Christian Reißer's Söhne (1902 – 1904); Brünn: Druck von Rudolf M. Rohrer (1906); Druck von Friedr. Irrgang (1908 – 1916).

1882, roč. 1. 255 s.

1883, roč. 2. 254 s.

1884, roč. 3. 260 s.

1885, roč. 4. 268 s. (aj dupl.)

1886, roč. 5. 271 s. (aj dupl.)

1887, roč. 6. 275 s. (aj dupl.)

1888, roč. 7. 273 s. (aj dupl.)

1889, roč. 8. 270 s. (aj dupl.)

1890, roč. 9. 282 s.

1891, roč. 10. 297 s.

1893, roč. 12. 330 s.

1894, roč. 13. 320 s.

1896, roč. 15. 332 s.

1897, roč. 16. 357 s.

1901, roč. 20. 432 s.

1902, roč. 21. 428 s.

1903, roč. 22. 476 s. (aj dupl.)

1905, roč. 24. 484 s.

1907, roč. 26. 539 s.

1908, roč. 27. 506 s.

1909, roč. 28. 510 s.

1910, roč. 29. 484 s.

1911, roč. 30. 433 s.

1912, roč. 31. 504 s.

1913, roč. 32. 427 s.

1914, roč. 33. 472 s. (aj dupl.)

Z 187 PA

43. **SCHEMATISMUS FÜR DAS KÖNIGREICH BÖHMEN AUF DAS GEMEINE JAHR...** Prag: gedruckt und zu haben bey Gottlieb Haase, böhm. ständ. Buchdrucker.

1813, zv. 1. [20], 44, 148, 272, 90, 51 s.; zv. 2. 224, 175 s.

U 1337 PA

44. **SBÍRKA PŘEDNÁŠEK Z OBORU LÉKAŘSKÉHO.** Red. J. Thomayer. Praha: Nakladatelé Bursík a Kohout, knihkupci c. k. české university; Tisk a papír Aloisa Wiesnera.

[1889 – 1900], séria 2., č. 4. S. 55 – 80.

U 1439 PA

[1889 – 1900], séria 7., č. 2. S. 21 40.

A 1345 PA

45. **SLOVANSKÝ PŘEHLED.** Slovník statí, dopisův a zpráv ze života slovanského. Red. a vyd. Adolf Černý.

Praha: Knihkárna F. Šimáček, nakladatelé (1899 – 1901); Tiskem České grafické společnosti „Unie“ (1902 – 1905); Tiskem „Unie“ (1906).

1899, roč. 1., č. 1 – 10. 507 s.

1900, roč. 2., č. 1 – 10. 506, 17 s.

1901, roč. 3., č. 1 – 10. 504 s.

1902, roč. 4., č. 1 – 10. 497 s.

1903, roč. 5., č. 1 – 10. 488 s.

1904, roč. 6., č. 1 – 10. 495 s.

1905, roč. 7., č. 1 – 10. 489 s.

1906, roč. 8., č. 1 – 10. 497 s.

C 1080 PA

46. **STATISTISCHE MONATSSCHRIFT.** Herausgegeben vom Bureau der k. k. Statistischen Central-Commission. Red. Adolf Ficker (1875 – 1877); F. X. v. Neumann-Spallart (1877 – 1880); Gustav Adolf Schimmer (1877 – 1880). Wien: Alfred Hölder, k. k. Universitäts-Buchhändler; Druck von Gottlieb Gistel & Cie. (1875 – 1904); Brünn: Druck von Friedrich Irrgang (1906 – 1917).

1875, roč. 1. 599 s.

1876, roč. 2. 594, 8 s.

1877, roč. 3. 598 s.

1878, roč. 4. 602 s.

1879, roč. 5. 598 s.

1880, roč. 6. 598 s.

1881, roč. 7. 582 s.

1882, roč. 8. 626, 16 s.

1883, roč. 9. 630, 16 s.

1884, roč. 10. 646 s.

1885, roč. 11. 638 s.

1886, roč. 12. 640 s.

1887, roč. 13. 658 s.

1889, roč. 15. 658 s.

1890, roč. 16. 560 s.

1891, roč. 17. 696, 9 – 16 s.

- 1893, roč. 19. 686 s.
1894, roč. 20. 636, 30 s.
1895, roč. 21. 650, 128 s. + Register zu den Bänden I – XXI (Jahrgänge 1875 – 1895).
35 s.
1896, roč. 22., Neue Folge roč. 1. 776, 300 s.
1897, roč. 23., Neue Folge roč. 2. 852, 77 s.
1898, roč. 24., Neue Folge roč. 3. 800, 128, 202 s.
1899, roč. 25., Neue Folge roč. 4. 696, 125, 165 s.
1900, roč. 26., Neue Folge roč. 5. 733, 125 s.
1901, roč. 27., Neue Folge roč. 6. 40, 143 – 692, 161 s.
1902, roč. 28., Neue Folge roč. 7. 784, 165 s.
1903, roč. 29., Neue Folge roč. 8. 984, 12 s.
1904, roč. 30., Neue Folge roč. 9. 858, 173, 173 s.
1906, roč. 32., Neue Folge roč. 11. 782. + Beilage 145 s.
1915, roč. 41., Neue Folge roč. 20. 779 s.
1916, roč. 42., Neue Folge roč. 21. 428, 485 – 785 s.
1917, roč. 43., Neue Folge roč. 22. 395 s.

Q 342 PA

- 1888, roč. 14. 650 s.
1892, roč. 18. 608 s.
1901, roč. 27., Neue Folge. roč. 6. 142 s.
1905, roč. 31., Neue Folge. roč. 10. 950, 143 s.

A 1404 PA

47. **SVAZ.** Věstník Zemského svazu pro povznesení návštěvy cizinců na Moravě a
ve Slezsku. Brno: Knihárna Antonína Odehnala; Nákladem „Svazu“.

1911, roč. 1., č. 1 – 47.

A 934 PA

48. **ŠIMÁČKŮV ČTYŘLÍSTEK.** Obrázkový čtrnáctidenník. Red. Bohuslav Šimáček.
Praha: Nakladatelství F. Šimáčka; Tiskem „Unie“.

1909 – 1910, roč. 1., č. 1 – 24. 572 s.

A 1394 PA

1910 – 1911, roč. 2., č. 1 – 24. 572 s.

T 10319 PA

49. **ŠVANDA DUDÁK.** Poutník humoristický (1892); Humoristický týdeník nepolitický
(1902). Vyd a red. Ignát Herrmann. Praha: Nakladatel F. Topič; Tisk a papír Aloisa
Wiesnera (1892); Tiskem České grafické společnosti „Unia“ (1902).

1892, roč. 11., č. 1. – 6. 262 s.

A 1432 PA

1902, roč. 21., č. 1 – 52. 464 s.

A 722 PA

50. **VESMÍR.** Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Red. Fr. Nekut. Praha: Vyd. prof. Antonín Frič (1894 – 1896); Tiskem Dra. Ed. Grégra (1894 – 1896).

1894 – 1895, roč. 24., č. 1 – 24. 284 s.

1895 – 1896, roč. 25., č. 1 – 24. 284 s.

O 532 PA

51. **WIENER STAATSWISSENSCHAFTLICHE STUDIEN.** Red. Edmund Bernatzik, Eugen von Philippovich. Wien; Leipzig: Franz Deuticke; Brünn: K. u. k. Hofbuchdrucker Fr. Winiker & Schickardt.

1908, zv. 8. č. 2. 75 s.

A 2384 PA

52. **DAS WOHLFEILSTE PANORAMA DES UNIVERSUMS ZUR ERHEITERNDEN BELEHRUNG FÜR JEDERMANN UND ALLE LÄNDER.** Red. W. A. Gerle. Prag: Verlag, Druck und Papier von Gottlieb Haase Söhne.

1834, roč. 1., č. 1 – 52. 416 s.

1835, roč. 2., č. 1 – 2, 7 – 44. s. 1 – 16, 49 – 352.

1836, roč. 3., č. 1 – 52. 416 s.

A 4074 PA

53. **ZÁKONNÍK ZEMSKÝ KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.** Soustavný ukazatel k zemskému zákoníku království Českého za léta... Zost. Zemská statistická kancelář král. Českého. Praha: V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče.

1848 – 1910/1911, 172 s.

C 1089 PA

54. **ZEITSCHRIFT FÜR VOLKSWIRTSCHAFT, SOCIALPOLITIK UND VERWALTUNG**

Organ der Gesellschaft österreichischer Volkswirte.

Red. Eugen v. Böhm-Bawerk (1896 – 1915), Karl Theodor v. Inama-Sternegg (1896 – 1908), Ernst v. Plener (1896 – 1915), Eugen v. Philippovich (1904 – 1915), Friedrich v. Wieser (1904 – 1915), Robert Meyer (1911 – 1915); Walter Schiff (1908 – 1915).

Tlačiarenské bohemiká do roku 1918 v historickom fonde bývalej Právnickej akadémie
v Košiciach

Prag; Wien: F. Tempsky (1896 – 1898); Leipzig: G. Freytag (1896 – 1898); Wien;
Leipzig: Wilhelm Braumüller k. u. k. Hof- u. Universitäts-Buchhändler (1899 – 1911);
Wien: Manzsche k. u. k. Hof-Verlags- und Universitäts-Buchhandlung (1912 – 1915);
Brünn: Druck von Rudolf M. Rohrer (1896 – 1911); Wien: Buchdruckerei der
Manzschen k. u. k. Hof-Verlags- und Universitäts-Buchhandlung (1912 – 1915).

1896, zv. 5. 660 s.
1897, zv. 6. 656 s.
1898, zv. 7. 640 s.
1899, zv. 8. 636 s.
1900, zv. 9. 640 s.
1901, zv. 10. 644 s.
1902, zv. 11. 632 s.
1903, zv. 12. 646 s.
1904, zv. 13. 634 s.
1905, zv. 14. S. 209 – 646.
1906, zv. 15. 637 s.
1907, zv. 16. 666 s.
1908, zv. 17. 799 s.
1909, zv. 18. 804 s.
1910, zv. 19. 837 s.
1911, zv. 20. 781 s. + Generalregister für die Jahrgänge I–XX.
1912, zv. 21. 782 s.
1913, zv. 22. 833 s.
1914, zv. 23. 771 s.
1915, zv. 24. 801 s.

A 1207 PA

55. ŽIVA

Časopis přírodnický.
Red. Boh. Raýman.
Praha: Tiskem a nákladem J. Otty.
1899, roč. 9. 320 s.

Zoznam bibliografických odkazov

Bibliografia periodik vydaných do roku 1918 v historickom fonde bývalej Právnickej akadémie v Košiciach, 2019. Csájiiová, Alžbeta et al. (zost.). Košice: Štátna vedecká knižnica v Košiciach. 568 s. ISBN 978-80-85328-72-1.

KISS, A., 1914. *A kassai Kir. Állami Jogakadémia könyvtáranak szakkatalógusa*. Kassa: Szent Erzsébet nyomda. 592 s.

POTEMRA, M., 1959. Dejiny univerzitnej knižnice v Košiciach. In: *Z minulosti knihy na Slovensku: knihovedný zborník*. Red. Boris Bálent. Martin: Matica slovenská, s. 173 – 210.

REPČÁK, J. a M. MIHÓKOVÁ, 1981. *Dejiny knižnej kultúry v Košiciach do roku 1945: tematická bibliografia*. Košice: Štátna vedecká knižnica. 522 s.

Tlačiarenské bohemiká do roku 1918 v historickom fonde bývalej Právnickej akadémie
v Košiciach

ŠVIGÁROVÁ, M., 1994. *Bohemiká historickom fonde Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach: historická knižnica bývalej Právnickej akadémie v Košiciach*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovej v Prahe. 180 s.

Tlačiarenské bohemiká do roku 1900: katalóg starých tlačí z fondov Krajskej štátnej knižnice, 1999. Kolektív autorov (zost). Košice: Krajská štátna knižnica. 264 s. ISBN 80-85328-41-0.

KNIHOVNA JOSEFA FLORIANA VE FONDU MORAVSKÉ ZEMSKÉ KNIHOVNY

Mgr. Lenka Pokorná Korytarová

Moravská zemská knihovna

Konzervativní katolík, učitel, vydavatel a překladatel z francouzštiny Josef Florian vyzdvihoval hodnotu a důležitost knihy v lidském životě. Během svého života pobýval spolu se svou početnou rodinou na různých místech, ale s jeho jménem se nejčastěji skloňuje městyš Stará Říše na Moravě, kde se narodil, prožil většinu života, zemřel a kde nashromáždil pozoruhodnou sbírku zejména katolické literatury. V roce 2022 uplynulo dvacet let od nákupu torza knihovny Josefa Floriana Moravskou zemskou knihovnou. Jednalo se o 385 vícesvazkových děl převážně francouzské literatury. Knihovna pokračovala s rozšiřováním sbírky v dalších letech, o rok později se podařilo sbírku rozšířit o knihy s dedikacemi autorů Josefu Florianovi. Knihy získané ze soukromé knihovny Josefa Floriana jsou spolu s knihami pocházejícími z vydavatelské činnosti Josefa Floriana a jeho spolupracovníků, které Moravská zemská knihovna již vlastnila nebo poté systematicky dokupovala, součástí sbírky Florianova knihovna (označené lokací FLO).

A conservative Catholic, teacher, publisher and translator from French, Josef Florian emphasized the value and importance of books in human life. He lived in various places with his large family during their lifetime, but his name is most often connected with the small town of Stará Říše in Moravia, where he was born, lived most of his life and died, and where he assembled a remarkable collection of mainly Catholic literature. In 2022, it was twenty years since the Moravian Library purchased the torso of Josef Florian's library, which consisted of 385 multi-volume works mainly written in French. In the following years, the Moravian Library has continued to expand its collection, and in 2003 purchased books with dedications to Josef Florian. The Florian Library collection (marked with the FLO call no.) held in the Moravian Library consists of books from Josef Florian's private library alongside books published by Josef Florian and his co-workers, which the library had previously owned or has been systematically purchasing after 2002.

Ve fondu Moravské zemské knihovny v Brně se nachází pět soukromých knihoven. Tři z nich patřily osobnostem, jež významným způsobem zasáhly do dění českého a moravského katolického a literárního života první poloviny 20. století, vzájemně se znaly a ovlivňovaly, pocházely a působily na Vysočině: jednalo se o básníka Otokara Březinu (1868–1929), který v roce 1903 seznámil katolického kněze a budoucího spisovatele Jakuba Demla z Tasova (1878–1961) s překladatelem a vydavatelem Josefem Florianem ze Staré Říše (1873–1941).¹ Od získání torza knihovny Josefa Floriana do knihovního fondu Moravské zemské knihovny uplynulo v roce 2022 dvacet let.

Jméno hluboce věřícího a konzervativního katolického křesťana Josefa Floriana, pocházejícího ze Staré Říše na Vysočině, jenž se podle evangelia, které hlásal, snažil se svými bližními žít a jenž za své základní poslání považoval šíření myšlenek a stěžejní katolicky orientované literatury mezi lid, se udrželo v paměti nejen místních patriotů, ale také literárních či církevních historiků a především znalců a obdivovatelů bibliofilů. Svou vytrvalostí, neodbytností, až asketickým přístupem k životu a důrazem na estetickou podobu vydávané knihy ovlivnil řadu osobností z různých oblastí, ať již spisovatelů, překladatelů, umělců, ilustrátorů či grafiků, vydavatelů nebo sběratelů i mimo hranice Čech a Moravy. V začátcích se zaměřil na francouzské, anglické a německé katolické spisy, z nichž subjektivně vybíral stěžejní pasáže, a podnikal kroky k jejich přeložení a následnému vydání buď ve sbornících, nebo v případě obsahové významnosti v knižním vydání. Sám překládal z francouzštiny, ojediněle také z polštiny a ruštiny. U zrodu Josefa Floriana jako vydavatele stál francouzský spisovatel a mystik Léon Bloy (1846–1917), jehož myšlenky zasáhly J. Floriana natolik, že s ním navázal písemný kontakt a požádal jej o souhlas spisy překládat a vydávat.

Časem se kolem Josefa Floriana a vydavatelské skupiny, pro niž se vžilo označení Studium či Dobré dílo, seskupil okruh různě profilovaných osob, které se aktivně zapojovaly do překládání, grafických úprav, redigování, vydávání spisů nebo do řešení otázek finanční povahy. V letech 1903 až 1941 tak spolu se svou početnou rodinou a dalšími externími spolupracovníky vydával sborníky a knihy v edicích Studium (1904–1912), Dobré dílo

---

¹ Knihovny se do fondu dostávaly postupně, nejúplnější z nich je knihovna Otokara Březiny, jejíž odborná část se do fondu dostala bezprostředně po smrti O. Březiny v roce 1929, beletristická část, kterou podle závěti obdrželo gymnázium v Moravských Budějovicích, byla do MZK převedena v roce 1972. Rozsah Březiny knihovny činí 4 399 svazků knih a časopisů. Knihovna Jakuba Demla se do fondu MZK dostala v torzovitém stavu v roce 1976 ze Západomoravského muzea v Třebíči. Obsahuje celkem 1 495 svazků. Více informací např. Kubíček, 2008.

(1912–1948), *Nova et Vetera* (1912–1920), *Kurs* (1922–1948) a *Archy* (1926–1948). Podrobnou bibliografii vydavatelství vypracoval Andrej Stankovič (Stankovič, 2008).

Knihovna sehrála v životě Josefa Floriana a jeho rodiny unikátní roli, téměř veškerá činnost se odehrávala v bezprostřední blízkosti knih a kolem nich. Pozitivní postoj ke knihám předal svým nejbližším i všem těm, kteří byli ochotni naslouchat. Vedle ediční činnosti systematicky budoval vlastní knihovnu a přibližně od roku 1900 ji intenzivně rozšiřoval. Řídil se přitom ideou Thomase Carlyla, jenž knihy a knihovnu ztotožňoval s univerzitou, a kterou si Florian osvojil a šířil dál: „*Místem, kam si chodíme pro vědomosti, ba i vědomosti teoretické, jsou knihy samy. [...] Pravou univerzitou dneška je sbírka knih.*“ ([Florian], 1930). Tato myšlenka společně s negativním postojem k soudobému vzdělávacímu systému předurčila jeho vztah ke vzdělání vlastních potomků, kteří proto neabsolvovali povinnou školní docházku. Svě děti i časté posluchače seznamoval s tezí Mons Studii neboli Hory studia.² Cílenému získávání knih byla podřízena činnost členů rodiny i přátel, ani vyšší pořizovací náklady některých vzácných spisů nákupy nezastavily. Knihy se pořizovaly u domácích i zahraničních knihkupců a nakladatelů, skrze běžné nákupy i prostřednictvím individuálních kontaktů. Za účelem získání konkrétního titulu byl Josef Florian ochoten vést rozsáhlou korespondenci. Knihy nakupoval, vyměňoval i dostával jako dary. Vzpomínka pátera Ludvíka Vrány vystihuje mnohé: „*[Florian] často objednával z Francie nákladná díla. Došla na dobírku, v domě nebylo na vyplacení nic, sestra naříkala, že už nemá, kde by vypůjčila. Napjaly se poslední síly a tisícová dobírka se vyplatila.*“ (Plichta, 1993, s. 16–17).

Knihovna se přesouvala společně s rodinou: ze Staré Říše se stěhovala do Velké u Strážnice, Osvětiman a nakonec zpět do Staré Říše. Od listopadu 1913 žila početná rodina spolu s knihami poskládanými v různých truhlících a bednách v přestavěné stodole u Punčochářů (čp. 138). Důstojné bydlení pro rodinu a místo pro rozsáhlou knižní a v té době již také pro pozoruhodnou grafickou sbírku expresionistů se podařilo zrealizovat díky Josefovu bratru Janovi (1867–1934). V polovině roku 1934 se rodina přestěhovala do nově postavené vily čp. 175, kterou navrhl architekt Břetislav Štorm. Knihovna byla umístěna v přízemí ve velké místnosti, přepažené na míru zhotovenými policemi plnými knih. Počet knih a časopisů se odhadoval v překvapivě širokém rozmezí mezi pěti až osmi či deseti tisíci svazky. Po smrti Josefa Floriana nedošlo k zakonzervování knihovny, avšak k jejímu dalšímu rozšiřování docházelo v daleko menším měřítku, než tomu bylo za života jejího zakladatele.

---

² Tezi o Hoře studia interpretoval jako symbolickou stavbu o třech patrech, již připodobňoval k pyramidě a jejímž základem je věda, která analyzuje a interpretuje, na níž stojí umění jako nejdokonalejší složka lidské senzibility, a na samém vrcholu je teologie reflektující Boží milost a víru, naději a lásku (např. Med, 1995, s. 90).

Knihovna Josefa Floriana ve fondu Moravské zemské knihovny

Mezi oblíbené patřila kromě spisů Léona Bloye témata o zjevení Matky Boží v La Salette a o proroctví o konci světa, o Etiopii, kterou J. Florian pokládal za zaslíbenou zemi a o plánu přestěhování rodiny do Etiopie často hovořil, dále kult Napoleona, Kryštofa Kolumba, Jany z Arku, středověké umění atd.

*Obr. č. 1. Stará Říše, vila
čp. 175, foto: Miro Švolík,
c1998*

*Obr. č. 2: Stará Říše, vila
čp. 175, knihovna Josefa
Floriana, foto: Miro
Švolík, c1998*

*Obr. č. 3: Stará Říše, vila
čp. 175, detail knihovny
Josefa Floriana, foto:
Miro Švolík, c1998*

Do Staré Říše se sjížděly významné osobnosti českého kulturního života. Knihovna sloužila jako centrální místnost, v níž se přijímali hosté, kde se diskutovalo i přespávalo (v knihovně prožila poslední válečný rok rodina Bohuslava Reynka). A uprostřed knihovny bylo před pohřebním obřadem naposledy vystaveno tělo Josefa Floriana. Na knihovnu – na místnost i na stovky vzácných knih a grafik – ve svých vzpomínkách pamatovala řada osobností, mezi nimi např. Jan Čep, Anastáz Opasek, Josef Vašica, Leopold Vrla, Ondřej Damborský, Bohumil Vít Tajovský, Aloys Skoumal, Kamill Resler, Bedřich Fučík nebo Ludvík Vrána. Spisovatel Jan Čep napsal: „*Vzpomínám si, že oba mé kamarády odvedli na noc dolů do „chalupy“, kdežto já jsem spal ve Florianově knihovně, přehrazené stěnou knih, sahající až do stropu. Ráno mě probudilo ostré kohoutí zakokrhání, a když jsem otevřel oči, setkal jsem se s jásavým slunečním paprskem, třesoucím se na gotických modřích a červených Rouaultova obrazu nad mým lůžkem.*“ (Čep, 1941/1942, s. 248). Anastáz Opasek, opat břevnovského kláštera, jenž v exilu v sedmdesátých letech spoluzakládal katolické sdružení Opus bonum, jež se symbolicky hlásilo k duchovnímu odkazu J. Floriana, popsal poslední rozloučení těmito slovy: „*Rakev, od uložení mrtvého těla až do pohřbu otevřená, byla vystavena v knihovně. Knihovna, kde jsem někdy spával, je ústřední místností Florianova domu, je to velká místnost se stovkami a stovkami knih, sebraných, stále doplňovaných, vzácných knih v mnoha jazycích. Tam byl nebožtík vystaven.*“ (Opasek, 1992, s. 106).

Chybějící závěť a finanční hodnota obsáhlé sbírky knih a grafik vyvolávala mezi sourozenci majetkové pře, které vyvrcholily na přelomu tisíciletí. Do roku 2000 se knihovnu podařilo udržet v relativní úplnosti, i když podle informací antikváře Jana Placáka k postupnému rozprodávání docházelo od konce osmdesátých let.³ Péči o knihovnu po smrti Josefa Floriana postupně převzali jeho potomci Michael (1911–1984), Eva (1907–1996) a Gabriel (1924–2011), kteří návštěvníkům umožňovali prohlídky a vážným zájemcům také studium. Nejpozději v roce 2000 (přesný termín není zcela jasný)⁴ však došlo k vystěhování knihovny a rozprodání knih do pražských antikvariátů (s antikvariáty jednal nejmladší syn Václav Florian). Jedny z posledních fotografií, které zachycují knihovnu v původním stavu, nechal v roce 1998 za účelem pořádání výstavy Josef Florian a Francie – Knížky ze Staré Říše pořídit Francouzský institut v Praze (Galmiche, Xavier, Potel, Christelle, eds., 1998).

Začátkem roku 2002 získala informace o rozprodávání knih z Florianovy knihovny Jitka Bednářová, doktorská studentka Ústavu české literatury a knihovnictví Filozofické

³ E-mailová korespondence autorky s Janem Placákem ze dne 21. září 2022.

⁴ Gabriel Florian podle svých slov otevřel násilím otcovu knihovnu, na které byl od ledna 2000 zámek, dne 12. dubna 2000 a zjistil, že je vyklizená (Florian, Jan, Florian, Gabriel, 2007, s. 294).

fakulty Masarykovy univerzity, která se v připravované disertační práci věnovala otázce vztahu Josefa Floriana a vybraných francouzských spisovatelů. V té době se již jednalo o torzo převážně francouzsky psaných spisů, které od dalších převážně pražských antikvářů zakoupil majitel antikvariátu a galerie Ztichlá klika Jan Placák. Bohemistka J. Bednářová oslovila ministra kultury Pavla Dostála a iniciovala finanční sbírku na záchranu knihovny, do níž se zapojily většinou osoby, které nějakým způsobem pojila osobnost Josefa Floriana a kraje, v němž žil (Kubíček, 2002, s. 17–22, Mlejnek, 2002). Na konci února 2002 se k jednání připojila Moravská zemská knihovna v čele s ředitelem Jaromírem Kubíčkem. Dalšími účastníky jednání byli zástupci Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (děkan Jan Pavlík, romanista Petr Kyloušek a Jitka Bednářová). Zvažovalo se umístění knih a financování odkupu; žádná z institucí však neměla dostatek volných prostředků, které by mohla využít na nákup těchto rozměrů. Po dohodě, že knihy odkoupí a do svého fondu umístí Moravská zemská knihovna, se rozběhlo jednání o poskytnutí finanční dotace na ministerstvu kultury. Nákup celkově 385 děl v 501 svazcích se uskutečnil ve dvou etapách mezi březnem až červencem roku 2002, přitom v rámci druhého nákupu zůstala početně menší, avšak finančně nákladnější část knih. Za zakoupené knihy zaplatila Moravská zemská knihovna 676,3 tisíc Kč: od ministerstva kultury obdržela dvě dotace ve výši 200 tisíc Kč a 277 tisíc Kč, zorganizovaná sbírka vynesla 76 tisíc Kč a zbylé náklady, které činily 123,3 tisíc Kč, zafinancovala knihovna z vlastních prostředků. Cena zakoupených knih se pohybovala od 5 Kč až po 100 tisíc Kč za osmivazkový titul. Vzhledem k finanční nákladnosti nebyly zakoupeny tři knihy v osmi svazcích, jež byly oceněny na 520 tisíc Kč. Dvě knihy z těchto vícesvazkových spisů měla knihovna již ve svém fondu.⁵

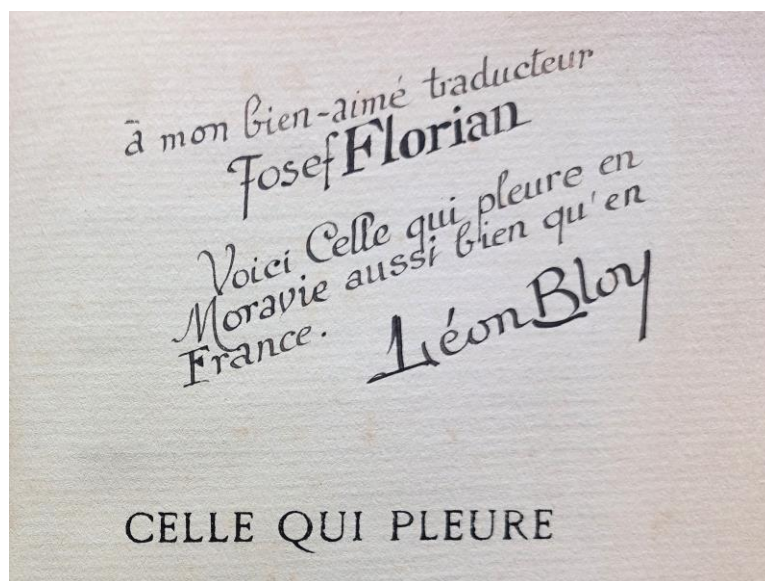
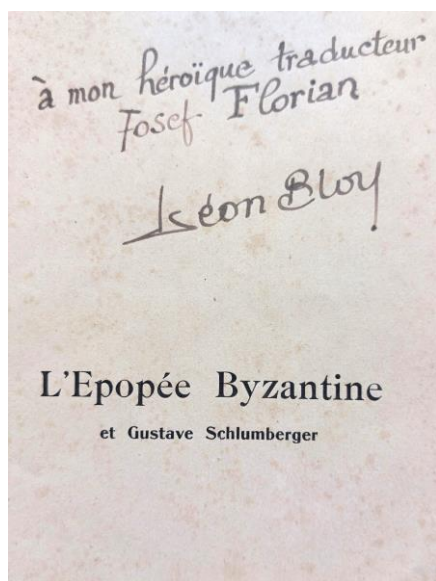
Obr. č. 4: Moravská zemská knihovna, Florianova knihovna

Obr. č. 5: Moravská zemská knihovna, detail Florianovy knihovny

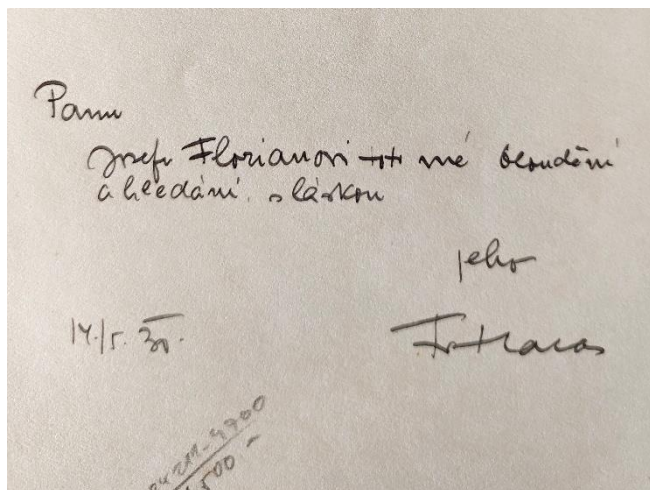
⁵ Viz Archiv MZK, karton 182, inv. č. 229.

Pro torzo knihovny Josefa Floriana, které se podařilo uchovat pohromadě, se taktéž používá označení Francouzská knihovna Josefa Floriana, poněvadž mezi tituly převažuje francouzsky psaná literatura z přelomu 19. a 20. století. Obsahuje biografické spisy (životopisy Jany z Arku, Františka z Assisi, Napoleona), literární díla francouzských spisovatelů (např. Ch. Baudelaira, F. Rabelaise, P. Verlaina, F. Villona), historické spisy o dějinách Francie, jazykové slovníky a zejména řadu knih Léona Bloye a o Léonu Bloyovi. Mezi zakoupenými knihami se vyskytl pouze jeden česky psaný spis – *Rukopis kralodvorský* z roku 1886 (více viz Ibehejová, 2004; Kubíček, [2003], s. 20–21). Na konci roku 2003 se podařilo přikoupit dalších 29 knih, jež obsahovaly dedikace adresované Josefu Florianovi; mezi těmito tituly již převažují knihy českých autorů a vydavatelů (Kubíček, [2004], s. 21). V letech 2006 a 2007 se zakoupily další dva spisy nesoucí dedikace určené Josefu Florianovi. Nejčastěji lze dedikace nalézt v knihách Léona Bloye, jenž v nich adresáta, Josefa Floriana, označil například za „hrdinného překladatele“ či „velkého přítele chudých“. Z českých spisovatelů či vydavatelů lze mezi získanými spisy narazit například na věnování Vladimíra Holana, Františka Halase, Jakuba Demla, Karla Tomana, O. F. Bablera či Vlastimila a Vladimíra Vokolkových.

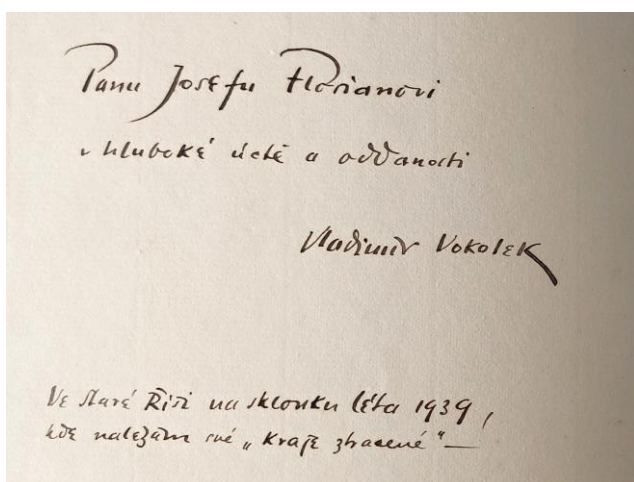

Obr. č. 6: Dedikace Léona Bloya Josefu Florianovi. BLOY, Léon, 1906. *L'Épopée Byzantine et Gustave Schlumberger*. Paris A. Blaizot. 91 s. Sign. FLO-1126.827

Obr. č. 7: Dedikace Léona Bloya Josefu Florianovi. BLOY, Léon, 1908. *Celle qui pleure (Notre Dame de la Salette)*. Paris Société du Mercure de France. 253 s. Sign. FLO-1126.826

Obr. č. 8: Dedikace Františka Halase Josefu Florianovi. HALAS, František, 1930. *Kohout plaší smrt*. Praha Rudolf Škeřík. 55 s. Sign. FLO-1126.843

Obr. č. 9: Dedikace Vladimíra Vokolka Josefu Florianovi. VOKOLEK, Vladimír, 1939. *Tolikrát obětovaná... pět básní za soumraku*. Pardubice Lis Tři Bratři. 19 s. Sign. FLO-1126.847

Zakoupené knihy se uložily pod samostatně vedenou sbírku označenou Florianova knihovna (lokace FLO), do níž se z běžného fondu přiřadily spisy vydané ve Staré Říši. Tak jako zbývající osobní knihovny je i Florianova knihovna vedena mimo běžný fond a podléhá zvláštnímu režimu zacházení. V současné době obsahuje přes 700 knihovních jednotek.

Josefu Florianovi se podařilo uskutečnit něco zdánlivě nemožného, z ničeho vybudovat v malém, odlehlém a téměř neznámém místě kulturní centrum s rozsáhlou knihovnou a rodinným vydavatelstvím.

Seznam bibliografických odkazů

Archiv Moravské zemské knihovny, karton 182, inv. č. 229.

BEDNÁŘOVÁ, Jitka, 2006. *Josef Florian a jeho francouzští autoři*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 807 s. ISBN 80-7325-090-X.

BEDNÁŘOVÁ, Jitka, 2003. Nadpřirozené účetnictví (Finanční praxe Florianova Dobrého díla). *Souvislosti*. Roč. 14, č. 4, s. 244–259.

BEDNÁŘOVÁ, Jitka, 2002. Otevřený dopis o knihovně Josefa Floriana. *Akord*. Roč. 23, č. 4, s. 191–192.

ČEP, Jan, 1998. *Poutník na zemi*. Brno: Proglas. 292 s. ISBN 80-902146-3-0.

ČEP, Jan, 1941/1942. Na rozcestí. *Akord*. Roč. 9, č. 7, s. 248.

DAMBORSKÝ, Ondřej, 1941/1942. Cesta domů. *Akord*. Roč. 9, č. 7, s. 273.

FLORIAN, Jan a Gabriel FLORIAN, 2007. *Být dlužen za duši: rozhovor Aleše Palána*. Brno: Host. 306 s. ISBN 978-80-7294-249-7.

[FLORIAN, Josef], 1930. Ruměje. 18. *Archív k Vánocům l. P. 1930*, s. 3–4.

GALMICHE, Xavier, POTEL, Christelle, eds., 1998. *Josef Florian et la France: des livres a Stará Říše = Josef Florian a Francie: knížky ze Staré Říše*. Praha: Francouzský institut. 27 s.

IBEHEJOVÁ, Tamara, 2004. *Francouzská knihovna Josefa Floriana v Moravské zemské knihovně v Brně* [diplomová práce]. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. 102 s.

KUBÍČEK, Jaromír, 2002. Josef Florian a jeho knihovna. *Duha*. Roč. 16, č. 3, s. 16–18.

KUBÍČEK, Jaromír, ed., [2003]. *Moravská zemská knihovna: výroční zpráva 2002*. Brno: Moravská zemská knihovna. 90 s. ISBN 80-7051-149-4.

KUBÍČEK, Jaromír, ed., [2004]. *Moravská zemská knihovna: výroční zpráva 2003*. Brno: Moravská zemská knihovna. 83 s. ISBN 80-7051-156-7.

KUBÍČEK, Jaromír, ed., 2008. *Moravská zemská knihovna v Brně 1808–2008: knihovní sbírky*. Brno: Moravská zemská knihovna. 140 s. ISBN 978-80-7051-177-0.

MED, Jaroslav, 2008. Ex libris Josef Florian. In: KUBÍČEK, Jaromír, ed. *Moravská zemská knihovna v Brně 1808–2008: knihovní sbírky*. Brno: Moravská zemská knihovna, s. 71–78. ISBN 978-80-7051-177-0.

MED, Jaroslav, 1995. *Spisovatelé ve stínu: studie o české literatuře*. Praha: Zvon. 179 s. ISBN 80-7113-129-6.

MLEJNEK, Josef, 2002. Knihovna Josefa Floriana – kde se stala chyba? *Revue Proglas*. Roč. 13, č. 4, s. 43–44.

MLEJNEK, Josef, 2000. *Křesťanská universita Josefa Floriana*. Brno: Vetus Via. 136 s. ISBN 80-86118-48-7.

OPASEK, Anastáz, 1992. *Dvanáct zastavení: vzpomínky opata břevnovského kláštera*. Praha: Torst, Ústav pro soudobé dějiny ČSAV. 322 s. ISBN 80-85639-04-1.

PLICHTA, Alois, 1993. *Tajemství času: vzpomínky a dokumenty. Díl první, O Jakubu Demlovi*. Vranov nad Dyjí: Votobia. 102 s. ISBN 80-85619-09-1.

RESLER, Kamill, 1943. *Vzpomínky na Starou Říši: pouť do Staré Říše aneb staroříšské vyrovnání*. *Řád*. Roč. 9, č. 1, s. 2–13.

SKOUMAL, Aloys, 1942. *Meminisse iuvabit*. *Řád*. Roč. 8, č. 1, s. 47–49.

STANKOVIČ, Andrej, 2008. *Josef Florian a Stará Říše*. Praha: Triáda. 1136 s. ISBN 978-80-86138-92-3.

STANKOVIČ, Andrej, 1998. *Okradli chudého: příběh Josefa Floriana a jeho díla*. Olomouc: Votobia. 232 s. ISBN 80-7198-292-X.

TAJOVSKÝ, Bohumil Vít, 2001. *Člověk musí hořeti: rozhovor Aleše Palána a Jana Paulase s opatem želivského kláštera*. Praha: Torst. 608 s. ISBN 80-7215-126-6.

VAŠICA, Josef, 1941/1942. *Staroříšské Studium*. *Akord*. Roč. 9, č. 7, s. 245.

VRLA, Leopold, 1999. *Kořeny*. Šenov u Ostravy: Tilia. 304 s. ISBN 80-86101-22-3.

ZBOROVSKÁ, Zina, MLEJNEK, Josef, eds., 2006. *Dobré dílo, špatná doba: sborník příspěvků z konferencí Křesťanská univerzita Josefa Floriana a Literatura a totalita*. Havlíčkův Brod: Hejkal pro Muzeum Vysočiny. 171 s. ISBN 80-86026-41-8.

[Rodokmen Florianových]. *Atelier Stará Říše: Magdalena Křenková-Florianová* [online], c2014 [cit. 12. 12. 2022]. Dostupné z: <http://www.obrazy-krenkova.cz/rodokmen.html>.

OSOBNÍ KNIHOVNA JOSEFA VÁCLAVA SLÁDKA

Mgr. Veronika Ježková

Ústav dějiny umění AV ČR

V letošním roce uplynulo 110 let od úmrtí Josefa Václava Sládka (1845–1912). Odkaz známého literáta je i v současnosti stále živý, a to především díky dlouholeté činnosti muzea v umělcově rodném Zbirohu. Součástí stálé expozice muzea je také dochovaná osobní knihovna. Život slavného básníka byl již nejednou zdokumentován a slavná díla opakovaně podrobována rozborům. Nahlédnutím do vlastní knihovny se nám však naskytne méně známý – ale o to důvěrnější – obraz toho, jaká byla Sládkova osobnost a jaký byl jeho vztah ke knize z pohledu čtenáře i autora. Poodhalíme, jak jej literatura nesmírně obohacovala a dotvářela tak, aby se nakonec on sám stal českým velikánem a zanechal nesmazatelný otisk nejen v literárním světě.

This year marks the 110th anniversary of the death of Josef Václav Sládek (1845–1912). The legacy of the famous writer is still alive today thanks to the long-standing activities of the museum in the artist's native city of Zbiroh. The museum's permanent exhibition also includes a preserved personal library. The life of the famous poet has been documented many times and his famous works have been repeatedly analysed. However, a look into his own library gives us a lesser known but all the more intimate picture of Sládek's personality and his relationship to books from the perspective of the reader and the author. We will reveal how literature enriched and shaped him immeasurably so that he could eventually become one of the Czech greatest and leave an indelible imprint not only in the literary world.

Josef Václav Sládek a jeho cesta životem

V městečku Zbiroh, na rozhraní Křivoklátské vrchoviny a brdských lesů, se 27. října roku 1845 narodil Antonii a Petrovi Sládkovým malý Josef. Postupně k němu přibyli čtyři sourozenci, tři sestry a bratr. Ve Zbirohu prožil své dětství a také zde navštěvoval obecnou školu, než roku 1857 složil přijímací zkoušky na pražské piaristické gymnázium novoměstské. Později přestoupil na staroměstské akademické gymnázium v Klementinu. Během studií v sobě objevil lásku k poezii a stal se členem básnických spolků. Maturoval

25. července 1865 a navzdory přání rodičů se rozhodl pokračovat studiem na Karlově univerzitě v Praze. Ve studiu se mu příliš nedařilo, neslučovalo se s jeho rozvíjejícími se literárními zájmy. Sládek také často stonal a trpěl únavou. Přivydělával si doučováním a překladatelstvím a mnoho času trávil studiem cizích jazyků. Roku 1866 jsou vydávány jeho první literární příspěvky a v časopisu *Lumír* je poprvé otištěna báseň U zpovědi. O dva roky později přerušil studia a na pozvání českého obchodníka žijícího v Chicagu se vydal do Spojených států (Maxerová, 2008). V Americe hodně cestoval, těžce pracoval a věnoval se i literární tvorbě. Po mnohých dobrodružstvích se vrací domů pravděpodobně v červnu 1870. Do prvního manželství vstoupil Sládek 15. září 1873 s Emilií Nedvídkovou z Počátek. Práci našel v *Národních listech*, kde se seznámil s Janem Nerudou či Jakubem Arbesem a postupně upustil od původního cíle dostudovat. Své poslání našel v literární činnosti. Psal v té době fejetony a pořádal přednášky o Americe (Kláštorský, 1922). Stal se profesorem anglického a francouzského jazyka na Československé obchodní akademii v Praze. Sládkovo manželské štěstí však nemělo dlouhého trvání, Emilie umírá 19. srpna 1874 po těžkém porodu, dítě též. Sládek propadl depresím a teprve po několika letech se s podporou přátel, zejména Vrchlického a Zeyera, znovu vrací k práci a od roku 1877 se na více než dvacet let stává redaktorem časopisu *Lumír*. Se Zeyerem podnikají cesty po Čechách, ale také do severských zemí (Sládek, 1920).

Dne 14. července 1879 se Sládek žení s Marií Veselou a v dalším roce již vítají na svět dceru Helenu. Mezitím se stupňují spory mezi jednotlivými literáty a literárními časopisy, Sládka zároveň stíhají vysilující zdravotní potíže a naplno u něj propuká nervová choroba doprovázená prudkými bolestmi. Někdy byl nemocí zcela ochromen a třeba i několik dní upoután na lůžko. V dopisech se Zeyerem – tehdy téměř pětadvacet let před svým vlastním skolem – často přemýšlí o smrti, pokládá ji za nevyhnutelnou a potřebnou, leckdy vítanou. Při každé atace nemoci se cítí příliš vyčerpan a očekává každým dnem svůj konec. Roku 1892 byl Sládek zvolen mimořádným členem České akademie věd a umění a o rok později jejím členem řádným. V dalším roce umírá Sládkova maminka, pro nemoc se však nemohl zúčastnit jejího pohřbu (*Sládek–Zeyer*, 1957). O Sládkovo zdraví často jezdil pečovat jeho blízký přítel lékař Josef Thomayer a velkou oporu měl spisovatel zejména ve své ženě Marii, která se o něj svědomitě starala. Přes neustupující bolesti se věnoval výuce jazyka, spravoval redakci *Lumíra* a pracoval na dalších literárních počinech, mezi které patřil i nový překlad 37 Shakespearových dram.

Čas rád trávil delšími návštěvami u svých přátel – na zámku v Lužanech pobýval u architekta Josefa Hlávky, ve Vysoké u Příbrami byl častým hostem Václava Kounice a letní

období trávil také v lázních Chudoba u Náchoda nebo v Emiliiných rodných Počátkách (Kovářík, 1977). Ve svých triapadesáti letech odešel Sládek na odpočinek, vzdal se učitelského úřadu i vedení *Lumíra*. V lednu 1901 jej zasáhla smrt jeho nejbližšího přítele, Julia Zeyera. Roku 1906 pak nechává vystavět poblíž zbirožského vlakového nádraží uprostřed velké zahrady vilu. Nejprve sem jezdil v teplých obdobích a s podzimem se vracel do bytu v Praze, ale od roku 1908 se do Zbirohu nastěhoval natrvalo. Ve stejném roce umírá Sládkův otec (Klásterský, 1922). Na sklonku života trpěl Sládek zejména potížemi se srdcem a pohybovým aparátem, v posledních letech se mohl pohybovat jen na vozíku. Ve Zbirohu napsal svoji poslední sbírku *Dvě knihy veršů* a dále se věnoval již výhradně překladům Shakespeara.

Josef Václav Sládek zemřel v pátek 28. června 1912 ve své zbirožské vile, v nedožitých sedmašedesáti letech. Právě v tento den byla zveřejněna v časopisu *Zvon* jeho poslední napsaná báseň *Pozdrav sokolstvu*. Sládkovy ostatky byly uloženy na hřbitov Slavín, poblíž jeho velkého přítele Zeyera. Marie Sládková zemřela roku 1936 ve věku osmdesáti let a dcera Helena, která se nikdy neprovdala a neměla žádné potomky, zemřela o deset let později. Básníkovu odkazu se významněji věnovali zejména Ferdinand Strojček (1915) a Josef Polák (1945, 1962, 1984), který stál u zrodu básníkovy muzea ve Zbirohu, a dále například Arne Novák (1940), Albert Pražák (1946), Milan Jankovič (1963) či Pavel Hnízdil (2011, 2012). Sládkova díla žijí dál, najdeme je ve fondech menších i větších knihoven. Zejména jejich existence v osobních knihovnách podává důkaz o Sládkově společenském působení. V osobní knihovně hudebního skladatele Jaroslava Ježka nalezneme *Spisy básnické* ve dvou dílech a Shakespearova *Julia Caesara* ve Sládkově překladu, v knihovně Mikoláše Alše se ukrývají sbírky *Světlou stopou*, *Zvony a zvonky* nebo časopis *Lumír*. Nalezli bychom mnoho známých i neznámých knihoven nejen Sládkových současníků, které ukrývají výsledky jeho spisovatelského a překladatelského umění. Ba i toho novinářského či fotografického. Na Sládkovu počest byly odhaleny pamětní desky a uspořádána řada výstav, je součástí slovníků, encyklopedií i učebnic.

Sládek nejen spisovatelem...

Josef Václav Sládek se narodil v období doznívajícího národního obrození, tedy v době vzrůstající národní sounáležitosti a pozdvihování českého jazyka a kultury. Ocitl se na hranici dvou zásadních literárních směrů, ruchovců i lumírovců, přičemž jeden naplňoval svým vlastenectvím a národním uvědoměním a druhý světovostí a přiblížením zahraniční tvorbě.

Miloval svoji rodinu a rodný kraj, podporoval vždy selský a pracující lid a negativně vnímal nesvobodu a útlak ze strany panstva a šlechty. Jako spisovatel byl Sládek houževnatým a zásadovým tvůrcem. Svou první báseň *Zvíkov* vydal v devatenácti letech pod pseudonymem František Vlha, o dva roky později pak poprvé publikoval pod vlastním jménem. Pseudonymů užíval během své tvorby vícero. Sládkova první básnická kniha, antologie *Básně*, byla vydána až v jeho třiceti letech. V literárním světě je také znám jako zakladatel české poezie pro děti, již se začal věnovat po narození dcery Heleny. Při svých zahraničních cestách i po svém návratu z ciziny publikoval řadu prozaických textů. Již za dob studií se začal živit překladatelstvím, přičemž svými překlady z angloamerické, ruské, polské, španělské nebo švédské literatury napomáhal přiblížit Čechům světové umění. Samostatnou kapitolou jsou pak překlady Williama Shakespeara, které byly ve své době unikátní a hojně vydávané. Od roku 1894 až do jeho smrti bylo vydáno 32 svazků.

Po návratu z Ameriky Sládek vyučoval anglický jazyk a vytvořil první učebnici anglického jazyka v Čechách, *Průpravnou mluvnici anglického jazyka s příklady a výslovností*, vydanou roku 1872 a poté v několika dalších vydáních. V roce 1875 vychází také jeho *Anglická čítanka* s úplným anglicko-českým slovníčkem a výslovností dle systému Walkerova, za kterou obdržel cenu Československé obchodní akademie. Básně Josefa Václava Sládka se staly podkladem pro vytvoření mnoha hudebních děl. Sám byl zdatný ve hře na klavír a hudba mu také byla útěchou po úmrtí první ženy Emilie (Polák, 1945). Zhudebněním Sládkových děl se zabýval mimo jiné i Bedřich Smetana, nejrozsáhleji však Josef Bohuslav Foerster. Jako novinář a redaktor byl Sládek výrazně spojen s časopisem *Lumír*, přispíval ale i do mnoha dalších časopisů, jako byly *Květy*, *Světozor* nebo *Osvěta*. Prvním i posledním Sládkovým počinem v dramatickém žánru byla *Práce*, dílo o jednom aktu. Divadelní představení přijali v Národním divadle, cenzurou však bylo zakázáno (Kláštorský, 1922). *Práce* byla následně vydána v *Lumíru* a také v prvním svazku *Amerických obrázků*. Velkou Sládkovou zálibou bylo již od dob studií fotografování. Stejně jako v literatuře byl hlavním Sládkovým tématem Zbiroh a jeho okolí, obyčejní lidé, příroda. Zaznamenával rodinu i obrázky ze svých cest. Jeho nejstarší zachovalou fotografií je autoportrét při dřevorubeckých pracích z amerického pobytu. Fotografii se věnoval s velkým záplem, zajímal se o technické podmínky, vědecký pokrok i historické aspekty a publikoval na toto téma i v časopise *Lumír*. Stal se jedním ze zakládajících členů Fotografického klubu amatérů a členem redakční rady *Fotografického věstníku*, který byl prvním českým odborným časopisem s touto tematikou. Fotografie ze Sládkovy pozůstalosti jsou součástí stálé expozice Sládkova muzea.

Osobní knihovna ve Zbirohu

Muzeum Josefa Václava Sládka, jehož součástí je i básníkova osobní knihovna, se nachází ve Zbirohu, v místě, kde dříve stával básníkův rodný dům, než jej jeho otec po požáru v roce 1885 přestavěl. Petr Sládek přistavěl patro, které následně pronajímal jako kanceláře. Na domě je umístěna pamětní deska, vytvořená sochařem Antonínem Odehnalem. Muzeum bylo slavnostně otevřeno 26. října 1952 za podpory Národního muzea, Literárního archivu a Ústavu pro jazyk český, s finanční podporou Ministerstva školství, věd a umění. Jedná se o jedno z prvních muzeí tohoto druhu. Jeho koncepci vytvořili dr. Josef Polák a dr. Karel Švehla (Polák, 1952).

V přízemí budovy se v současnosti nachází Městské muzeum. Stálá expozice Sládkova muzea je situována v chodbě a pěti místnostech v prvním poschodí. V informačních panelech sledujeme celý básníkův život a tvorbu, umístěny jsou také předměty a části nábytku ze Sládkova vlastnictví, kombinované s dalšími dobovými předměty. Vystaven je například nábytek ze Sládkova pražského bytu, houpací křeslo, psací stůl a kolečkové křeslo, postel, stůl se židlemi, knihovna. Mezi řadou fotografií a obrazů různých autorů můžeme vidět portrét Sládka v houpacím křesle před jeho knihovnou od prof. Šimona. Vystavena je také sedací souprava a stůl darovaný Sládkovi hrabětem Václavem Kounicem, umělcův klavír, jeho fotografické, ale i kuřácké náčiní.

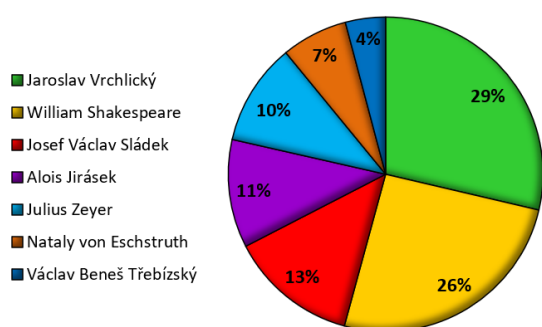
Charakteristika a popis knihovního fondu

Osobní knihovna Josefa Václava Sládka uložená v muzeu zahrnovala v době zpracování, tedy kolem roku 2012, celkem 1 710 svazků různých druhů dokumentů. Jak dokládají dobové fotografie, Sládkova knihovna byla vždy uspořádána podobným způsobem, ve kterém je dosud k vidění v expozici muzea. Z analýzy fondu vyplývá, že do vlastnictví muzea patří s jistotou 893 svazků a zapůjčeno či věnováno muzeu bylo pravděpodobně 817 svazků, převážně z fondu Knihovny Národního muzea. V letech 2020–2021 proběhla v muzeu inventura fondu pracovníci Knihovny Národního muzea, na základě které byl zhodnocen fyzický stav zapůjčených titulů a několik svazků bylo předáno zpět do Prahy.

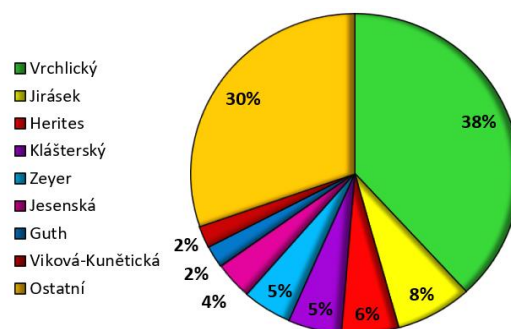
Osobní fond a rodinný archiv básníka se nachází v Literárním archivu Památníku národního písemnictví. V době zpracování byl uložen v 47 kartonech, dnes jde o 41 archivačních kartonů. Jedná se o velké množství rukopisů, básnických sbírek či překladů, bohatou korespondenci, fotografie, osobní dokumenty a poznámkové sešity, články a výstřižky.

Autoři a dedikace

Nejčastějším autorem v knihovně zastoupeným je dle analýzy fondu Jaroslav Vrchlický (139 svazků), který sám také podstatnou část děl Sládkovi věnoval (102 svazků s dedikací). Dalším je William Shakespeare, některá z jeho děl však byla do knihovny pouze tematicky doplněna, k původní Sládkově knihovně tedy patří jen část. Kromě početných Sládkových děl jsou ve fondu zastoupena také díla Aloise Jiráska, Julia Zeyera a dalších. Z ženských autorek je nejvíce zastoupena Nataly von Eschstruth (33 svazků). Sládkovo vlastnictví knih potvrzují četné dedikace, jeho podpisy či vlastnoruční poznámky v textu. Některé svazky jsou dedikovány samotným Sládkem jeho ženě Marii, dceři Heleně nebo přátelům.

Graf č. 1: Profil fondu – autoři

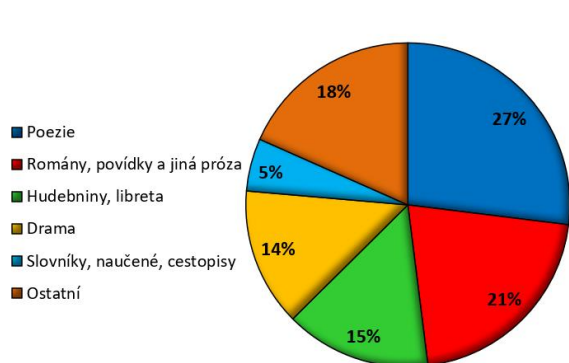

Graf č. 2: Profil fondu – dedikace

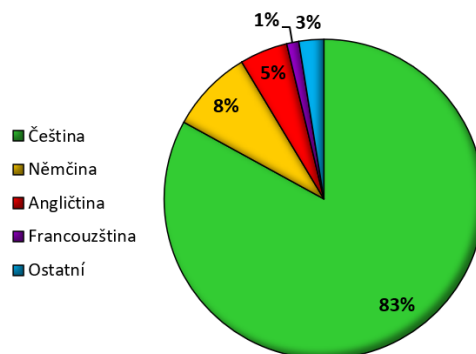
Žánr a jazyk

V knihovně je nejvíce zastoupena Sládkova milovaná poezie (461 svazků), ve značném počtu pak próza a hudebniny. Výrazněji jsou zastoupena také dramata, z nichž většina pochází z pera Williama Shakespeara, jehož překladu se básník na sklonku života plně věnoval. Z jazyků je ve fondu dle očekávání nejčastější jazyk český (1 419 svazků), dále německý a anglický jazyk, objevuje se zde ale také francouzština, dánština a švédština, několik titulů také v italštině, polštině, norštině a jeden titul ve slovenštině.

Osobní knihovna Josefa Václava Sládka

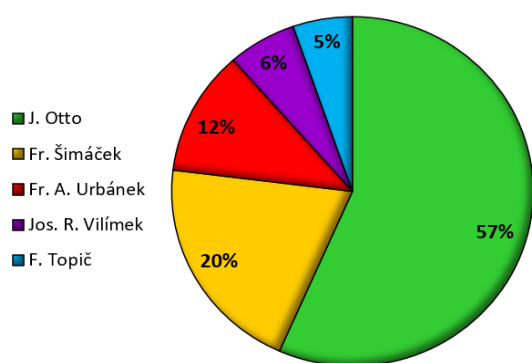
Graf č. 3: Profil fondu – žánr

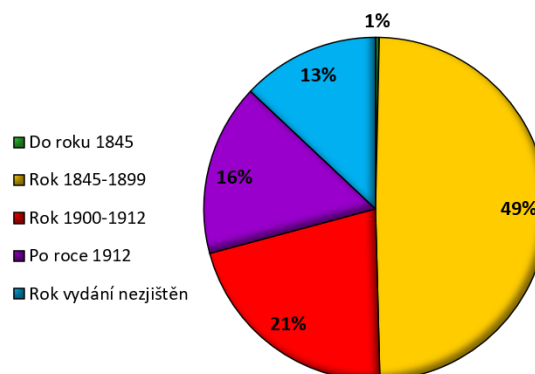
Graf č. 4: Profil fondu – jazyk

Nakladatelé a rok vydání

Nejčastěji zastoupeným nakladatelem je v Sládkově knihovně J. Otto (415 svazků). Otto byl nejen vydavatelem většiny jeho děl, ale také Sládkovým dobrým přítelem. Dále je zastoupen Fr. Šimáček, Fr. A. Urbánek, Jos. R. Vilímek, F. Topič a další. Rok vydání nebylo možné zjistit u 222 svazků knihovny. Nejstarším datovaným titulem knihovny je *Slownjk česko-německý* Josefa Jungmanna v pěti dílech vydaných v letech 1835–1839. Nejvíce datovaných titulů bylo vydáno od roku 1845 do přelomu století (842 svazků). Vydání 277 svazků pak bylo datováno až po roce 1912, tyto tedy nemohly být Sládkovým vlastnictvím.

Graf č. 5: Profil fondu – nakladatelé

Graf č. 6: Profil fondu – rok vydání

Čtenář Josef Václav Sládek a jeho vztah ke knihám

Již od dětství naslouchal Josef lidovým písním, pohádkám a říkankám, zejména z úst své maminky. První četbu mu zase poskytla otcova knihovna titulů Krameriova nakladatelství

a zejména naučnou literaturu si půjčoval také od místního faráře (Kovářík, 1977). V mládí jej zaujaly indiánské povídky, které jej pravděpodobně inspirovaly k pozdějšímu objevování cizích krajin. Za studií se učil jazykům četbou děl zahraničních autorů, mezi prvními například Waltera Scotta (Bulánek, 1966). Z dochované korespondence lze vysledovat, jaké tituly v dané době četl a jaké se zrovna nacházely v jeho knihovně. Četbě se rád věnoval třeba celé dny, při zhoršení zdravotního stavu jej však příliš vyčerpávala. V rodině Sládků přibývaly knihy značnou rychlostí, stejně tak byl rychlý oběh časopisů či rukopisů. Nejčastějším způsobem získávání knih bylo jejich zakoupení či věnování od přátel, případně objednání v knihkupectví, o čemž svědčí účetní doklady uložené v Literárním archivu. Sládek si pečlivě zapisoval své účetní záznamy do sešitů – pohyby financí uložených ve spořitelně, bance, záložně i ve fondech, příjmy z vydání básnických sbírek a překladů. K nejčastějším výdajům patřil nákup obálek, známek, pohlednic, dopisních papírů, novin, zejména *Národních listů*, a poštovné za knihy.

Sládek tvrdě pracoval a tvorbě básnických sbírek i překladů věnoval značné množství času i papíru. To dokládá řada dochovaných rukopisů a náčrtků. V jednotlivých vydáních vlastních děl nebo překladů sám prováděl úpravy, většinou obyčejnou tužkou, někdy také inkoustovým perem. Typické pro něj bylo například označování odstavců svislou čarou, zatrhávání v textu, podtrhávání částí textu a používání ostrých závorek. Korektury si značil nejen v dílech svých, ale i v pracích jiných autorů. V některých knihách bylo možné nalézt osobní záložky či vylišované rostliny, zejména ve velkých slovnících. Soudě dle množství dedikací, Sládek často knihami obdarovával svou ženu Marii, která byla vzdělaná a velmi se o literaturu zajímala, četla také ve francouzštině. Mezi přáteli si knihy často půjčovali nebo si je společně předčítali.

Velké množství dochované Sládkovy korespondence je uloženo v Literárním archivu Památníku národního písemnictví. Nejčastěji jde o dopisy s první ženou Emilií, druhou ženou Marií a mnoha přáteli, zejména Juliem Zeyerem, Josefem Hlávkou, Růženu Jesenskou a dalšími. Sládkova korespondence s některými přáteli byla rozebrána i v člancích či knižních vydáních. Z let mladších například korespondence s přítelem Jaromírem Čelakovským. Analýze Sládkovy korespondence se věnovaly Pasáčková a Vaňková, které hodnotí jeho jazyk jako spisovný, s pronikáním lidového jazyka a někdy naopak jako knižní s archaizujícími prvky (*Sborník referátů*, 1997). Obdobným příkladem jsou dopisy Sládka a Zeyera z let 1877–1900. Jsou psány na dvojlistech, korespondenčních lístcích, redakčním papíru *Lumíra* nebo na zálepkách. K dispozici měl také vlastní vizitky či kartičky s natištěným jménem. Několik dopisů je psaných v anglickém jazyce, ke kterému se obvykle

uchyloval, pokud chtěl utajit skutečný zdravotní stav před svou ženou. Většina těchto dopisů pochází z období let 1887–1892, kdy si oba přátelé dopisovali častěji. Psali si také o vlastních literárních počinech, svá díla vzájemně hodnotili a posuzovali. Část korespondence se nedochovala, navíc také Sládek sám některé přijaté dopisy ničil, pokud jej nějakým způsobem ranily. Také již sepsané dopisy mnohdy neodeslal a vyhodil, když nebyly podle jeho představ (Sládek–Zeyer, 1957). Korespondenci s Vilémem Mrštíkem z let 1905–1909 publikoval časopis *Lumír*, mnoho příkladů ze Sládkových dopisů bylo vydáno časopisem *Zvon*. Nedopisoval si jen se známými umělci své doby, ale také se zbirožskými občany. Publikace *O veliké lásce a velikém bolu* zase zahrnuje dopisy z let 1870–1874 s básníkovou první ženou Emilií (Zapletal, 1912–1938).

Je tomu již více než deset let, kdy jsem si zvolila zpracování osobní knihovny Josefa Václava Sládka jako předmět své diplomové práce (Ježková, 2012). Zjištěné poznatky mi napomohly poznat známého spisovatele také z jiné stránky, než vidáme ve školních učebnicích.

Díla Josefa Václava Sládka prostupují českou literaturou a obohacují ji o tvorbu nadaného a svědomitého člověka, který dokázal dát svým uměním život vlastním pocitům a prožitkům, smutným i veselým, ač byl značnou část svého života sám zkoušen a stíhán útrapami. Soupis a analýza jeho osobní knihovny tak může pomoci dotvářet nepříliš známý obraz jeho čtenářského života a doby, ve které jeho knihovna vznikala, rozrůstala se a také žila vlastním životem.

Obrazová příloha

Obr. č. 1: Mladá léta básníkova

Obr. č. 2: Novomanželé Emilie a Josef Sládkovi

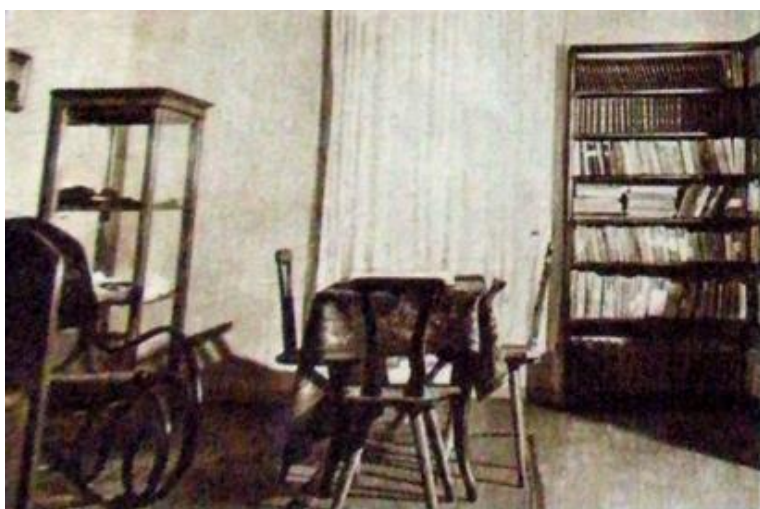
Obr. č. 3 a 4: Portrét Josefa Václava Sládka a Marie Sládkové (malíř Antonín Chittussi, 1879)

Obr. č. 5: Sládkův rodný dům ve Zbirohu před přestavbou

Obr. č. 6: Portrét básníka v houpacím křesle před jeho knihovnou od prof. Šimona

Obr. č. 7: Muzeum J. V. Sládka ve Zbirohu krátce po jeho založení

Obr. č. 8: Hlavní knihovna ve druhé místnosti Sládkova muzea v roce 2012

Obr. č. 9: Sládkovo fotografické náčiní v expozici zbirožského muzea

Obr. č. 10: První dochovaná fotografie J. V. Sládka – autoportrét

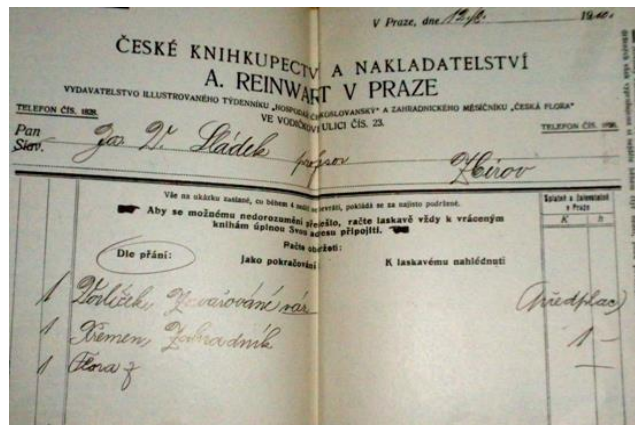
Obr. č. 11: Fotografie básníka pražského bytu (nedatováno)

Obr. č. 12: Fotografie Sládka sedícího před svou knihovnou (1909)

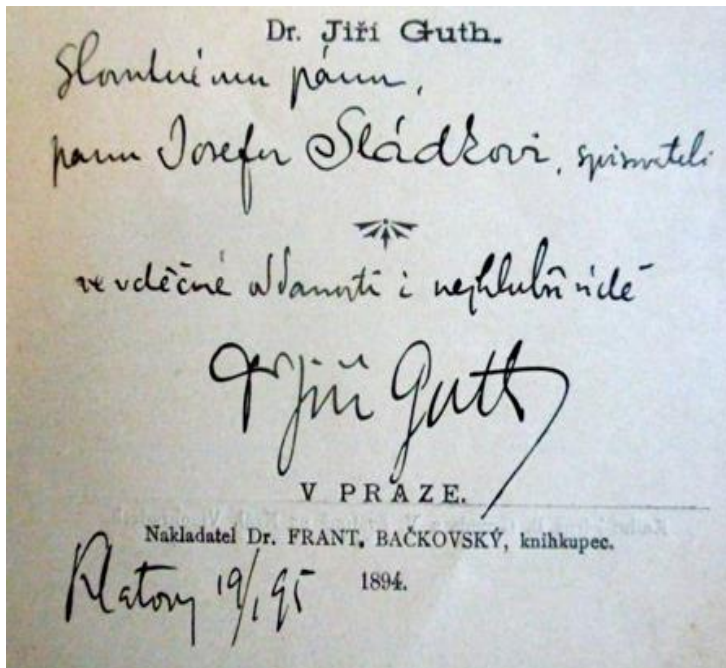

Obr. č. 13: Zarážka na knihy v Sládkově knihovně

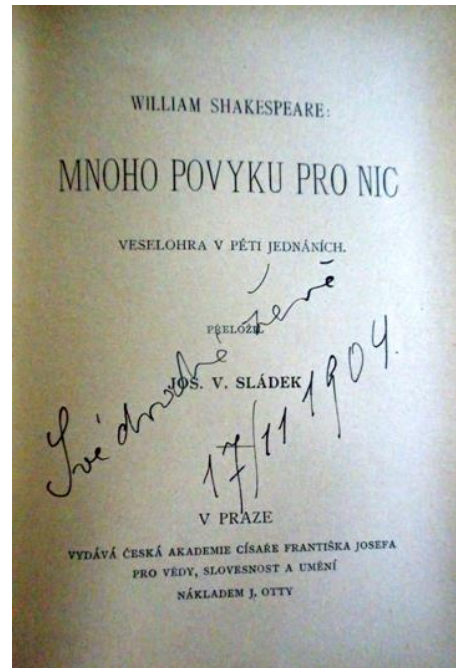

Obr. č. 14: Zatímní účet pro J. V. Sládka na tři předplacené tituly z knihkupectví A. Reinwarta, vložený v titulu Malý zahradník (1910)

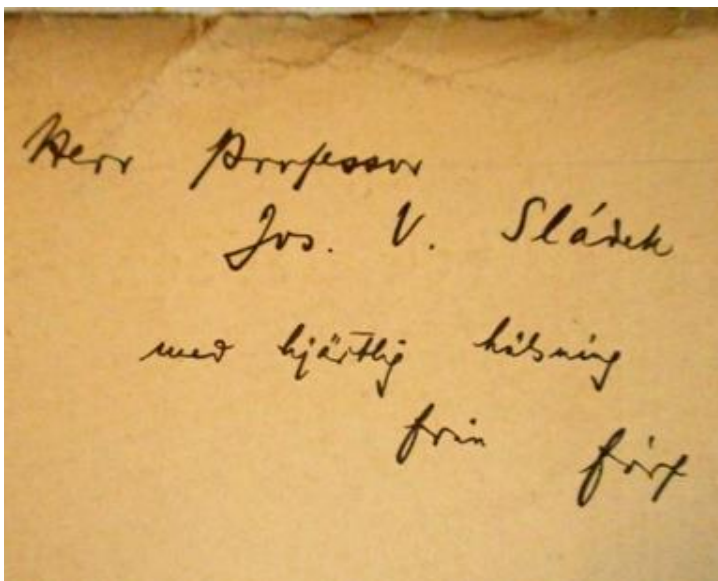

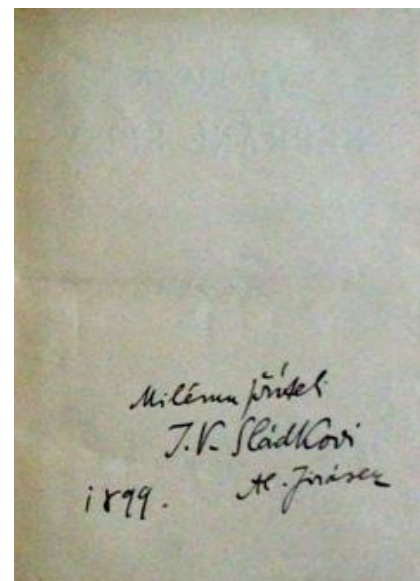
Obr. č. 19: Věnování Jiřího Gutha v publikaci *Ode břehů moře středozeemského* (Praha, 1894)

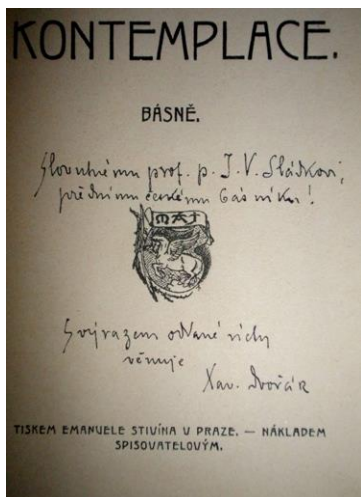
Obr. č. 20: Sládkovo věnování manželce v knize *Mnoho povyku pro nic* (Praha, 1894)

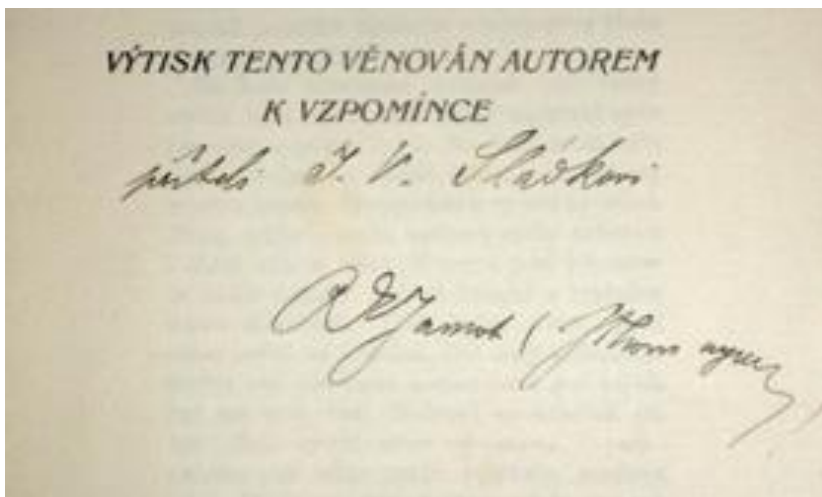
Obr. č. 21: Cizojazyčná dedikace před titulní stranou knihy Alfreda Jensena *Nya Dikter* (Stockholm, 1895)

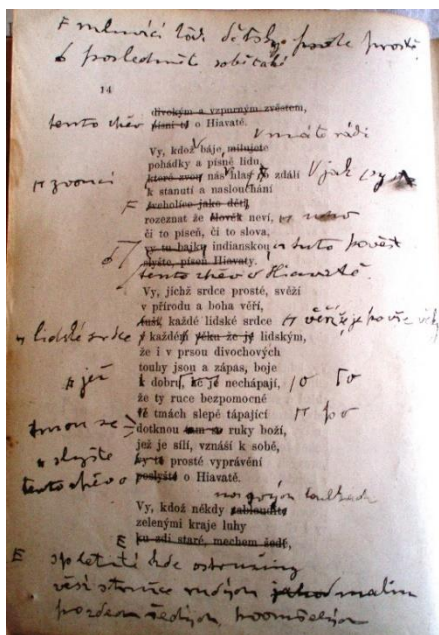
Obr. č. 22: Dedikace Aloise Jiráska v knize *F. L. Věk III* (Praha, 1898)

Obr. č. 23: Dedikace Xavera Dvořáka v titulu *Kontemplace* (Praha, 1909)

Obr. č. 24: Dedikace od Josefa Thomayera v publikaci *Paběrky* (Praha, 1911)

Obr. č. 25: Sládkovy úpravy a vpisky černým inkoustem v jeho překladu knihy Henryho Wadswortha Longfellowa *Píseň o Hiawate* (Praha, 1872)

(Foto: Veronika Ježková; archiv Muzea J. V. Sládka ve Zbirohu, Literární archiv Památníku národního písemnictví.)

Seznam bibliografických odkazů

BULÁNEK-DLOUHÁN, František, 1966. *Mladé lásky: z mládí J. V. Sládka*. Plzeň: Západočeské nakladatelství. 158 stran.

- HNÍZDIL, Pavel, 2011. Josef Václav Sládek a jeho rod ze vsi Třenice na panství J. M. C. točnickém. 1. část. *Genealogické a heraldické listy*. Roč. 21, č. 4, s. 2–14.
- HNÍZDIL, Pavel, 2012. Josef Václav Sládek a jeho rod ze vsi Třenice na panství J. M. C. točnickém. 2. část. *Genealogické a heraldické listy*. Roč. 22, č. 1, s. 13–33.
- JANKOVIČ, Milan, 1963. *Josef Václav Sládek*. Praha: Svobodné slovo. 201 stran, 16 nečíslovaných stran obrazových příloh. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti.
- JEŽKOVÁ, Veronika, 2012. *Osobní knihovna Josefa Václava Sládka [Personal Library of Josef Václav Sládek]*. Kladno. 105 stran, 195 stran příloh. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí diplomové práce Richard KHEL.
- KLÁŠTERSKÝ, Antonín, 1922. *Josef Václav Sládek: jeho život, literární dílo, ukázky, bibliografie*. Praha: Jan Svátek. 31 s.. Domov a cizina, sv. 10. Dostupné z: <https://digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:61619260-4060-11e4-bdb5-005056825209>.
- KOVÁŘÍK, Vladimír, 1977. *Literární toulky po Čechách*. Praha: Albatros. 508 s.. Klub mladých čtenářů.
- Literární archiv Památníku národního písemnictví. Sládek Josef Václav. Fond č. 1525. Osobní fond a rodinný archiv, 1865–1946. 47 kartonů.
- MAXEROVÁ, Iva, 2008. Sládkův americký pobyt. Brno. 69 s.. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra české literatury. Vedoucí bakalářské práce Martin REISSNER. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/uf1wu/>.
- NOVÁK, Arne, 1940. *Zvony domova; Myšlenky a spisovatelé: [dvě knihy studií a podobizen]*. Praha: Novina. 371 s.. Dílo Arna Nováka, 1.
- POLÁK, Josef, 1945. *J. V. Sládek: básník domova*. Praha: Fr. Borový. 101 s.
- POLÁK, Josef, 1952. K otevření Sládkova muzea ve Zbiroze. *Slovesná věda*. Roč. 5, č. 5, s. 223–224.
- POLÁK, Josef, 1962. *Sládkův Zbiroh: tři kapitoly o Josefu Václavu Sládkovi*. Plzeň: Krajské nakladatelství. 45 s.
- POLÁK, Josef, 1984. *Josef Václav Sládek: život a tvorba*. Praha: Univerzita Karlova. 134 s.
- PRAŽÁK, Albert, 1946. *Josef Václav Sládek: napsáno k 100. výročí narození básníka*. Moravská Ostrava-Vítkovice: Knihovna literárního kruhu. 16 s.
- Sborník referátů ze semináře k 150. výročí narození Josefa Václava Sládka: J. V. Sládek 1845–1995*, 1997. Zbiroh: Sdružení přátel Muzea J. V. Sládka. 43 s.
- Sládek – Zeyer: vzájemná korespondence*, 1957. Připravil Josef Š. Kvapil za přispění A. Bejblíka a J. Kvapilové. Praha: Československá akademie věd. 501 s. Prameny k dějinám české literatury, sv. 2.

SLÁDEK, Josef Václav, 1920. *Americké obrázky a jiná prósa. Díl II.* Vydal a úvodem opatřil Ferdinand Strejček. Praha: J. Otto. 352 s.

STREJČEK, Ferdinand, 1915a. *Josef Václav Sládek: jak žil, pracoval a trpěl.* Praha: J. Otto. 234 s.

ZAPLETAL, Tomáš, 1912–1938. *O veliké lásce a velikém bolu: J. V. Sládek a Emilie Sládková roz. Nedvídková z Počátek, v jejich dopisech.* Počátky: Knihtiskárna Františka Svobody. 30 s.

XXIV. kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografů

Sestavila: Mgr. Zdeňka Mikulecká

Jazyková korektura českých textů: PhDr. Božena Klabalová, Mgr. Zdeňka Mikulecká

Jazyková korektura slovenských textů: Klára Doležalová

Jazyková korektura anglických abstraktů: Marek Špáta

Edice: E-knihy SVK HK

Vydala Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, Hradecká 1250,

500 03 Hradec Králové

V SVK HK 1. vydání

Verze 1. z 2023-06-12

ISBN 978-80-7052-161-8 (pdf)